

NAJSTAREJŠA SLOVENSKA REVIJA, KI ŠE IZHAJA

PLANINSKI

U E S T N I K

11
2025

TEMA MESECA

**Bogumil
Brinšek**

Z NAMI NA POT

**Pogorje Visočica
v Hercegovini**

4,80 €

IZ PLANINSKE ZALOŽBE – **IZDELEK MESECA DECEMBRA**

SPOMINI STAREGA ALPINISTA, Peter Muck

Spomini, ki jih avtor opisuje v svojih dvaindvajsetih leposlovnih zgodbicah, imajo svojevrstno zgodovinsko vrednost. Opisujejo namreč čas takoj po vojni, ko se je naš alpinizem začel na novo razvijati. Iz njegovih zgodb izvemo vse o pomanjkanju plezalne opreme in iznajdljivosti povojnih generacij. Govori o ljudeh in njihovih navadah, o dogajanju v kočah, o prehrani in o »prebavnih težavah« take in drugačne sorte, skratka o življenju, in to na zelo pozitiven način ter prežeto s humorjem.

Format: 165 x 240 mm, 144 strani, italijanska šivana vezava

CENA: V času od 1. 12. do 31. 12. 2025 lahko knjigo kupite po akcijski ceni s 50-odstotnim popustom: 11,45 €* (redna cena: 22,90 €*).

**DDV je vračunan v ceno. Stroške poštnine plača naročnik.*

ISKRÍ SE BESEDA, Žarko Rovšček, Tone Škarja

Škarjeva literarna zapuščina nam daje ponovno priložnost, da sežemo v globino njegovih življenjskih modrosti, razmišljanja in njegovih iskrivih odzivov na dogajanja okrog sebe. Pouči pa nas tudi o tem, da alpinizma ne preveva zgolj romantika. Velikokrat je v ozadju blestečih dosežkov v domačih in tujih gorah tudi trd spopad osebnosti, soočenje različnih mnenj in pogledov na njegov razvoj, kar se kaže predvsem pri prizadevanju za ustrezen delež iz – vsaj po mnenju alpinistov – vselej preskromnih državnih in sponzorskih sredstev. Naj se tudi po Tonetovem odhodu še naprej neti njegov pronicljivi duh, naj se iskrí njegova beseda!

Format: 165 x 240 mm, 248 strani, italijanska šivana vezava

CENA: 34,90 €

I N F O R M A C I J E · N A K U P · N A R O Č I L A

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE, PLANINSKA TRGOVINA PZS

NA SEDEŽU Ob železnici 30a, Ljubljana, v času uradnih ur
(v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure; odmor za malico: 10.30–11.00).

PO POŠTI p. p. 214, SI-1001 Ljubljana

PO TELEFONU 01 43 45 684 v času uradnih ur brezplačna telefonska številka 080 1893 (24 ur na dan, vse dni v letu)

PO FAKSU 01 43 45 691

E-NAROČILA trgovina@pzs.si ali spletna trgovina PZS: <http://trgovina.pzs.si>.

SLOVENSKI PLANINSKI MUZEJ

Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana • telefon: 08 380 67 30 • faks: 04 589 10 35 • e-naročila: info@planinskimuzej.si

IZDAJATELJI IN ZALOŽNIK

Planinska zveza Slovenije

ISSN 0350-4344

Izhaja osemnajstega v mesecu.

Planinski vestnik objavlja izvirne prispevke, ki še niso bili objavljeni nikjer drugje.
125. letnik

NASLOV UREDNIŠTVA

Planinska zveza Slovenije

Uredništvo Planinskega vestnika

Ob železnici 30a, p. p. 214

SI-1001 Ljubljana

T: 01 434 56 90, F: 01 434 56 91

E: pv@pzs.si

www.planinskivestnik.com

www.pvkazalo.si

www.facebook.com/planinskivestnik

ODGOVORNI UREDNIK

Vladimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR

Emil Pevec (tehnični urednik), Marta Krejan Čokl, Zdenka Mihelič, Irena Mušič Habjan, Mateja Pate, Dušan Škodič, Tina Leskošek, Mire Šteinhub

ZUNANJI SODELAVCI

Peter Šilak, Miha Pavšek, Simona Nahtigal, Žarko Rovšček

LEKTORIRANJE

Marta Krejan Čokl, Mira Hladnik, Vera Šeško, Sonja Čokl, Darja Horvatič (korektorica)

OBLIKOVNA ZASNOVA

Mojca Dariš

GRAFIČNA PRIPRAVA IN TISK

Schwarz print, d. o. o.

Tiskano na NEO MATT papirju, Triglav papir

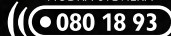
NAKLADA: 4200 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajšanja, povzemanja ali delnega objavljanja nenarocenih prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi. Mnenje avtorjev ni nujno tudi mnenje uredništva in PZS. Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno.

Naročanje

Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije, Ob železnici 30a, p. p. 214, SI-1001 Ljubljana, po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po telefonu 080 1893 (24 ur na dan) in na naslovu: <https://clanarina.pzs.si/vestnik.php>.

MODRA ŠTEVILKA

Transakcijski račun PZS

IBAN: SI56 6100 0001 6522 551

SWIFT: HDLSI22

DELAVSKA HRANILNICA D.D. LJUBLJANA

Naročnina 48 EUR, 72 EUR za tujino, posamezna številka 4,80 EUR, poletna številka 5,90 EUR. Člani PZS so upravičeni do 25 % popusta na letno naročnino Planinskega vestnika (36 EUR, tujina 62 EUR). Letna naročnina e-revije 40 EUR, za člane PZS 30 EUR, kombinacija tiskane in e-revije 64 EUR (za člane PZS 48 EUR). Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne odgovore do 1. decembra za prihodnje leto.

Program informiranja o planinski dejavnosti sofinancirata Ministrstvo za šolstvo in šport RS in Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS.

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI

Reka Jeti-Ögüz v Kirgizistanu

Foto Massimo Cappuccio

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno preverja vse članke in točnost v reviji objavljenih opisov poti, ki praviloma vključujejo opozorila na nevarnosti in možne pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis vedno subjektiven, poleg tega se objektivne težave na terenu lahko spreminjajo iz dneva v dan, celo iz ure v uro. Zato uredništvo revije in Planinska zveza Slovenije ne moreta prevzeti nobene odgovornosti za morebitne poškodbe ali materialno škodo, ki bi jih utrpel kdorkoli zaradi hoje in plezanja po gorah po navodilih iz te revije.

Kjer drugi vidijo konec poti, jaz vidim začetek

Le nekaj let pred prvo svetovno vojno je slovensko planinstvo še vedno ždelo v svojem varnem, toplim okolju. Prej kot na to, da bo nekoč dalo iz svojih vrst svetovno uspešne alpiniste, je spominjalo na razvajanega štiridesetletnika, ki se še vedno drži maminega krila. Ustanovitelji našega planinstva so se na začetku pač odločili, da bo imel njihov otrok kar se da varno življenje.

Prve zametke zavedanja, da razvajeni otrok odrasča, nam je prinesel Bogumil Brinšek, o življenju katerega pravzaprav zelo malo vemo. Ves čas ga je obdajala tiha skromnost, nikoli se ni rinil v ospredje, niti si ni želel priznanja za svoje dosežke, raje je prepustil drugim, da so o njih govorili. Med mladimi v Slovenskem planinskem društvu (SPD) je našel somišljenike in postal njihov vodja. Ustanovili so neformalno društvo Dren in bili prvi, ki so pozimi, ko "vsak pameten Kranjec doma pije vino in ne hodi po gorah", začeli odhajati v zasneženo visokogorje, poleti pa raziskovali tehnično zahtevna brezpotja in se spuščali v neznano kraško podzemlje.

Brinšek je verjel, da so gore prostor ustvarjalnega duha, ne le fizičnega napora. S svojimi mojstrskimi fotografijami je pokazal, da je mogoče lepoto gora ujeti tudi z umetniškim, ne le dokumentarnim občutkom. Z drenovci je postavil temelje in odprl pot generacijam, ki so začele pisati zgodbo slovenskega alpinizma.

Slovensko planinstvo ga ob njegovem času ni znalo prav razumeti. Ideja drenovcev o slovenskem plezalcu brez vodnika in planincu, ki tudi pozimi odhaja v gore, se je zdela prenačljiva in nevarna. Vse je bilo še v znamenju političnega boja zaradi nemške prevlade v naših gorah in v takšno ozračje je vstopil Brinšek, ko se je srečal s SPD. Tihi fotograf in samohodec je popeljal somišljenike v Kamniške planine in že s prvim obiskom presegel okvire tedanjega konservativnega planinstva. Ustanovitelji SPD so se hoteli razlikovati od konkurenčnih nemških društev predvsem po narodnostnem značaju, nikakor pa jih niso želeli posnemati po načinu gibanja v gorah. V svojem pravilniku so zapisali, da društvo "ne bo gojilo vratolomne turistikke".

In vendar se je prav v tej zadržanosti skrivala slepa pega – medtem so ljubljanski Nemci odmevno plezali v stenah in širili sodobno gorniško misel. Brinšek je svojo skupino drenovcev tudi sam vpeljal v lažje alpinistične smeri, v domačem SPD pa so ga lahko spoznali le kot fotografa in se ob njegovih mojstrovinah čudili gorskim predelom, ki jih nihče od naših planincev ni poznal.

Njegova pot je bila kratka in se je tragično končala na srbskem bojišču v prvih tednih prve svetovne vojne. Ironija usode je poskrbela, da je padel v uniformi avstrijskega častnika za monarhijo, s katere politiko se kot prepričan slovanofil ni strinjal. Za mesto njegovega groba nismo nikoli izvedeli, žal je bila pozneje hudo okrnjena tudi njegova fotografska zapuščina, ki je večinoma izginila v požaru našega arhiva leta 1958.

V zgodovini slovenskega planinstva so bili ljudje, ki so hodili pred svojim časom, med prvimi zagotovo Brinšek. Tam, kjer so drugi videli konec poti, je on videl začetek. In ko so drugi še čakali pomlad, je on pihal lepote zimskih gora. Z njim se je rodil duh raziskovanja, tisti nemir, ki je pozneje v tridesetih letih s skalaši postal gonilo slovenskega alpinizma. Tudi planinsko fotografijo je s svojimi deli povzdignil v umetnost in ji dal status, ki ga ohranja še danes. Bogumil Brinšek nas uči, da nek narod ne postane gorniški samo zato, ker ima gore. Mora imeti tudi ljudi, ki si upajo vanje vstopiti prvi.

Dušan Škodič

¹ Naslov uvodnika ni izvira Brinškova misel, jo pa vsekakor odraža.

4

19

22

26

30

32

UVODNIK

1 Kjer drugi vidijo konec poti, jaz vidim začetek

Dušan Škodič

ZGODOVINA

4 Kratka, a bogata življenjska pot

Dušan Škodič

MNENJE

19 O vremenu in snežnih razmerah

Andrej Velkavrh

AVANTURA

22 Med lavo in snegom

Tomaž Jakofčič

TREKING

26 Kirgizistan, gorsko srce Osrednje Azije

Massimo Cappuccio
Prevedel Mire Steinbuch

RAZMIŠLJANJE

30 Trajnostni razvoj in slovenska gorska narava

Janez Strehovec

Z NAMI NA POT

32 Visočiška kronika

Miran Hladnik

PLANINČKOV KOTIČEK

41 Eva in planinski muc Kapučino

Mateja Pate

41

44

48

51

54

56

**USEBINE USEH
PLANINSKIH VESTNIKOV
OD LETA 1895 DALJE NA
WWW.PUKAZALO.SI**

ČASTITLJIVA OBLETNICA

44 Bogata zgodovina radovljiških planincev

Jana Remic

OBLETNICA

48 Prostor planinske skupnosti

Tadeja Zupančič

OBLETNICA

51 Še en člen v poslanstvu SPD Trst

Žarko Rovšček

DOŽIVETJE

54 Geometrija in požrešne ovce

Teja Močnik

POHODNIŠTVO

56 Božične kanarske poti

Cene Udovič

ZGODBE IZPOD HIMALAJE

60 Prelaz Hans Gali

Matjaž Čuk

STRIP

63 Zdaj sem gorski reševalec!

Ažbe Polšak

ZNANJE

64 Hitro spremenljivo in muhasto

O vremenu v gorah

60

63

64

68

70

FESTIVAL

68 Tri dni zgodb, ki jih pišejo gore

Peter Mikša

ALPINIZEM

70 Kjer se tkejo vezi

Simona Nahtigal

72 ALPINIZEM

73 LITERATURA

74 PLANINSKA ORGANIZACIJA

Naročilo na Planinski vestnik

Brezplačna številka
24/7: 080 18 93
01 43 45 684
trgovina@pzs.si
Ljubljana,
Ob železnici 30a

e-revija.planinskivestnik.com

Dušan Škodič

Kratka, a bogata življenjska pot

Bogumil Brinšek, alpinist

Pisati o Bogumilu Brinšku več kot stoletje po njegovi tragični smrti na začetku prve svetovne vojne z zgodovinskega gledišča ni hvaležno opravilo. Živih prič že dolgo ni več in odkriti kaj novega je vedno težje. Kljub temu lahko prevetrimo znana dejstva in z boljšim razumevanjem tedanjega časa odpihnemo nekaj prahu s spomina na osebo, ki smo jo premalo poznali.

V *Planinskem vestniku* se bomo nanj spomnili predvsem kot dobrega plezalca in presenetljivega poznavalca brezpotij.

Portret Bogumila Brinška, velikega mojstra fotografije, jamarja, plezalca in poznavalca brezpotij. Predstavljal je dušo Drena, a žal padel že v prvih bojih na srbski fronti. Dren se je posušil in odmrll, a nekdanji drenovci Kunaver, Badjura, Michler in ostali, so svoje poslanstvo uspešno prenašali naprej. Vir Dlib

Brinšek kot ga poznamo iz opisov sodobnikov (predvsem drenovcev² Pavla Kunaverja in Rudolfa Badjure) je bil prijetna in zelo dobrovoljna oseba. Vedno šegavi Kraševcevec, kakor ga opisujejo, je po končani ljudski šoli v domačem Trnovem (Ilirska Bistrica) odšel v Ljubljano. V popisu prebivalcev mesta Ljubljane iz leta 1900 je navedeno, da je stanoval na Turjaškem trgu (danes je to Novi trg med stavbo NUK-a in lokalom Zlata ladjica). Brinšek je bil na tem naslovu prijavljen od leta 1892, ko je imel devet let, kar ustreza predhodnemu triletnemu šolanju v domačem kraju. V rubriki poklic ima vpisano Schüler (učenec). Izobraževanje je nadaljeval na ljubljanski realki, ki je imela prostore v sedanji Elektrotehniško-računalniški strokovni šoli in gimnaziji na Vegovi ulici. Po šolanju se je zaposlil kot uradnik v finančnem ravnateljstvu v Ljubljani. Tedaj se je preselil v malo podstrešno sobo na Celovski cesti v Spodnji Šiški, v kateri so se pozneje sestajali tudi drenovci. V popisu leta 1910 je zavedeno, da se je na novem naslovu prijavil leta 1903, ko je imel devetnajst let.

¹ Pojavljata se obliki imena Bogomil in Bogumil. Vojko Čeligoj navaja, da je v krstni knjigi zapisano Bogomil. Morda se je tako zdelo bolj pravilno župniku, ki je vpisoval ime, kakor tudi drugim, ki so pozneje pisali o Brinšku. Pavel Kunaver ima v večini zapisov v *Planinskem vestniku* zapisano Bogumil, razen v nekaterih člankih. Takšna nedoslednost je vprašljiva in jo je verjetno pripisati lektorju članka. Prav tako je oblika imena Bogumil navedena v obeh popisih prebivalcev mesta Ljubljana iz let 1900 in 1910. Verjamemo, da je takrat že odrasli Bogumil dal pravilno zapisati svoje ime.

² Neformalna skupina Dren, večinoma sestavljena iz študentov in dijakov, se je v letih pred prvo svetovno vojno ukvarjala z alpinizmom, zimskim gorništvom, smučanjem, jamarstvom in fotografijo. Delovali so izven okvirov SPD med leti 1908–1914, kajti društvo je te nevarne dejavnosti v zgodnjem obdobju strogo odklanjalo.

Prihod v Ljubljano

Kako je potekala njegova življenjska pot, prva leta v Ljubljani, kako je sploh začel raziskovati gore in podzemlje ter se hkrati izmojstril v fotografiji, žal ni znano. O tem nam ni pustil nobenega zapisa. Ne vemo, ali Brinšek preprosto ni bil pišoč ali pa se njegovi zapiski oziroma dnevniki zgolj niso ohranili. Ko so ga spoznali fantje, ki so pozneje sestavljali skupino Dren, je bil namreč že "izdelan" plezalec in fotograf.

Iz do zdaj ugotovljenega se je Brinšek okoli leta 1906 začel družiti in zahajati v gore z Rudolfom Badjuro, s katerim sta pozneje okoli sebe zbrala še nekaj mladih izobražencev iz Ljubljane. Tako nastala tovarišija se je v razširjeni postavi spoznala leta 1908, ko je bila na Slovenskem planinskem društvu (SPD) v Ljubljani organizirana razstava planinskih fotografij, med katerimi so izstopale Brinškove mojstrovine.

Planinski vestnik je v 1. št. letnika 1908 zapisal: "Letošnje tekmovalne razstave se je udeležilo sicer manj amater-fotografov kakor prejšnja leta, toda ti so podali prav znatno število večinoma planinskih slik, ki so vsekakor prekašale proizvode prejšnjih let. Prvo mesto zavzemajo slike gospoda dr. Skaberneta; ta je razstavil veliko število prav mojstrsko izdelanih planinskih slik (iz Julijskih in Savinskih planin), pa tudi prav okusne pokrajinske posnetke. V izberi svojih predmetov je pokazal veliko spretnost in izvežban okus. — Tudi jako marljiva amaterja Badjura in Brinšek sta razstavila veliko zbirko planinskih slik. Izmed teh so nas

Rudolf Badjura je prvi z Brinškom spoznal zimske gore. Na posnetku iz zime pred začetkom vojne, verjetno na enem od vojaških tečajev smučanja v Bohinju. Badjura velja za našega prvega učitelja smučanja. Arhiv Slovenskega planinskega muzeja

zanimale posebno one iz pogorja Košutne-Krvavca, katero smo sedaj prvokrat imeli priliko občudovati po fotografijah. Še zanimivejša pa je bila mnogoštevilna serija posnetkov iz do sedaj skoraj neznanih notranjskih jam, to je iz "Nove jame" pri Cerkniskem jezeru in Križne jame pri Ložu. Vse slike so skrbno in spretno izdelane in kažejo, da imamo od Badjure in Brinška v planinskem slikanju še mnogo pričakovati."

Na tem tekmovanju Brinšek ni zmagal – prehitela ga je vidnejša osebnost iz vrst SPD. Kljub temu je očitno, da je s svojimi fotografijami zasenčil ostale, saj mu je avtor novice namenil dvakrat več prostora kot zmagovalcu Skabernetu ... Brinšek tako kot večina dijakov in študentov, prihodnjih članov Drena, tedaj še ni bil vključen v SPD. So pa nekateri fantje plačevali zelo ugodno dijaško članarino, s katero so lahko koristili dijaški popust za vstop v planinske kočice (Kunaver piše, da so za vstopnino v kočice plačevali le po dva krajcarja, spanje na skupnih ležiščih pa so imeli celo brezplačno).³

³ Brinšek je postal član SPD leta 1910.

Snežne opasti Vrh Korena med Krvavcem in Kalškim Grebenom v zimi 1910

Arhiv Slovenskega planinskega muzeja

Opomba: vse črno-bele slike so delo Bogumila Brinška.

Brinškova najbolj znana fotografija, Triglav in del Triglavске severne stene ter Bovški Gamsovec z Razorja. Leto nastanka verjetno 1910. Arhiv Slovenskega planinskega muzeja

Brinšek kot fotograf naslednje leto ni bil več le prijetno presenečenje. Prepričljivo je zmagal in bil hkrati daleč najplodovitejši od vseh razstavljalcev. Funkcionar SPD dr. Josip Cerkl mu je v *Planinskem vestniku* napisal zelo pohvalno recenzijo: "Na sive vrhove Kamniških planin nas pelje amater-fotograf Brinšek, letošnji zmagovalec v konkurenčnem boju slovenskih amaterjev. Sto in pet slik je razstavil letos gosp. Brinšek, dobro polovico vse razstave. Veličastno gledajo na nas kamniški velikani, kar načuditi se ne morejo, kakšna sila jih je prignala v zaduhle prostore krčme. Sinovi sinjih višin so danes tu in vsakdo si jih lahko ogleda, zviti amater-fotograf jih je ujel v svoj aparat — in jih ne izpusti več. Skoraj ni kotička v Kamniških planinah med Kamniškim sedlom in Jezerskim vrhom, ki ga ne najdeš tu. Ako hočeš panoramo, si oglej Štruco, Skuto, Rinko, Turško Goro, Brano, Kamniško sedlo. Če te zanimajo posameznosti, si oglej Turski žleb, izvrstno sliko. Če si prelen, da bi se popel na gore, pa si jih oglej iz Bistriške doline. Slika Pogled na Skuto iz Bistrice je gotovo ena najlepših. Enako prikupljiva je tudi slika Dolgi hrbet, Štruca, Skuta. Tako se vrsti vrh za vrhom, od vseh strani opazovan, od vseh strani razkrit radovednim očem. Vseh slik na tem mestu še omeniti ni mogoče, vsaka posamezna je lepa, ta ugaja temu, druga drugemu. Deloma vsled lepe barve in dobre koncepcije, deloma ker so tehnično jako dobro izgotovljene, so mi pa iz velike množine posebno ugajale še naslednje: Zima v gozdu, Sedelce, Kamniško sedlo in kočica (ena najkrasnejših gorskih slik cele razstave), Kamniška kočica v snegu (l. 1909.), Pot na Kamniški Vrh, Krvavec, Storžič in Zaplata, Konj, Stol, dve sliki megle, Ob Savinji. Posebna naravna znamenitost je tudi Skalni zob nad Bistričico. Tudi na jugo-zapadno stran Krima nas popeljejo slike, kažejo nam, da imajo Ljubljanci pred vrati vse polno naravnih krasot; samo poiskati jih je treba. Upajmo, da bode g. Brinšek tudi v

bodoče tako plodovit in vnet fotograf, za kakršnega se je izkazal letos. Slovensko Planinsko Društvo si mora le čestitati pri takih članih!"

Brinšek kot vodilni fotograf SPD

Postalo je jasno, da je SPD sprejelo Brinška kot svojega vodilnega fotografa, čeprav je ta karakterno ostajal skromen in se še najraje držal kje v ozadju. Njegove fotografije z razstave se kmalu začnejo redno pojavljati v *Planinskem vestniku*, ki mu slikovno gradivo zelo obogati estetsko plat. Pojavi se tudi nova rubrika *Naše slike*. V njej večinoma objavijo po dve fotografiji naših znanih ali neznanih gorskih predelov, ki jima dodajo obsežnejši opis.

Po potrebi Brinšek vskoči celo kot reporter. Spomladi leta 1909 je ogromen snežni plaz porušil prvi Aljažev dom v Vratih.

Dr. Tominešek je napisal pretresljiv članek o strašni nesreči, ki je zadela naše planinsko društvo, v njem pa so objavili dve Brinškovi fotografiji: prva prikazuje prazno mesto, kjer je nekoč stal planinski dom in druga razbite ostanke podstrešja, ki molijo izpod plazovine. Poleg njih poklapan stoji znani mojstranski vodnik Požganc.

Ustanovljen je bil tudi poseben fotografski odsek pri SPD, v katerem je sodeloval Brinšek. Pri vabilu za naslednji občni zbor SPD aprila 1909 naletimo še na obljubo popestritve tega, običajno precej suhoparnega dogodka: "Predavanje in skioptične slike.⁴ Pri občnem zboru Osrednjega društva, dne 17. aprila 1909, se otvori razstava za planinsko slikanje. Letošnja udeležba obeta veliko uspeha. Razstava traja do nedelje, dne 25. aprila, in se zaključi ta dan zvečer ob osmih s planinskim večerom (predavanje — skioptikon itd.). Za

⁴ Gre za predhodnico diapozitivov, ročno pobarvanih fotografij na steklu, prilagojenih za projekcijo.

razstavo se je ustanovil poseben odsek, obstoječ iz gg.: Fr. Vesel, Badjura, dr. Zupanc, Skušek, Brinšek. Odsek prosi in poživlja vse slovenske amaterje k množestvilni udeležbi. Najpozneje do 6. aprila naj odpošljejo svoje slike Osrednjemu odboru S. P. D. v Ljubljani."

Badjurova predavanja in Brinškova projekcija fotografij na takrat zelo moderen način so bila pravi magnet. Urednik Josip Tominšek v naslednji številki že objavi zelo pohvalno poročilo:

"Na predvečer zaprtja razstave amaterskih fotografov Slovenskega planinskega društva, dne 23. aprila tega leta je predaval v restavracijskih prostorih Narodnega doma v Ljubljani, gospod Rudolf Badjura; podal je živahen opis Kriške planine, Krvavca in okolice, z opozoritvijo na pomen teh planin za bodoči razvoj zimskega športa. Spremljal je s komentarjem prikaze raznih slik in prizorov iz osrednje skupine Savinjskih Alp, predvsem s Kočne, Grintavca, Skute in okolice Kamniškega sedla. Za podlago so služile predavanju krasne, barvne skioptične slike iz zbirke razstavljenih originalov amaterja Brinška. Predavanje je privabilo tolikšen krog društvenih članov in planinskih prijateljev, da so napolnili ves prostor in z živim zanimanjem in odobravanjem sledili predavatelju. Zahvalo, ki je bila izrečena ob koncu predavanja, ponavljamo še tukaj, z željo, da bi nam v prihodnje še večkrat pripravili tako koristen in lep užitek."

U gore tudi pozimi

Navdušenje nad fotografijami je bilo med člani SPD zelo opazno. Na nekaterih fotografijah so bili javnosti popolnoma neznani gorski predeli in podzemne jame. Prisotni mlajši fantje so bili nad Brinškovimi fotografijami tako očarani, da so se z veseljem odzvali vabilu, da se mu pridružijo na njegovih, pred tem večinoma samotnih poteh. Tako se je počasi nabirala neformalna skupina Dren.

Iz kratkega poročila o Badjurovem predavanju slutimo tudi enega od glavnih vodil drenovcev. To je bilo pristopanje na gorske vrhove pozimi, pri čemer so večkrat uporabili smuči, kar je bilo v tistem času dokaj neobičajno. Zimske gore so takrat skoraj popolnoma samevale. V razmišljanju starejšega, konservativnega dela SPD, so zasnežene gore predstavljale smrtno nevarnost, v katero se noben pameten človek ne bo podajal. Zato se je pametno, primerno in dopustno prikazati v gorah šele tedaj, ko zapojejo po planinah kravji zvonci; kakor hitro pa ti obmolknejo, naj bo tudi konec planinske sezone. "Kajti za zimo (misli Badjura o tedaj splošnem prepričanju) velja geslo: Lepo za pečjo doma! Vsak pošten in zadovoljen Kranjec pozimi le pridno vince pije in tobak kadi." Badjura in Brinšek sta miselnost, ki so jo med seboj takrat že uspešno širili mladi ljubljanski Nemci, pred-

Dolgi hrbet, Štruca in Skuta
Arhiv Slovenskega planinskega muzeja

Izkopavanje pahištva iz podrtega Aljaževega doma, 6. aprila 1909.
V ospredju vodnik Požganc.
Arhiv Slovenskega planinskega muzeja

Kamniška koča in Brana pozimi. Badjura in Brinšek sta v Planinskem vestniku predstavila zimski vzpon na Kamniško sedlo in bralce prepričevala, da je lahko pozimi v gorah topleje kot v dolini.

Arhiv Slovenskega planinskega muzeja

stavila slovenskemu planinstvu. V januarski številki *Planinskega vestnika* 1908 je tako izšel članek, opremljen z Brinškovimi fotografijami, *Izlet na Kamniško sedlo*. Kot avtorja sta pod njim navedena skupaj Badjura in Brinšek, opisuje pa njun zimski vzpon 5. in 6. januarja. Dejanski avtor je bil po prepoznavnem slogu Badjura. V njem z zanj značilno natančnostjo popiše vse detajle poti, za katero pravi, da so jima jo sicer vsi, ki so za njuno namero vedeli, kategorično odsvetovali. Sama pa sta se na lastnem primeru prepričala, da je v gorah lahko pozimi precej lepše in tudi topleje kot v megleni dolini. Bila je inverzija, zato sta doživela v višinah prijeten in zelo topel zimski dan, sončni žarki so tam tudi zelo stanjšali debelino snežne odeje v primerjavi z dolino. Ponekod okoli sedla je bilo celo kopno, snežni zameti so se začeli pojavljati šele pod kočico Pri Pastirjih. Sneg je bil trd in se skoraj ni prediral, zato je bila hoja dokaj nenaporna. Kljub temu članek vse morebitne posnemovalce vestno podučil, da je zelo pametno s seboj vzeti dereze, in ob prihodu na sedlo naj planinec nikar ne stopa preveč na rob, ker molijo čezenj velike snežne strehe (opasti), ki se lahko vsak trenutek podrejo.

V nadaljevanju sta mladeniča še nekoliko popihala na dušo vodstva Osrednjega društva SPD z informacijo, da njihova koča dobro prezimuje, da jo je sneg zametel do strehe le zadaj na severni strani, spredaj, kjer je vhod, pa je brez snega, tako da se vanjo da brez težav vstopiti. Notranjost koče je bila videti skoraj

brez sledov vlage, le skozi reže ob oknu je notri prineslo malenkost snega, zato bi bilo dobro to pred naslednjo sezono popraviti. Vsekakor dobrodošla in ažurna informacija, saj je SPD običajno prve informacije od planincev prejelo šele v začetku poletja, ko seveda ni bilo več možno opaziti, kje je pozimi v notranjost prodril sneg in delal škodo.

"Da ni vse tako mrtvo pozimi v planinah — kakor trdijo razni ljudje, o tem je pričala tudi cela promena — da gamsov okrog pastirske in Kamniške kočice, ki sva jih prvi dan naštel kar okoli 70, in opazovala, kako so se umikali, v posameznih tropih, v strme stene Planjave in Brane. Neverjetno se bo komu zdelo slišati, da je pozimi v gorah ob sončnih dneh toplo nič manj kot poleti v dolini. Dne 6. januarja od 10. ure dalje sva se sprehajala po sedlu in fotografirala, toda bilo nama je tako vroče, da sva se morala sleči do srajce, in kar curljalo je od naju, ko sva opoldne odhajala navzdol! Kdor izmed turistov je torej prepričan o krasoti naših planin in izletov nanje, a ima še tako filistrske predsodke o zimskih izletih, ta naj si izbere ob ugodnem času Kamniško sedlo za zimsko turo. Gotovo ne bo obžaloval, kajti ves njegov trud bo obilno poplačan s krasnimi, nepoznanimi užitki ob zimskih gorskih motivih, ki se ne dajo primerjati s poletnimi, ob čudovito lepih prizorih zahajajočega in vzhajajočega sonca v spreminjajočih se mavričnih barvah in čistem razgledu; minili ga bodo napačni predsodki o zimskih gorskih izletih. Tovariša Badjura in Brinšek"

Fotografije pravih zimskih gora

Omenjena zimska tura ni bila prva, ki sta se je lotila Brinšek in Badjura. Že 24. februarja 1907 sta napravila zimski izlet s krpljami na Sv. Ahaca, 749 m, pri Turjaku. Dober mesec pozneje sta naslednji izlet že tudi dokumentirala. Fotografija prikazuje Brinška, stoječega v snegu ob triangulacijski piramidi na domačem Snežniku, 1796 m. To naj bi bila obenem tudi najstarejša znana fotografija z vrha Snežnika.

Pretiranega mraza ni bilo, saj ima Brinšek na glavi baretko in odkrita ušesa, na rokah, s katerimi drži oklo cepina, pa nima rokavic. Pomlad je trkala na vrata. Na hrbtni strani fotografije je zapisal, da je bila posneta 30. marca 1907 ter da je bilo tistega dne vetrovno vreme. Fotografija je bila osvetljena s časom 1/30 sek. Šegavi Brinšek je poleg osnovnih podatkov dodal, da "*madeži na sliki niso od fiksirja, pač pa od velikonočnih klobas*". Bila je namreč sobota, naslednjega dne pa velikonočna nedelja.

Po Čeligojevih navedbah sta s tega izleta ohranjeni še dve fotografiji. Na obeh je Badjura, fotografirano naj bi bilo pod Malim Snežnikom, do kamor sta prijatelj prišla na smučeh. Z njimi sta se potem tudi vrnila v dolino in si prihranila dolgotrajno hojo po snegu. Tedaj še ni bilo snežniške ceste, spust na smučeh z izogibanjem drevju pa je bil gotovo zanimiv. Še posebno, če pomislimo, da je Brinšek s seboj moral tovoriti nerodni fotografski aparat s stolom, s katerim je delal posnetke na steklene plošče 10 x 15 cm.

Sledil je opisani izlet na Kamniško sedlo. Kdaj sta pozimi v času od 1908 do 1909 bila na Krvavcu, Zvohu, Košutni, Kompoteli, Kokrskem sedlu in Vrhu Korena, ni znano. O teh vzponih pričajo le fotografije s planinskih razstav in predavanj. Vse zimske vzpone sta opravila s krpljami, derezami in cepinom.

Nekateri drenovci so novo leto 1910 pričakali na Kredarici, do katere so se povzpeli iz Kota. Ta datum verjetno velja tudi za pravi datum njihove ustanovitve. Člani so po doslej znanem bili Bogumil Brinšek,

Pavel Kunaver, velik Brinškov prijatelj in poznavalec pozira fotografu v uniformi avstrijskega prostovoljca leta 1918. Last Jurija Kunaverja

dr. Josip Cerk, Rudolf Badjura, brata Jože in Pavel Kunaver, njun bratranec Ivan Tavčar (ne gre za pisatelja Ivana Tavčarja), Ivan Michler, Albin Hrovatin, Ivan Kovač, Stanko Ribnikar, Srečko Vizjak, Triller ter Wenig,⁵ po rodu Avstrijec.

Organizator prve "drenovske zimske ture" je bil Brinšek, z Jožetom Kunaverjem sta bila 29. januarja 1911 na Kompoteli. Brinšek, Kunaver, Tavčar in Michler pa so bili 2. februarja istega leta še na Grintovcu.

⁵ Glede na popis prebivalstva gre domnevno za Martina Weniga, rojenega leta 1881. Družina se je v Ljubljano preselila leta 1893 iz tedaj avstrijskega Trbiža.

Planjava nad Kamniškim sedlom. V sredini je viden Brinškov kamin, ki ga je Brinšek tako kot mnoge druge prehode spoznal med druženjem s kamniškimi lovci. Foto Franci Horvat

Prva znana fotografija vrha Snežnika je nastala 30. marca 1907. Brinška ob leseni vršni piramidi je posnel Badjura. Vir Kamra

Zimska avantura drenovcev na Kredarici

Dr. Janko Vrančič, ki sicer ni bil drenovec, je pa bil eden izmed pridruženih zimskih navdušencev, v svojih spominih omenja Brinška in njegovo družico na skupni turi.⁶ Leta 1911 se je na Cerkovo vabilo pridružil drenovcem na božični turi na Kredarico. Njegov opis v *Planinskem vestniku* je zelo slikovit in poučen, saj pripoveduje, kako so se nekateri tedanji planinci na lastnih napakah učili zimskega gornišva: "Turistovski klub Dren je bil ožja družba nekaterih članov Slovenskega planinskega društva, pogumnih in idealnih ljubiteljev gora. Ti so trdili, da je pozimi v gorah še mnogo lepše nego poleti. Propagirali so zimski obisk gora tudi s predavanji in skioptičnimi slikami. Dren je bil nekakšen predhodnik Turistovskega kluba Skale in poznejših alpinistov.

"Izletniki" (ki so jih posnemali, op. a.) pa niso bili vedno pravilno oblečeni in opremljeni; na Kredarici je nekoč pritisnil neobičajno hud mraz, menda -32 stopinj, tako da je več udeležencev občutilo neprijetne posledice. Nekaterim so ozebli prsti na rokah ali nogah, tako da so morali ti zadnji hoditi še dolgo potem namesto v čevljih v copatah in so jih na ulici dražili s "planinskimi copatarji".

Impozantni Razor slikan s Kriških podov. Brinšku je treba priznati velik smisel za estetsko fotografijo, ki ga je razvil kot samouk v letih pred prvo svetovno vojno. Iz osebne arhiva Janje Dujc

⁶ Pred štiridesetimi leti na Golici in Kredarici. Planinski vestnik 2/1952.

Svojo zimsko dogodivščino z drenovci je Vrančič opisal: "Naslednji dan, ko sem se vrnil z Golice, sem srečal v mestu profesorja dr. Cerka.

"Sem slišal, da ste postali zimski turist," me je nagovoril. "Zvečer gremo skozi Kot v Dežmanovo kočjo pod Triglav. Pojdite z nami!"

Ne vem, kje je tako hitro zvedel o včerajšnji Golici. A velika čast je bila zame zelenca, da so se člani slovitnega kluba Dren sploh zmenili zame in me povabili v svojo družbo. Seveda sem takoj z veseljem pristal. "Pa dereze si preskrbite!" me je dr. Cerka še opozoril.

Saj to sem že sam dobro vedel, da je treba za take ture derez, le kje jih dobiti? Takoj po kosilu sem začel tekati po Ljubljani od enega znanca do drugega, če ima dereze in mi jih lahko posodi. Žal so bila pa vsa pota zama. Uspeh je bil le ta, da derez nisem dobil, upehal sem se pa s tem tekanjem tako, da sem bil ves prepoten. Komaj sem prilezel domov, utrujen še od včerajšnjega dne. Ko sem bil dopoldne mami povedal, kam grem, so se ji seveda vlile solze in me je rotila, naj se nikar ne podajam na tako smrtno nevarno pot. Ko pa je sedaj videla moje razočaranje in žalost, če bi moral ostati samo zaradi derez doma, je pa zlato materino srce vendar premagalo samo sebe.

"Če že misliš, da res moraš iti, si pa vendar dereze kupi!" Tako mi je dala mama pametno misel in denar. Naročil sem, kaj naj mi vse pripravijo za na pot, in odvihral v trgovino k Magdiču pred pošto, kjer sem dobil za nekoliko kron imenitne dereze na osem zob, zraven pa še pasico za pritrjevanje na noge. Ko sem prišel domov, je pa manjkalo komaj še pol ure do odhoda vlaka. Čakala me je sicer večerja, a se je nisem utegnil niti dotakniti. Na hitro sem nalil v čutaro, ki je držala poldrugi liter; do vrha mrzlega mleka, pometal v nahrbtnik pripravljeno hrano in obleko, se poslovil od domačih (solze z materine strani) in tekal proti kolodvoru. Ker sem bil povedal svoji izvoljenki, da se bom prišel še posloviti, poleg tega sem se hotel pa pred njo postaviti kot junak, sem moral med potjo še k njej. K sreči je stanovala ob poti na postajo. Ko sem z velikanskim nahrbtnikom prištokljal po stopnicah v drugo nadstropje, me je že čakala. Komaj je po slovesu zaprla vrata za seboj, mi je na zlizanih kamnitih stopnicah spodrsnilo in hitro sem bil za eno nadstropje bliže postaji. Ves moker od potu sem pridiral na kolodvor, kjer so me pred blagajno že nestrpno čakali tovariši. Poleg dr. Cerka sta bila v družbi še Bogumil Brinšek, računski uradnik pri finančnem ravnateljstvu, in tiskar Albin Hrovatin. S seboj so imeli poleg obsežnih nahrbtnikov še nad 20 metrov dolgo vrv. Ko je nastalo vprašanje, kdo bo vrv nosil, sem se seveda oglasil jaz.

Kaj prida ne bo, hudega pa tudi ne!

"Samo ob sebi se razume, da jo bom nosil jaz, ki sem najmlajši in 'prištoljenec'!" O, da bi bil bolje premislil in krotil svojo vnetost! Ko smo dobili vozne listke, smo skočili na vlak, ki je bil pa že nabito poln. Bilo je namreč o božičnih praznikih dne 30. decembra leta

1911. Tista leta je bila pri zimskih športnikih v modi zlasti Bohinjska Bistrica, kjer je bilo prirejeno športno sankališče, sankališče za otroke in drsališče. Ob nedeljah in praznikih so zahajali tja v velikem številu zlasti tudi Tržačani. Ob nedeljah in praznikih in en dan preje so bili vpeljani vozniki listki po znižanih cenah za razne zimskošportne kraje s pravico povratka v petih dneh. Tako n. pr. je stala povratna vožnja III. razreda poštnega vlaka do Kranjske Gore štiri krone in 40 vinarjev. Zato so bili seveda o božičnih praznikih vsi vlaki polni. V našem vozu je bila taka gneča, da sem moral prav do Mojstrane stati, kar mojim trudnim nogam ni kaj dobro delo. Zaradi gneče in prerivanja ni bilo mogoče niti misliti na to, da bi bil razvezoval nahrbtnik ter poiskal kaj izdatnejšega za večerjo, ki sem je bil zelo potreben, ker sem bil zadnjikrat jedel že opoldne. Zato sem bil vesel, da sem lahko vsaj iz svoje čutare polokal naenkrat ves poldrugi liter mleka, ki se je moral v želodcu seveda kmalu zasiriti, kar bržčas ni mnogo pomagalo k mojemu dobremu počutju.

V Mojstrani smo izstopili in se oglasili pri Šmercu, ki je bil vodnik Nemškega in avstrijskega planinskega društva (Deutsch und osterreichischer Alpenverein). Naše prvo vprašanje je bilo: "Kakšno bo vreme, gospod Šmerc?"

"I, kaj prida ne kaže, hudega pa tudi ne bo!" se je odrezal. Imel je ključ nemške Dežmanove kočice, ki nam ga je rade volje prepustil (Deschmannhaus je bila sedanja Staničeva kočica). V njegovi gostilni smo se napili čaja, dobro najedli in o polnoči odrinili po poti skozi dolino Kot. Spali smo od dopoldne dalje vse popoldne in vso Silvestrovo noč do jutra novoletnega dne 1. januarja leta 1912.

A kmalu bi bili prišli še na sam Triglav. Prav ko nam je bilo prezebanja dovolj in smo se hoteli zapoditi na spodnjo pot proti nemški kočici nazaj, kjer so tudi

poleti snežišča, se je pojavil pred nami član Drena, ki je povedal, da je drug del drenovcev (bila sta Pavel Kunaver in Michler, op. a.) pravkar nasekal pot na Triglav, in sicer čez Zeleni sneg na greben med Malim in Velikim Triglavom; hodili so štiri ure in je sedaj prav lahko priti gor. Seveda bi bili vsi mi strašno radi prišli na tako poceni način na Triglav, a je vojni posvet odločil, da to nikakor ni mogoče. Dr. Cerk je imel drugi dan kot profesor na gimnaziji že šolo, Brinšek službo, Hrovatin pa menda tudi, poleg tega pa nismo imeli s seboj nič jedi in nič pijače. Lačni, žejni in prezeblji smo bili pa že pošteno. S težkim srcem smo se torej poslovili od našega očaka le od daleč.

Na Kredarico smo bili hodili dobro uro, nazaj v nemško kočico smo prišli pa že v dobre pol ure. Večinoma smo tekli, kjer je bilo zadosti strmo, smo se pa peljali stoje in se opirali na cepine. V nemški kočici smo se seveda pokrepčali, napolnili nahrbtnike, pospravili vso navlako, prešteli prazne steklenice, zaprti oknice in zaklenili vrata ter privoščili očem še enkrat nepozabni pogled na Triglav in njegove sosedice, potem pa odhiteli proti dolini. Sedaj dereze niso bile več potrebne. Zato smo se pa po strminah, če le niso bile prehude, večinoma dričali v opori na cepinu ali pa na nov način, ki nam ga je pokazal Brinšek. Na strmini med Krížem in Debelim kamnom je položil pelerino po dolgem na sneg, sedel nanjo, tako da jo je imel med nogami, prednji konec prijel z roko in ga tiščal proti prsim, zavriskal in se zapodil na teh sankah po vesini. Takoj smo ga seveda vsi posnemali in bilo je smeha in vrisanja kot pri vaških paglavcih pri pravem sankanju. Da je morala ostati moja zaščitnica pred mokroto že daleč zgoraj, sem sklepal najbolj po tem, da sem imel vse hlače mokre — seveda zadaj. Hujše je bilo pa tovarišu Brinšku. Ko smo se ogledovali, smo vsi buhnili v neznanski krohot, kakor hitro se je obrnil k nam.

Visoko nad Zadnjo Trento, spredaj Trentski Pelc in Bavški Grintavec
Arhiv Slovenskega planinskega muzeja

Kompotelski dedec in zadaj Skuta. Brinškove fotografije so članom SPD približale mnoge neznane predele naših gora.

Arhiv Slovenskega planinskega muzeja

Namesto hlač mu je visela izpod hrbta dolga zastava, spodaj se je videla pa še druga bela. Najbolj dobro se nam je zdelo to, da je to odlikovanje zadelo našega učitelja sankanja. Pelerine pa le ni izgubil, le bržčas jo je držal proti predpisom bolj postrani, tako da je na drugi strani delovala proti računu neupoštevana trgalna sila, bržčas v zvezi s kako skalo. Za silo smo spravili tovariša s pomočjo raznih zaponk in bucik v tako stanje, da smo ga lahko pokazali ljudem in gospodinjji pri Šmercu, ki je potem na hitro poskusila pomagati hlačam do njihove poštene podobe. Ko smo pri Šmercu tudi nemški koči poravnali svoj dolg za silvestrsko slavlje, smo še ravno prav prišli na vlak za Ljubljano. Kolikokrat smo se še smejali, ko smo pozneje v mislih zopet gledali te vesele in žalostne dogodke!"

Odpor SPD proti alpinizmu

Spremembe v dojemanju smisla planinstva pred prvo svetovno vojno redki članki drenovcev v *Planinskem vestniku* pri naših planincih seveda niso povzročili. Drenovci so bili za tedanje članstvo SPD enostavno preveč napredni. Bilo pa bi napačno razmišljanje, da so skušali s svojimi dejanji domači planinski srenji predstaviti nekaj, česar še nikjer niso poznali. Spremljali so⁷ dogajanje v svetu in doma ter spoznavali, da SPD s svojim zagovarjanjem tako imenovanega varnega planinstva, ki se odvija samo poleti na markiranih poteh, Slovencem kot alpskemu narodu dela medvedjo uslugo.

Izvirni greh se je skrival v osnovni ideji, za katero se je ob svoji ustanovitvi leta 1893 odločilo ustanovno vodstvo SPD in njen načelnik Fran Orožen, ki je v *Pla-*

ninskem vestniku zapisal, da SPD nikoli ne bo gojilo "vratolomne turistike", saj da se želijo naši turisti⁸ večinoma zgolj sprehajati po markiranih, skrbno nadelanih in zavarovanih stezah.

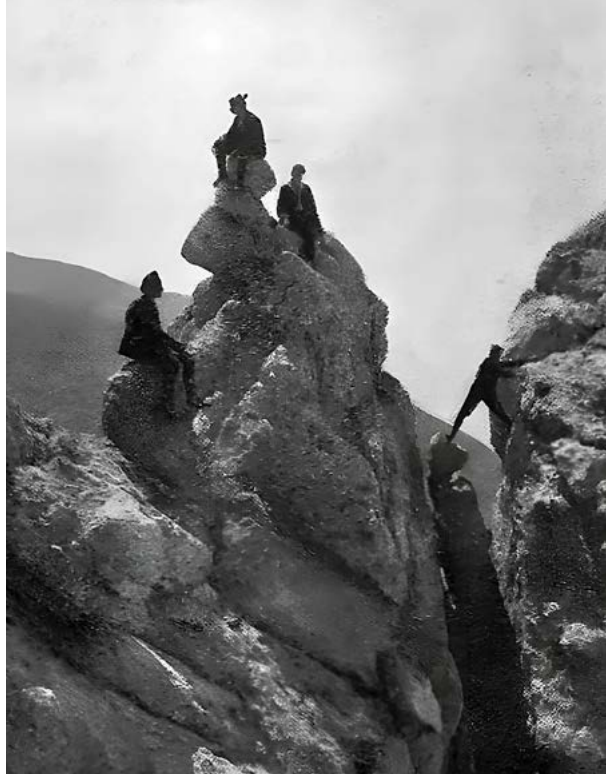
Večina ustanovnih članov SPD je izhajala iz izobraženega meščanstva in je bila ob ustanovitvi društva že vsaj srednjih let. Kronist Janko Mlakar je v svoji razpravi ob 60-letnici ustanovitve SPD ugotavljal, da v tedanjem upravnem odboru pravzaprav (razen mladega Frana Tominska, op. a.) tedaj sploh ni bilo resnih planincev in da je bila SPD zaradi prerekanja z Nemci glede naših gora bolj politična kot športna organizacija.

Zastarela miselnost se v naslednjih petnajstih letih do začetkov drenovskih aktivnosti praktično ni spremenila, saj so v Osrednjem odboru SPD še vedno sedeli isti ljudje. Bilo je le nekaj manjših poskusov, med katere spada tisti dr. Antona Šviglja leta 1906, ko je po Mlakarjevih spominih vodstvu očital preveč zagrizeno vztrajanje na besedah prvega načelnika – saj da se s tem prav nič ne trudi, da bi tudi Slovenci dobili svoj plezalski naraščaj.

Sledilo je nekaj brezplodnih sestankov, zgodilo pa se ni nič. Praktično vse aktivnosti SPD in njenih podružnic so bile od ustanovitve do konca prve svetovne vojne podrejene problemu z domačimi Nemci, ki so zaradi predolgega odlašanja ustanovitve lastnega planinskega društva v naših gorah že zgradili več planinskih koč in razpeljali mrežo označenih planinskih poti, opremljenih z nemškimi napisnimi tablami. Gašenje tega požara je zahtevalo veliko aktivnosti na vseh področjih, vodstvo pa je ob tem spregledalo potrebe mladine, ki je želela v gorah uživati tudi v športnem, ne le v estetskem momentu.

⁷ Pavel Kunaver v spominih piše, kako je kot dijak marsikatero popoldne preživel v znani ljubljanski knjigarni Ignac pl. Kleinmayer & Fedor Bamberg, kjer je prebiral nemško alpinistično literaturo, v kateri je spremljal napredek plezalnih tehnik in tehnične opreme.

⁸ Star izraz turist je veljal za človeka, ki opravlja planinsko turo in seveda nima zveze s sodobno formulacijo turista. Za plezalca, alpinista je bil tedaj utečen izraz veleturist, za zimsko planinstvo pa zimska turistika ...

Drenovci na Zeleniških špicah leta 1910. Tokrat brez Brinška, ki jim je prvi razkril te lepote. Fotografiral je Ivan Tavčar.

vključiti v odkrivanje našega gorskega sveta in v njem pustiti svojo, slovensko sled.

Tudi v opisu znanega vzpona drenovcev po Slovenski smeri, ki so ga drenovci kot prvi opravili brez najetega vodnika, Kunaver ne dopušča dvomov, kdo je bil začetnik alpinizma pri nas in kdo je bil njihov mentor: "Brinšek je postal naš prvi učitelj v plezanju, četudi so takrat nekateri mladi Nemci v Ljubljani⁹, Klauer, Tschada in drugi že plezali v Turncu pod Šmarno goro. Trinajstletni smo se poizkušali v skalah na Polhograjski Grmadi in šele pozneje prešli na šmarnogorske skale." Drenovci so spoznali, da se je "alpinistične obrti" najprej treba izučiti v bližnjih, nižjih stenah, ki so omogočale plezalcem tudi vadbo med tednom.

Odnos slovenskih planincev do plezalcev je bil na začetku odklonilen. Splošno mnenje večine funkcionarjev SPD in Jakoba Aljaža je bilo, naj se naša mladina s tem nevarnim športom ne ukvarja – če pa se želi smrtni nevarnosti izpostavljati nemška mladina, je to njihova stvar. To prepričanje slikovito odraža¹⁰ tudi reakcija zvestega člana SPD, dr. Ivana

Začetki slovenskega alpinizma

Poleg obiskovanja zimskih gora je bilo vodilo Drena tudi plezanje v gorah brez spremstva najetih gorskih vodnikov. Drenovcem se je v preteklosti zaradi po razpadu monarhije očiščene zgodovine pripisovalo tudi to, da so si s svojimi alpinističnimi podvigi v Kamniško-Savinjskih Alpah in v Triglavski severni steni načrtno prizadevali osvajati slovenske gore in stene pred tujimi (predvsem nemškimi) plezalci, ki so v naših gorah opravili prve alpinistične vzpone. Trditev je pretirana. Niti Kunaver niti kdo od drugih članov v svojih spominih ne omenja kakšne "nacionalne tekme". So se pa brez dvoma čutili dolžni tudi sami

⁹ Kunaver omenja dva ljubljanska alpinista, Klodwiga Tschado in Emila Klauerja. Emil Klauer je leta 1909 skupaj s sestro Ano ponovil Nemško smer v Steni, s čimer sta postala prva mešana naveza, ona pa prva ženska, ki je zmogla to smer. Devetnajstletni Klodwig Tschada pa je pred prvo svetovno vojno preplezal, večinoma sam, več prvenstvenih smeri v Julijcih in Kamniško-Savinjskih Alpah, med drugim je leta 1911 kot prvi sam preplezal Nemško smer v Steni, kar je bil podvig brez primere.

¹⁰ Pavel Kunaver: *Klic divjine*. Planinski vestnik 4/1963 in *Naša smer v Severni steni Triglava, Moje steze*. Založba Obzorja. 1979.

Skrita Kurja dolina pod Mokrico in Kompotelo. Še danes tja zaidejo le redki. Skrite lovske prehode so Brinšku pokazali lovci in drvarji, s katerimi se je družil ob ognjišču v drvarski bajti.

Foto Franci Horvat

Slikovite Zeleniške špice, prvi z desne Staničev vrh, kot so ga med prečenjem po našem prvem alpinistu Valentinu Staniču poimenovali člani skupine Dren.

Foto Franci Horvat

Tavčarja, ki je na Kredarici z družbo čakal sina – ta se je v spremstvu gorskega vodnika povzpel na Triglav. Ravno tistega dne (bila je nedelja, 20. avgusta 1911) so trije drenovci, Ivan Michler, Ivan Kovač in Pavel Kunaver, preplezali omenjeno Slovensko smer. Polni navdušenja so se odpravili v kočo na Kredarici, kjer so se navzočim pohvalili, da so kot prvi Slovenci brez vodnika preplezali Triglavsko severno steno. Doživeli so hladen tuš. Za omizjem prisotni pisatelj in politik jim je privoščil pikro opazko, ki je Kunaver nikoli ni pozabil: "Vsi prežeti od velikih doživljajev in srečni, da smo sami našli pot čez ta silovito razčlenjeni zid, smo vstopili v kočo na Kredarici in v napačnem zanosu povedali, kaj nam je uspelo. Ob več mizah skupaj so sedeli člani odlične ljubljanske družbe z znanim politikom in pisateljem Ivanom Tavčarjem v sredini. Ta nas je počastil z besedami: 'Al bi vas klofnil!' In družba je dalje jedla svoje kranjske klobase, mi pa smo komaj dobili slamnjače na skupnem ležišču ... Kaj hočemo, tako so takrat gledali na nas plezalce, ki smo si drznili pred njimi in istočasno s tujci, predvsem Nemci, v še nedotaknjeni svet mogočnih sten gora."

Drenovci so se zavedali, da je zaradi takega razmišljanja pri Slovencih nastal krepak zaostanek pri razvoju alpinizma, česar sami kot zgodnje lastovke niso mogli spremeniti. Nemški Alpenverein je po prelomu stoletja na svoje plezalce že gledal kot na sestavni del normalnega razvoja planinstva.

Logično je, da drenovci v takšnem okolju niso mogli propagirati svoje dejavnosti, ki se ni skladala z uradno politiko planinskega društva. Kljub vsemu je mogoče v *Planinskem vestniku* z letom 1908 opaziti določeno izboljšanje po tem, ko je mesto načelnika po Franu

Orožnu prevzel agilnejši Fran Tominšek. Njegov brat Josip Tominšek, dolgoletni urednik Vestnika, je kmalu začel objavljati tudi prve opise alpinističnih vzponov, ki so jih opravili drenovci. Avtor skoraj vseh člankov je bil Pavel Kunaver.

Ob 30-letnici Brinškove smrti je Kunaver o njihovem plezalnem mentorju zapisal: "Kakor preroka smo ga poslušali, ko nas je vžigal z besedami, dejanji in slikami – s temi zadnjimi pa tudi širše planinske kroge, med katerimi je vzbudil zanimanje za umetniško planinsko fotografijo in tako odločilno vplival na izredni razvoj planinske fotografije po prvi svetovni vojni.

In na drugem mestu: "Postal nam je vzor. V prstih je bil izredno močan. Kot samohodec je do naše pridružitve, ko smo kar mimogrede po njegovem imenovanju postali drenovci, imel samo cepin kot planinsko orodje. Lodnasto pelerino je vtikal med hrbet in nahrbtnik. Tako mu tudi v glavo ni padlo, da bi uporabljal vrv, ko nas je prvič vodil izven steza po skalovju. Vrvi so bile tedaj še redko varovalno sredstvo med tedanjimi slovenskimi gorohodci."

In v nadaljevanju pojasnilo, zakaj je Brinšek postal nesporni vodja Drena: "Tiho in nepoznan je že moral tedaj hoditi v divjino nepozabni Brinšek, kajti ob času, ko je bilo naše planinsko društvo šele sedemnajst let staro, je on poznal posebno v Kamniških planinah že vse "smeri", po katerih so dotlej hodili le divji lovci."

Brinšek kot alpinistični pripravnik med "raubšici"

Dolina Kamniške Bistrice in gore nad njo so bile v času, preden so drenovci pod Brinškovim vodstvom začeli spoznavati tamkajšnja brezpotja, zelo divji svet.

Turski žleb in Rinke v zgodnjem poletju Arhiv Slovenskega planinskega muzeja

Poznali so ga le redki domačini, ovčji pastirji, (divji) lovci in drvarji, ki so sekali les v strmih poraščenih pobočjih, ga spravljali v dolino po strmih lesenih drčah, tam nakopičenega pa spomladi plavili po ledeno mrzli narasli Bistrici proti Kamniku.

Drvarji so živeli v svojih, vse leto nezaklenjenih kočah z odprtimi kurišči, ob katerih so se ob dolgih večerih pripovedovale zgodbe o nekdanjih rokovnjačih,¹¹ ki so se v tej dolini skrivali še pred nekaj desetletji. Med njimi so bili tudi nekateri vojni skrivači, ki jim ni dišalo dolgotrajno zapravljanje časa in mladih let v vojaški uniformi. Obvezno služenje se je iz prvotnih štirinajst let za časa cesarja Franca I. skrajšalo na "dolgih sedem let" pod Ferdinandom I., a tudi pozneje je služenje še vedno trajalo tri leta, ki jim je sledilo devet let obvezne rezerve, kar je pomenilo, da ti fantje še vsaj toliko časa niso mogli dobiti potnih listov, s katerimi bi se lahko odpravili čez lužo v iskanje boljšega življenja.

Takšni in drugačni, prekaljeni od življenja v naravi in osami, napol divji možje, so postali Brinškova družba, ki mu je razkrila skrivnostne prehode v zapletenih brezpotjih. Svojo okolico so poznali do obisti, pretaknili so vse doline, grape in strmali, v zalezovanju divjadi, s katero so si popestrili borni jedilnik. Brinšek jim je bil očitno dobrodošla družba: vedno na šalo pripravljen "gospod v rjavi žametni obleki", je postal

*Slikoviti severni stožec Kočne
Arhiv Slovenskega planinskega muzeja*

¹¹ Razbojništvo, ki se je na naših tleh razmahnilo v 18. in 19. stoletju, predvsem na Gorenjskem (Udin boršt) in ob stičišču kranjsko-štajersko-koroške meje, okoli prelaza na Trojanah in v dolini Kamniške Bistrice. Vojska in orožniki so jih uspeli zatreti šele leta 1853.

Prenos ponesrečenega dijaka Petriča, ki je omahnil med samostojnim plezanjem z grebena Rinka – Skuta. Reševanje so organizirali sami člani Drena. Arhiv Slovenskega planinskega muzeja

njihov zaupnik, s katerim so delili svoje zgodbe (na tem mestu lahko še enkrat potočimo solzo, da nam Brinšek o tem ni pustil zapiskov, ki bi danes lahko predstavljali del naše nematerialne dediščine, op. a.). Zagotovo so mu dovolili, da jih je spremljal med njihovimi prepovedanimi lovskimi podvigi, saj si sicer v le nekaj letih gorskega samotarstva nikakor ne bi mogel pridobiti tako bogatih izkušenj v poznavanju skritih gorskih predelov. Lahko so se mu oddolžili z edinim znanjem, ki so ga imeli več kot on.

Brinšek in drenovci v stenah

Drenovce je tako "izšolani" Brinšek vodil v divjo dolino Korošico, v še bolj divjo Kurjo dolino in skozi prehode proti Mokrici in Kompoteli, po divjih grapah Jermenca, Velikem Krvavcu ali mimo naravnega preduha Kovačnica. Vodil jih je skozi skrivnostni Repov kot in na Zeleniške špice – vse te poti so še danes vsaj orientacijsko zahtevna brezpotja, nekatere med njimi so še danes praktično brez obiska ali celo popolnoma pozabljene.

Bil je brez dvoma drzen in tudi sposoben plezalec. Verjetno najboljši Brinškov poznavalec Vojko Čeligoj navaja, da "je svojo telesno vzdržljivost v Ljubljani ohranjal tudi s telesno vadbo pri Sokolu v Narodnem

domu, kjer sta bila z bratom Gabrijelom upoštevana člana odbora Sokolskega društva. Bil je tudi član domačega Ilirskega Sokola v Ilirski Bistrici. Močan, žilav in poln kraške trme je preplezal mnogo gorskih smeri predvsem v Kamniških planinah, ki jih je najbolj občudoval. Po njem se še vedno imenuje zahtevna plezalna smer v severnem ostenju Planjave, ki jo je prvi preplezal – Brinškov kamin."

Glede na prej zapisano, moramo to trditev vzeti z rezervo. V zgodovini planinstva in alpinizma namreč obstajata dva tipa prvenstvenih vzponov. To sta prvi znani, a nedokumentirani vzpon, in prvi turistični vzpon, ki je tudi ustrezno dokumentiran. V prvem primeru gre za vzpone na goro, ki so jih v preteklosti opravili domačini iz vrst lovcev, pastirjev, rudosledcev ali nabiralcev zelišč. Nihče natančno ne ve, kdaj so se zgodili niti kdo vse jih je opravil. Prvi turistični vzpon pa se je po navadi zgodil pozneje, vendar imamo zanj pisne podatke o datumu in prvopristopniku.

Po njem imenovani kamin je Brinšek preplezal 3. julija 1910. V takšne podvige se nihče ne podaja lahko miselno in na pamet, kot bi lahko razumeli iz Kunaverjeve omembe, da ga je preplezal mimogrede, ker se je preveč zadržal s fotografiranjem, po tem pa po tej smeri ujel tovariše na vrhu Planjave. Poznavalec zgodovine vzponov v gorah nad dolino Kamniške Bistrice in ljudi, ki so tam živeli, Vlasto Kopač v opisovanju legendarnega lovca in vodnika Valentina Slatnarja - Bosa (njegov kip stoji pred Domom v Kamniški Bistrici, op. a.) navaja, da je Bos po pripovedovanju domačinov kamin v zahodni steni Planjave preplezal leta 1909, Brinšek pa ga je leto pozneje preplezal kot prvi turist. Tudi na grebenu Zeleniških špic, kamor je Brinšek popeljal drenovsko družbo, so bili pred tem domači lovci z Bosom, ko so se podajali na svoje velike pogone za gamsi.¹²

"Ti pogumni možje, o katerih je govora, so že pred pojavom alpinistike izvedli v Grintovcih izredne podvige, preplezali so dokaj smeri, ki še danes vzbujajo naše spoštovanje. Zmogli so težavne vzpone brez sodobne plezalne opreme, v coklah ali pa bos, dostikrat tudi z uplenjenim gamsom na plečih. Teh vzponov nihče ni zapisoval in marsikaterih za njimi še nihče ni poizkušal ponoviti. Preden so v Savinjskih Alpah nadelali prve steze in so turisti z dolgimi palicami začeli hoditi po dolinah, so ti domačini že prelezli malone vse lašte in police, zagate in plati v gorah, ko so zalezovali gamse ali pa iskali izgubljeno drobnico. Gorjani, rojeni ob vznožju Savinjskih Alp, so prvi stopili na te vrhove in si ogledovali pokrajino pod seboj."¹³

Vseeno pa to dejstvo Brinškovih zaslug in prvenstva v turističnem smislu ne zmanjša. Brinškov kamin je posebno med starejšimi planinci, vsaj po imenu, še danes dobro znan. Manj znana je zanimiva zgodba,

¹² Vlasto Kopač, *Planinski vestnik*, 4–5/1947 in knjiga *Iveri z Grintovcev*, Planinska založba, 2006.

¹³ Vlasto Kopač, *Obledele podobe z Grintovcev*, *Planinski vestnik* 4–5/1947.

Portret malega Hercegovčaka je Brinšek posnel nekje v okolici Mostarja leta 1913, ko je bil tam na več mesecev trajajočih orožnih vajah. Avstrija se je že eno leto pred atentatom na prestolonaslednika pripravljala na vojno. Iz osebne arhiva Janje Dujc

da so po tem kaminu pred dobrim stoletjem skušali speljati celo markirano planinsko pot. To je povzročilo manjšo "skalaško afero" leta 1921. Naši prvi plezalci so se začeli združevati v okrilju Turistovskega kluba Skala (TKS), ki mu je bila tedanja javnost izrazito nenaklonjena, članom pa se je očitala velika nečimrnost. Slovenski narod je 10. julija 1921 zapisal: "Skala je uradno ime nekaterih mladih planincev izven okrilja SPD. Smatrajo se in hočejo, da se jih smatra za planince "čisto posebne vrste", zato so čutili potrebo ustvariti nekakšen separatizem v našem planinstvu." Zaradi takih in podobnih pisanj je javnost začela imenovati TKS tudi "trapasti klub samomorilcev".

TKS se je na pogrom odzval z izjavo za javnost, v kateri neizurjenim odsvetuje težje ture in trdi, da TKS ne goji plezanja po zelo težkem in nevarnem terenu.¹⁴ Posledica je bil tudi sklep kluba, da se ne sme markirati Brinškovega kamina v Planjavi. Toda dva samovoljna člana Skale; Križman in Kovač, sta kljub prepovedi šla v akcijo in Brinškov kamin markirala z barvo. Odbor ju je poklical na zagovor in vse napleskane markacije sta nato morala na licu mesta uničiti s kladivom in ostanke barve sprati z bencinom. Toda Brinškov kamin si je s tem le dvignil prepoznavnost in zamikal marsikaterega avanturista. Žal je zahteval tudi smrtno žrtev ...

Sledili so tehnično vedno težji vzponi drenovcev v kopni skali, med drugim skozi Hudi prask na Mrzlo

goro, čez zahodni greben Kočne, pa po grebenu iz Rinke na Skuto, ki mu je žal kmalu sledila smrtna nesreča dijaka Petriča, ki je kot njihov nesojeni član poskušal sam ponoviti to zelo zahtevno smer. Reševalna akcija, v kateri so sodelovali drenovci in jo je s posnetki dokumentiral Brinšek, je bila opisana v *Planinskem vestniku*.¹⁵

Vse omenjene podvige še danes štejejo med lažje plezalne vzpone. Pavel Kunaver se je rad spominjal skupnih tur, med katerimi so se obilno zabavali. Brinšek in Cerk sta bila podobna značaja in velika veseljaka, stalno sta zbijala šale, dostikrat tudi na račun neskončnega zidu kamniške smodnišnice, mimo katerega so morali utrujeni vsakokrat pešačiti nazaj do Kamnika, kjer je bila prva prometna povezava za Ljubljano. Brinšek se ga je tako nekoč pred Kamnikom lotil kar s cepinom – da bi ga malo skrajšal ...

Ko so se drenovci (brez Brinška) podali na prečnje celotnega grebena Zeleniških špic, so prvi, zelo markantni vrh, po našem prvem alpinistu poimenovali Staničev vrh, 1805 m. Tudi pri večini nadaljnjih vzponov, ki so jih fantje opravili, vključno s Slovensko smerjo v Triglavski severni steni opazimo, da Brinška ni bilo z njimi. Lahko domnevamo, da se jim ni mogel pridružiti zaradi sobotne službe, mlajši člani pa tedaj še niso bili zaposleni.

Brinškova smrt in spodsekano deblo Drena

Leta 1914 je napočil čas velike vojne vihre in poziv na vojsko je Brinška dosegel med raziskovanjem ponorne jame Velike Karlovice na Cerkniskem jezeru, kjer je društvo za raziskavanje jam hotelo nadaljevati začeto napredovanje proti dolini Raka. Ko ga je Pavel Kunaver obiskal na domu, ga je našel že preoblečenega v častniško uniformo in mrkega pogleda, kakor da bi slutil usodo. Kot avstro-ogrski rezervni častnik je moral takoj oditi na svoje mesto v anektiranih deželah. Mudilo se mu je kupiti tudi pištolo, ki jo je moral plačati iz svojega žepa.

Gotovo mu je bilo zelo težko, saj je bil velik slovanofil. Leto prej je namreč prebil kar pet mesecev (med januarjem in majem 1913) na dolgotrajnih orožnih vajah blizu Mostarja. O tem priča več ohranjenih pisem prijateljem in fotografije tamkajšnje narave ter ljudi, ki jih je posnel v prostem času, ko je raziskoval okolico. Avstrija se je očitno že pripravljala na možno vojno s Srbijo.

Vse skupaj se je za nesrečnega Brinška žal odvilo zelo hitro. Sredi septembra 1914, po komaj dobrem tednu od začetka bojov na reki Drini, ga je na srbskem bojišču ujela smrt. Okoli njegove smrti je bilo veliko zavitega v meglo, kot lokacija se je omenjal celo Mostar (verjetno je temu botrovalo dejstvo, da je bil leto prej tam na orožnih vajah in se oglašal domov s pismi). Kunaverju je nekdo na poizvedovanje celo opisal, da je postal žrtev srbskega ostrostrelca, ki mu

¹⁴ Vladimir Škerlak: *Zgodovina Alpinističnega kluba Skala*. Planinski vestnik 8/1961.

¹⁵ Pavel Kunaver: *Dve nesreči pod drobnogledom*. Planinski vestnik 6/1952.

Počitek v skalnem
oknu
Iz osebnega arhiva
Janje Dujc

je prestrelil srce po tem, ko je med kratko prekinitvijo ognja splezal iz zaklona, sedel v travo in si prižgal cigareto. Prepričan, da na vojaka, ki mirno kadi, ne bo nihče streljal, naj bi bil dobrosrčni Brinšek pravzaprav žrtev svoje preproste naivnosti s preveliko vero v sočloveka. Toda to so najverjetneje le besede, ki jih radi slišijo bližnji in prijatelji, da bi lažje preboleli smrt ljubljene osebe in jo ohranili v lepem spominu, za Brinškov intelekt pa bi bilo takšno nespametno izzivanje bolj žalitev kot pojasnilo.

Časopis je o Brinšku¹⁶ objavil naslednje sporočilo: "Stotnik g. Fiedler je poslal sorodniku padlega poročnika g. Brinška gosp. Šetini v Sp. Šiški naslednje pismo: Častiti gospod! Sporočiti Vam moram prežalostno vest, da je gospod poročnik Bogumil Brinšek dne 15. septembra padel (strel v srce), bil takoj nezavesten in po desetih minutah umrl. Izvrstnega častnika, po katerem mi srce krvavi, smo pokopali. Njegove stvari smo oddali polkovnemu komandu, od tam pa se jih bo poslalo k zapuščini. Prosim Vas, da tudi druge sorodnike obvestite na primeren način. Z velespoštovanjem udani — Rudolf Fiedler, stotnik. V isti številki je bila objavljena tudi osmrtnica, ki jo je naročilo Društvo c. kr. računskih uradnikov na Kranjskem, Brinšek je bil namreč tajnik društva.

Kot ugotavlja zgodovinar in veliki poznavalec bojev na srbski fronti Marko Simić, ki je raziskoval potek bojev in tudi obiskal kraj dogajanja, je po srbskih virih prišlo 15. septembra 1914 na frontni črti pri kraju Rožanj v bližini razvalin trdnjave Soko grad do hudega spopada, v katerem je srbski polk ustavil avstrijski prodor. Samo na srbski strani je bilo iz boja izločenih

skoraj štiristo vojakov, avstro-ogrskih vojakov, ki so ne glede na hude izgube jurišali na branjene grebene, pa je verjetno padlo še nekajkrat toliko. Vsekakor je po Simićevih besedah neskončno tragično, da je Brinšek kot slovanofil padel prav na srbskem bojišču. Njegova smrt pa je povzročila tudi razpad Drena.

Okrnjena Brinškova zapuščina

Do danes se je žal od obsežne Brinškove fotografske dediščine ohranilo bore malo. Obstajajo reprodukcije, ki so bile svojčas razvite iz steklenih fotografskih plošč in objavljene v revijah, seveda v tedanji kakovosti tiskanih medijev, ki ni bila na visokem nivoju, a tudi to, kar se je ohranilo, je verjetno le delček tistega, kar je Brinšek posnel na svojih gorskih poteh in med obiski podzemlja.

Pri svojem delu je bil zelo vztrajen. Ni mu bilo težko nositi s seboj težkega aparata s stolalom in verjetno še nekaj deset fotografskih plošč, ali pa čakati po več ur, morda celo dni, da je lahko naredil posnetek, s katerim je bil tudi sam zadovoljen. Za svoj najbolj znani pogled na Triglav in njegovo severno steno s Kriških podov, ki je nastal med leti 1910 in 1913, je po pripovedovanju Pavla Kunaverja na višini okoli 2000 metrov čakal kar tri dni, da so nastali optimalni svetlobni pogoji. Ni mu bilo težko bivakirati pod šotorskim platnom ali zgolj ždeti zaviti v svojo dolgo pelerino na mrazu in vetru kot človeška prisposoba žilavega dreva. Potem je moral doma vsak posnetek še obdelati s kemikalijami v svoji podstrešni sobici, ki mu je bila hkrati fotografski laboratorij. Danes niti nismo zmožni objektivno oceniti, koliko ur na terenu in nato še doma je Brinšek porabil za svojo ljubezen do fotografije, saj nimamo na voljo niti popisa tega, kar je svojčas ustvaril.

Po njegovi smrti so se sorodniki odločili, da vse njegove originalne posnetke na fotografskih ploščah zapustijo najprimernejšemu nasledniku — slovenskim planincem, tako da ta zapuščina pristane v arhivu SPD. Prav gotovo bi si tega želel tudi sam. Toda včasih se še tako dobra odločitev izkaže za usodno. Ves stari arhiv, v katerem je bilo neznano število Brinškovih fotografskih plošč, skupaj z njihovim popisom, se je spremenil v dim 18. aprila 1958, ko je po nesrečnem spletu dogodkov prišlo do požara, v katerem je popolnoma pogorela lesena zgradba na Likozarjevi ulici v Ljubljani, v kateri je imela takrat svoje prostore Planinska zveza Slovenije, naslednica SPD. Kot je zapisal dolgoletni urednik *Planinskega vestnika* Tine Orel, smo takrat izgubili celoten stari arhiv: "Materialna škoda bo delno krita z zavarovalnino, a vendarle je PZS pri tem utrpela neprecenljivo škodo zaradi izgube zgodovinskega materiala, ki ga z denarjem ni mogoče nadomestiti. Uničen je plod dolgoletnega truda marljivih planinskih delavcev."¹⁷ Med njimi žal tudi premalo poznanega Brinška. ●

Viri:
Arhiv Planinskega
vestnika
Pavel Kunaver. *Moje steze*,
Maribor, 1979
Popisi prebivalstva mesta
Ljubljana
www.dlib.si
Renko Tina, *Fotografija
Bogumil in Milan
Brinšek*, diplomsko delo,
Ljubljana, 2007
Pri iskanju informacij so
veliko pripomogli tudi
Jurij Kunaver, Marko
Simić in Dragica Jaksetič,
ki se jim lepo zahvaljujem.

¹⁶ *Slovenski narod* št. 231, 29. sept. 1914.

¹⁷ Tine Orel: *Poslovni prostori PZS so pogoreli. Planinski vestnik* 6/1958.

O vremenu in snežnih razmerah

Ob eni najhujših in najzgodnejših nesreč v snežnem plazu pri nas

Slovenija nima ravno visokih gora. Kaj pa je dobrih 2800 m Triglava proti skoraj dvojni višini Mont Blanca, pa skoraj štirikratni višini najvišje gore na Zemlji?! Z lego v zmernih zemljepisnih širinah severne poloble so povezane tudi podnebne značilnosti naših gora, ki poznajo (kolikor toliko) sneženo zimo in pomlad, kopno poletje in jesen. Slednja ima lahko že tudi kakšen obilnejši snežni vložek, včasih v visokogorju tudi že konkretno snežno odejo.

Tudi poleti lahko po naših najvišjih vrhovih ob prehodu izrazitih hladnih front sneži, a od tega sneženja ostane bore malo sledov – morda še naslednji dan kje v sencih. Že september lahko na Kredarici postreže z nekaj »snežnimi« rezultati (preglednica), oktober pa sploh!

Zato težko rečemo, da je oktobra v našem visokogorju sneg redek gost. A vsako situacijo je treba obravnavati v kontekstu, tudi letošnjo, ko je ob prehodu hladne fronte 5. oktobra 2025 zgodaj zjutraj v gorah začelo snežiti. Če se ozremo na klimatološke podatke,

je do konca dopoldneva v naših gorah zapadlo »le« do okoli 40 cm snega, kar ni nekaj izjemnega, a se je meja sneženja hitro spustila in tudi 1000 m nižje je bila količina novega snega precej podobna. Zapihal je tudi močan severnik. Vse skupaj se je zgodilo zelo hitro –

Obsežni snežni zameti na območju Triglavskega ledenika v popoldanskem času na dan nesreče (5. oktobra 2025) potrjujejo, da je ob prehodu hladne fronte pihal močan veter. Najmočnejši sunek vetra (86 km/h; Vir: Arhiv ARSO, podatki samodejnih postaj.) ta dan na Kredarici so zabeležili ob 10.10. uri. Foto: Kamera Triglavski ledenik (<http://ktl.zrc-sazu.si/>)

Reševalci med iskanjem preostalih dveh zasutih hrvaških planincev 6. oktobra 2025.
Foto: GRS Bohinj

ne samo zaradi hitre ohlaiditve, tudi padavine so bile intenzivne – in do poldneva se je že vse končalo. Vremenska razlika je bila zelo izrazita – v soboto še ves dan dokaj lepo, sončno in toplo vreme (čeprav se je že oblačilo), dober dan za v gore pač.

Kljub vremenski napovedi, ki je tak potek vremena kar dobro predvidela, je vseeno precej odjeknila novica o nesreči s snežnim plazom pod Toscem, ki je vzel življenja treh planincev. Človek se v prvem trenutku vpraša, kaj pa so tam sploh počeli v takem vremenu? Ki je bilo – povrhu vsega – še zelo točno napovedano! A po daljšem in temeljitejšem razmisleku morda vendarle pridemo do nekoliko drugačnega zaključka, morda do tega, da bi se to lahko z malo smole zgodilo tudi komu drugemu.

Skupina sedmih planincev je prejšnji dan v dokaj lepem vremenu opravila vzpon na Triglav in se do noči vrnila v Vodnikovo kočo na okoli 1800 m nadmorske višine. Tam so prenočili in naslednji dan na-

meravali sestopiti na Pokljuko po sicer priljubljeni in nič kaj zahtevni »obvoznici« pod vrhovi Tosca in Velikega Draškega vrha. A vreme jih je prehitelo, tako da je že do jutra zapadlo precej snega, sploh na višje ležečih pobočjih. V zimskih razmerah je ta planinska pot na več mestih izpostavljena snežnim plazovom, če so le za to ustrezne razmere. Ko je snega več in prekrije useke poti ter zmrzne, pa je na teh mestih nevarnost za zdrs. Tega seveda ne ve vsakdo, še manj verjetno so to vedeli planinci iz Splita in okolice, ki najbrž niso poznavalci krajevnih razmer. Sploh pa bi človek ob prvem resnem sneženju tega ne pričakoval takoj. Tokrat pa se je zgodilo prav to. Trideset in več centimetrov svežega snega je zapadlo na še razmerna topla tla. Zaradi tega je med snežno odejo in tlemi nastala tanka plast vode oz. staljenega snega. In ker so tam pobočja ponekod travnata in precej strma, se je na tej plasti (plazoslovci ji pravijo šibka plast) sneg lahko splazil. Med sneženjem je zapihal

Nekaj klimatoloških snežnih podatkov za Kredarico za obdobje 1990–2020 (Vir: ARSO)

Povprečja in ekstremi v primerjalnem obdobju 1991–2020													
Spremenljivka: sneg	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AVG	SEP	OKT	NOV	DEC	LETO
število dni s snežno odejo ob 7. uri	31	28	31	30	31	20	2	1	6	16	27	30	254
število dni s snežno odejo ob 7. uri (vsaj 5 cm)	31	28	31	30	31	20	2	0,4	5	15	26	30	248
število dni s snežno odejo ob 7. uri (vsaj 10 cm)	31	28	31	30	31	19	2	0,1	4	13	25	30	243
višina snežne odeje ob 7. uri (cm)	185	228	274	305	236	78	3	0,1	3	13	61	138	127
največja višina snežne odeje ob 7. uri (cm)	415	560	595	700	650	355	140	15	65	100	295	400	700
vsota dnevnih višin novega snega (cm)	110	139	154	152	83	21	4	4	35	63	154	157	1075
število dni, ko je zapadlo vsaj 1 cm novega snega	10	10	12	14	10	4	1	1	4	7	12	11	95
število dni, ko je zapadlo vsaj 5 cm novega snega	6	7	8	9	6	2	0,3	0,3	2	4	8	8	59
število dni, ko je zapadlo vsaj 10 cm	3	4	5	5	3	1	0,2	0,1	1	2	5	6	37

tudi okrepljen veter severnih smeri, ki je sneg z vršnega prostranega platoja gore (ime Tosc izvira od tolstec) nanašal v zamete na zavetrne strmine. Na mestu plazju je bila grapa, v kateri se je sneg zaradi vetra lahko še dodatno nakopičil. Tako se je splazilo več snega kot le tistih splošnih 30 cm. Ali se je plaz sprožil sam ali so ga sprožili planinci, ne vemo. Reševalci so vse ponesrečence našli zasute s snegom; poleg treh je odneslo še dva, a jima je nekako uspelo obstati oziroma ostati na robu plazju. Lahko jih je zasula plazovina, lahko pa jih je plaz samo odnesel s steze – pod njo je strmo in skalnato pobočje – ter jih je sneg zasul pozneje. Kar pa niti ni pomembno. Res so imeli smolo. V takih razmerah te tudi dobra oprema in znanje rokovanja z njo ne rešita. Če bi sestopali po kakšni manj strmi in plazovom manj izpostavljeni poti (na primer v Voje), se najbrž ne bi zgodilo nič. Morda se niso odločili za pot skozi gozd zato, ker je bila v opozorilu, ki ga je izdal ARSO, tudi možnost snegoloma (žal je pozneje zaradi posledic tega umrla tudi tuja planinka pod Roblekovim domom, ki se ji je primerila nesreča isti dan), kajti drevje je bilo še povsem olistano in v gozdu bi bili lahko izpostavljeni padajočim odlomljenim vejam ali celo kakšnemu šibkejšemu drevesu.

Zakaj so se kljub neugodnim vremenskim razmeram odločili za sestop? Bi vi v podobni situaciji reagirali enako ali bi počakali, da sneženje mine, da se vreme umiri, tudi za ceno, da bi morali še enkrat prespati v koči in, recimo, zamuditi službo v ponedeljek? Kaj je v taki situaciji pomembnejše? Imate naslednji dan pomemben sestanek, neodložljivo delo, razgovor za novo službo? Potem bi bil spanec presneto nemiren. Zdaj, ko smo pametni za nazaj, vemo, da bi se plaz lahko sprožil tudi pozneje, ko se je vreme že umirilo

in se je začelo že celo jasni. Z moje strani, s strani poklicnega meteorologa, ki je na ta dan celo dežural, je vendarle presenetljivo, da so načrtovali pot tako, da so v soboto prespali tako visoko. Glede na napoved, ki je bila, lahko rečem, skoraj na uro in višinske metre natančna, bi jaz načrtoval, da se do sobote zvečer vrnem v dolino. Upoštevanje vremenskih razmer in spremljanje vremenske napovedi bi moralo biti, poleg opreme in telesne pripravljenosti, najpomembnejši del obiska gora. Pri tem je boljše imeti več (pol dneva) kot manj (nekaj ur) časovne rezerve, kajti nikoli ne veš, kaj se ti lahko na turi zgodi: lahko si zviješ gleženj, preceniš svoje fizične sposobnosti ali kaj drugega, in pot se zavleče. In če ti nad glavo visi hitra in močna ohladitev s padavinami, celo sneženjem do 1000 m nadmorske višine, se zgodi najhuje ...

Vsake snežni plaz še ne pomeni, da je v gorah velika nevarnost snežnih plazov. V konkretnih razmerah ta sploh ni bila velika. Po kriterijih evropske lestvice je bila nevarnost prve stopnje. Plaz ni bil velik, možnost plazenja je bila res le na določenih lokacijah, sicer pa sploh ne. Žal so bili nesrečni planinci prav na taki lokaciji ali kot radi izpostavijo številni strokovnjaki za snežne plazove – da so bili ob nepravem času na nepravem mestu. Ta primer je še ena potrditev, da samo stopnja nevarnosti v plazovnem biltenu ne pove vsega, ampak da je treba stanje gledati širše, tudi krajevno. V tem primeru sicer plazovnega biltena vnaprej nismo izdali. A v prihodnje se v plazovnih biltenih ne ozrite samo na stopnjo nevarnosti, ampak si preberite tudi spremljajoče besedilo in opis stanja ter vrste morebitnega tveganja.

Žal to ni izmišljena, pač pa resnična zgodba, ki daje poduk za (mnogo previsoko) ceno treh človeških življenj. ○

*Pri reševanju je sodeloval tudi policijski helikopter.
Foto: GRS Bohinj*

Villarica
Foto Tomaž Jakofčič

Med lavo in snegom

Smučanje z vulkanov v Čilu

Gledam in poslušam koncert Pink Floydov v Gdanskju iz leta 2008 in razmišljam, ali je skladba Echoes morda najboljši komad napisan, *ever*. Ali je to vseeno Rahmaninov koncert za klavir št. 2?

Ravno se nežno zaključuje pregovarjanje kitare Davida Gilmourja in klaviatur Richarda Wrighta na njegovem zadnjem koncertu, ko me predrami: "... cabin crew, sit for landing!"¹ Čez nekaj trenutkov kolesa dokaj grobo udarijo na letališko stezo; pristanemo v Puerto Monttu, majhnem kraju v Čilu, na severnem robu Patagonije. Potovanje, ki je trajalo 24 ur, nas je preselilo na drugo stran zemlje, iz poletja v zimo. Po desetih letih sem ponovno v ljubi Južni Ameriki, komaj verjamem, da je minilo že toliko časa. Pred otroki sem bil tam vsako leto, včasih dvakrat. Tam sem preživel skupaj skoraj dve leti, večinoma s plezalnimi cilji. Tokrat nimam s seboj plezalne opreme, temveč smuči. Smučat gremo z vulkanov!

Želja je bila že dolgo na seznamu. Pred več kot petnajstimi leti sem v chamonijski knjigarni opazil in kupil knjigo *Topo de ski andinisme*. Pred leti sem že imel nekaj sopotnikov, a se ni izšlo. Tokrat smo fina ekipa petih, še Melita, Andrej, Aleš in Matej, pravkar in prav zares pristali v Čilu. Država predstavlja nekakšno hrbtenico Južne Amerike in se kot ščit vleče čez dve tretjini kontinenta. Čez celo deželo se vleče tudi najdaljše gorovje na svetu, v celoti več kot 3000 kilometrov dolgi Andi. Le-ti se poganjajo skoraj 7000 metrov v nebo, a bolj kot se kontinent oži, nižje so tudi gore. Nekje pod 38. vzporednikom se začnjenja-

jo najboljše smučarske gore/vulkani Čila in segajo do višine dobrih 3000 metrov. Kar 105 vulkanov je tam. Primat gre Ojos del Salado, ki je s 6893 metri najvišji delujoči vulkan na svetu in drugi najvišji vrh zahodne in južne poloble. A njegov glavni problem, gledano s smučarskimi očmi, je pomanjkanje snega, ni ga dovolj za smučanje.

Količina padavin nad najdaljšo gorsko verigo na svetu, Andi, močno variira. V povsem južnem delu, Patagoniji, je padavin veliko. V srednjem delu, kjer je Ojos del Salado, pa zelo malo. Puščava Atacama, ki leži na zahodu pod gorami, spada celo med najbolj suha območja zemlje. Smučanje torej odpade. Snežno ugodni vrhovi se začnjenajo okoli Santiaga, najznačilnejši smučarski vulkani pa še malo južneje, okoli mesta Chillan. Višina tam že močno pade in je turna smuka zato prijetnejša in vetrov manj.

Čilski Chamonix

Seveda sem imel izdelan podroben idejni načrt našega smučanja, a kot vedno so bili to računi brez krčmarja. Ko se je letalo ustavilo na pisti v Puerto Monttu, smo šele prav opazili deževne oblake, ki so z juga polzeli nad mesto. Dva pickupa, ki smo jih prevzeli na letališču, nista imela pokrova na *kasonih*. Še sreča, da je ostalo suho tisto popoldne. Ob pogledu na vremensko napoved je bilo hitro jasno, da se bo načrt začel podirati že naslednji dan.

¹ "Posadka, sedite za pristanek."

Osorno je eden najbolj znanih smučarskih vulkanov okoli Puerto Montta. "It's always a tricky vulcano!" je dejal Rodrigo, znanec in lokalni vodnik, "Go north ...!"² Tako smo se naslednji dan res odpeljali v Pucon, nekaj sto kilometrov severneje. Čilski Chamonix leži ob vznožju morda najbolj znanega smučarskega vulkana v Čilu, Villarice. Lepo jezero, v katerem odseva pravilno oblikovani beli vulkan, je skoraj kičasto. Mestece premore številne lokale, odlične restavracije in postopanje sicer pod dežniki z lahkoto prežene slabo voljo ob slabem vremenu. Rodrigo opazi vremensko okno v napovedi in polni elana se naslednje jutro zapodimo po luknjasti cesti do majhnega smučišča ob vznožju vulkana. "Kaj bi ta cesta naredila kakemu Renaultovem kombiju?" se naglas trepljam po rami ob

² "Vulkan je vedno neugoden. Pojdite na sever!"

modri odločitvi najema robustnih pickupov, medtem ko poskakujemo čez ogromne luknje na cesti. "Kako bi se šele pritoževali slovenski smučarji, če bi bila takšna cesta pod Krvavec...?" doda nekdo.

Res hecno, ceste v Čilu so sicer precej boljše kot v Evropi, a tule v gorah jim prav nič ni mar, kakšne so. Spomnil sem se na eno od TV-oddaj Mythbusters, kjer sta modela s piramido kozarcev na sovoznikovem sedežu preizkušala, kaj se bolje obnese na luknjastih cestah; počasna ali zelo hitra vožnja. Test je pokazal, da je naložene kozarce precej manj pretresla hitra vožnja – pozor: ta preizkus je primeren le za službene ali izposojene avtomobile. Res sta imela prav, a cesta mora biti ravna in ne ovinkasta, sem hitro ugotovil, ko smo skoraj končali v jarku. Matej je takrat postal moj *board computer* (potovalni računalnik) in pomagal zavirati ali vsaj ocenjevati hitrost vožnje.

Kako mizerno se človek počuti, ko si obuva pancerce na blatnem parkirišču, medtem ko na polno dežuje, ve samo tisti, ki je to že kdaj počel. Res, da dež prehaja v sneg in tudi vemo, da bo zgoraj snežilo, a vseeno. Ker je potreba po akciji velika, pač gremo. Po še nedelujočem smučišču se še v temi povzpemo do njegovega vrha, kjer že lepo sneži. Tako se tudi razpoloženje dvigne. Snega je vse več, a tako značilni turnosmučarski zen opravi svoje in lepo napredujemo, dokler se nad višino 2000 metrov ne pojavi močan veter. Rinemo še par sto metrov in pod vršnim delom sklenemo, da bo 1400 metrov vzpona na tak dan dovolj. Smučanje navzdol v megli, vetru in sneženju je seveda bolj burleska kot smučarski pornič. Predvsem nična vidljivost in veliko novega težkega snega povzročata kotaljenje navzdol. "Daleč smo prišli po tako smuko..." vidim v oblakih nad glavami mojih sopotnikov. Ampak smučamo pa vseeno. Prijatelj Gričko zmeraj citira pokojnega gorskega vodnika Janeza Kunstlja. "Smučanje je lahko samo fenomenalno ali odlično, drugih stopenj ni!"

Nižje, kjer je snega manj in megla redkejša, smuka postane dobra, celo nekaj vriskov se je zaslišalo in do

*Proti vrhu
Villarice, spodaj
istoimensko jezero
Foto Tomaž Jakofčič*

Lonquimay
Foto Tomaž Jakofčič

bifeja na smučišču smo prišli že prav prešerne volje. Še nekaj hitrih štosov ob sladkorju znamke Iansa, ki je prišel s kavo, in spet smo se režali. Kako fino je biti v hribih s skuliranimi ljudmi ...! V hlastanju po napovedanem vremenskem oknu, ki ga sploh ni bilo, smo krenili rano in bili v prijetnem hostlu rano tudi nazaj. Sprehod po mestu, dobra večerja in dan je bil lepo sklenjen. Na vremenski napovedi, ki smo jo pogledali stokrat na dan, se je kazalo lepo vreme čez dva dni. Še malo mu gremo nasproti z vožnjo proti severu, pa bo. Dan slabega vremena začnemo s ponovnim poskusom, a se ta zaključi že na zasneženi cesti proti smučišču. Kako prekleto neuporabne so te velike krave od avtomobilov z zadnjim pogonom in slabimi gumami! Čisto nebogljeni se vrtimo na zasneženi cesti, po kateri se verjetno brez problemov odpelje vsako normalno vozilo s sprednjim pogonom. Spet staknemo glave in uspešno preslalomiramo neugoden dan z obiskom toplih vrelcev in popoldanskim bowlingom. Lastnik je Avstrijec, ki že skoraj 30 let živi v Čilu. Uspešen je, ima podjetje v Santiagu in bowling tu v Puconu. "Čile is shit,"³ vseeno pove, prodal bo podjetja in se vrnil nazaj v Avstrijo. Očitno ve kaj več, kot vidimo mi turisti ...

Loquimay

Do smučišča Corralco se vozimo dolge štiri ure. Začnemo v dežju, a nasmehi se nam večajo, bliže ko prihajamo. Na parkirišču blizu smučišča je ura že sredi popoldneva, a nebo je jasno in okoli nas veličastne gore z vulkanom Loquimay na čelu. Zanj danes nimamo časa, pokaže pa se kucelj z lepim pobočjem, slabih 600 višincev, prav nad nami. Pequeno (mali) Lonquimay ga krstimo, ko vriskajoč odsmučamo idealno, enakomerno strmo pobočje z dobrim snegom. Nepričakovana, odlična smuka nam da zalet, da smo naslednje jutro vsi pripravljene že pred dogovorjeno uro. Ne glede, da smo minuli večer, evforični ob nepričakovano dobri smuki, klepetali dolgo v noč ... Najprej dve etaži z vlečnico, od tam na lastni pogon. Večina ostalih ljudi z istim ciljem se

že takoj preobuje v dereze, mi opravimo še nekaj sto metrov na smučeh in se preobujemo na začetku strmejšega dela grebena, ki ga prekinja nekaj skal. Hoja je ugodna in kmalu smo na vrhu Lonquimaya. Zelo radi bi smučali v njegov krater. Poskusim direktno z vrha, a pobočje se izkaže za trdo in ledeno, da robniki ob spodobni naklonini spodrsavajo. *Odstanfjam* nazaj, poskusimo drugje. Kakih sto metrov naprej opazim možen prehod čez kratek skalni pas. Kar s smučmi na nogah se prebijemo navzdol do začetka lepe strmine. Sneg tam je mehak, zato se ob idealni smuki spustimo prav do dna kraterja. "A pa luknja na dnu je zasuta?" se glasno sprašujemo, ko malicamo na dnu. Občutek, da počneš nekaj nenavadnega, je skupaj z dobro smuko dal prav evforične občutke. Kratek vzpon nazaj na rob in lepa smuka do avta. Tiptop!

Llaima

Po spustu smo se odpeljali naprej, dve uri do Curacutina. Izkaže se, da bomo spali v lepi, skoraj pravljni samotni hiški. V bistvu pri Janezu (Yanez v Čilu) in njegovi ženi doma. Sprva nekoliko nenavadno, a hitro smo se navadili na skoraj pretirano iskreno prijaznost. Prijaznost je karakterna značilnost Čilencev. Verjetno se to nekoliko spremeni po mestih, tako kot povsod, a tu na podeželju je res vse tako v *izi* in prijetno.

Vulkan Llaima, visok 3128 metrov, smo opazovali že včeraj na poti. Zeleno, neskončno obzorje in bela piramidasta gora, kot bi jo narisal majhen otrok. V večerni svetlobi so se prizori zdeli prav nezemski. Vzpon se začne ponovno na majhnem smučišču, ki se poganja iz čudovitega gozda značilnih dreves *Araucaria Auracana*. Drevo, čilski endemit, zaradi razširjenosti v prazgodovini in današnje redkosti imenujejo živeči fosil.

Zmajevali smo z glavo, ko je Rodrigo na moje vprašanje glede Llaima odgovoril, da je vzpon *bored* (dolgočasen). Kako lahko za tako lepo goro reče kaj takega? A ob enournem pohodu čez plato proti vznožju smo dojeli, kaj je mislil. Nam je, ob stalnem pogledovanju proti vrhu velikana, tista ura, preden se je postavilo pokonci, vseeno hitro minila. Pod vrhom ponovno

³ "Čile je sranje."

enaka zgodba, v led oblečene skale in hoja z derezami. Na vrhu je bila ledena okrašenost fascinantna in pogled v globok, neskončen krater grozljiv. Llaima je poleg Villarice najaktivnejši čilski vulkan. Zadnji izbruh se je zgodil leta 2008, v naslednjem letu in pol pa je prišlo še do nekaj prdcev pepela. Še danes je na vrhu nekaj fumarol, ki so skoraj popolnoma stalile sneg. Smuka po gornjih sto metrih je težavno podrsavanje po ledenem pobočju, preden smo se po idealnem, odpuščenem snegu odpeljali do avtomobilov. Še pivo Llaima in gas naprej. Jutri že tretjič poskusimo na Villarico.

Villarica

Napoved govori o hudem vetru na vrhu, 70–80 km/h, popoldan do 100. Na Mont Blancu imamo nekakšno rdečo zastavo pri 60 km/h. To je moč, ki že občutno moti ravnotežje. Ob jasnem vremenu vseeno gremo, ni kaj zgubiti, saj je zadnji dan smučanja. Res je nebo zjutraj brez oblaka, ko sedimo na preprosti sedežnici, tudi vetra ni. Veliko ljudi vidimo s turno opremo, pravijo, da je Villarica morda najpogosteje obiskan vrh v Južni Ameriki. Veliko je tudi skupin pešcev. Sneg je dobro uležan in pomrznjen, da srenači pridejo kar prav. Kljub temu da je že četrti zaporedni dan, se zdi, da nas to ne moti, nasprotno, vsi hodimo zelo dobro. Verjetno ima kaj pri tem tudi pravljlični razgled. Pod nami se svetlika Lago Villarica in v daljavi štrlita v nebo Llaima in Lonquimay.

Na platoju pod vršno strmino se veter občutno okrepi. Preden začnemo s strmim lijakom, ki se izteče na ramo pod južnim vrhom, si nadenemo smučarska očala in zdi se, kot da je nekdo malo priprlo okno. Strma prečnica nas pripelje na manjšo ramo, od koder je do vrha le še kratka ledena strmina. Kot na vsakem vrhu smo si morali tudi tu nadeti dereze in v orkanskem vetru smo nadaljevali proti robu kraterja. Na vrh smo napredovali sklonjeni. Drobci ledu so se boleče zaletavali v lica. Vsak si je na svoj način pomagal in prekrival obraz. Na vrhu je bilo še najbolj udobno ležati, le tako smo bili gotovi, da nas veter ne zabriše po tleh. Roke in objem na zadnjem, tako

želenem vrhu, v tretje! Hitro se odmajemo nazaj proti robu in do depoja s smučmi. Tam piha manj, toliko, da lahko na hitro pojemo in se pripravimo za spust. Začetna strmina je ravno prav odpustila in smuka je odlična. Pozneje se debelina odpuščene plasti poveča, a še vedno v lepi smuki prispemo na smučišče. Med dolgo vožnjo nazaj proti Puerto Monttu se oblaki gostijo in v mesto pridemo pozno zvečerob močnem dežju. Bi se lahko lepše izšlo?

Zjutraj smo na letalu nenavadno spokojni, čeprav je bila noč prekratka in zgodnje jutro nervozno ob številnih opravkih. Kako tudi ne, Čile nas je z vsemi lepimi stvarmi dobesedno vrglo. Ko se letalo dvigne nad Patagonijo in se v oknu zrcalijo oddaljeni beli stožci, se vame usede tiha hvaležnost nad tako lepim razpletom, prijetnimi sopotniki, divjimi vrhovi in lepim smučanjem.

Že v ponedeljek bomo spet nazaj, vsak v svojem svetu, z vsemi radostmi in težavami, ki so se za enajst dni potuhnile. Nekdo je nekoč rekel, da potovanje ni cilj, temveč stanje duha! Naj to drži vsaj do naslednjega odhoda ... Prihodnje leto s Slovensko gorniško šolo. 📍

Llaima

Foto Tomaž Jakofčič

Na vrhu Llaima številne fumarole stopijo skoraj ves sneg.

Foto Tomaž Jakofčič

Kirgizistan, gorsko srce Osrednje Azije

Kirgizistan leži v samem središču Azije, ugnuzden med Kitajsko, Kazahstan, Uzbekistan in Tadžikistan. Je še mlada država, neodvisna šele od leta 1991, toda njena kultura in tradicije so starodavni. Geografija govori sama zase; stepe in doline se izmenjujejo z gorskimi verigami, ki zasedajo skoraj celotno ozemlje. Oblikujejo pokrajino, v kateri je vsakodnevno življenje od nekdaj potekalo v ritmu letnih časov in selitev zaradi iskanja novih pašnikov.

Kirgiško ljudstvo, turško-mongolskega izvora, je ohranilo močno vez s svojimi nomadskimi koreninami. Celo dandanašnji še številne družine preživijo poletne mesece na visokih planotah, kjer živijo v jurtah, njihovih tradicionalnih šotorih, in se premikajo s svojimi čredami s pašnika na pašnik. To življenje je preprosto, toda bogato s šegami, ki so nastale iz odnosa z naravo – predelave mleka, izdelave sira in gostoljubnosti do popotnikov, ki hodijo po gorskih poteh. Dejanje, ki ni mišljeno kot turistična usluga, ampak je spontana, vsakdanja gesta.

Konji zavzemajo posebno mesto v tej kulturi. Niso zgolj delovne ali plemenske živali, ampak pravi življenjski družabniki, protagonisti v tradicionalnih igrah in simboli neodvisnosti.

Fermentirano kobilje mleko, imenovano *kumis*, pijejo vsepovsod. Je močnega okusa in ne vedno lahko prebavljivo za tiste, ki ga niso vajeni; kljub temu ostaja glavna hrana in znak identitete kirgiškega naroda.

Kirgizistan je dežela gora in prostranih odprtih prostorov; 80 odstotkov ozemlja leži nad 1500 metrov visoko, več kot 40 odstotkov je višje od 3000 metrov. Že te številke kažejo, kako globoko gore določajo dušo države. Prečkata jo dve veliki gorski verigi, Tien

Shan na severu in Pamir-Alay na jugu, v katerih je nekaj najmogočnejših vrhov na celini.

Med njimi izstopata Pik Pobeda, 7439 m, eden izmed najtežjih in nevarnejših vzponov v Aziji, in Kan Tengri, 7010 m, popolna piramida iz skale in ledu, ki prevladuje nad vzhodnimi gorskimi verigami. Dostopnejši, čeprav nič manj mogočen, je Pik Lenin, 7314 m, v dolini Alay, ki ga alpinisti pogosto izberejo za svoj prvi sedemtisočak.

Medtem ko ti velikani privlačijo mednarodne alpinistične odprave, kirgizistanske doline in gorska jezera ponujajo neskončne možnosti tistim, ki iščejo manj ekstremna, vendar zelo bogata doživetja. Regije Karakol, Issyk-Kul, Song-Kul in Narin so danes med najpriljubljenejšimi izleti pohodnikov. Tukaj vsak najde sebi primerne izlete; večdnevne pohode s postanki v taborih z jurdami ali preprostimi zavetišči, a tudi enodnevne izlete, primerne za pohodnike z malo izkušnjami.

Edinstvena kombinacija vrhov, primernih za odprave, dostopnih dolin, vse to dela Kirgizistan za naravni laboratorij na prostem. Dežela je primerna za izkušene na vseh ravneh, od običajnih pohodnikov do izvežbanih alpinistov.

Del grebena Tastar Ata z istoimenskim vrhom, 3847 metrov Foto Massimo Cappuccio

Kirgizistan je država, ki jo je priporočljivo odkriti zdaj; dežela, kjer turizem še ni spremenil običajev in kjer je življenje v hribih enako preprosto kot pred stoletji. Za popotnike, ki imajo radi hojo, raziskovanja in srečanja z različnimi kulturami, je to cilj, ki lahko ponudi izjemne izkušnje, ne da bi se bilo treba posebej truditi; človek mora le opazovati, poslušati in se prepustiti ritmu dolin in gora.

Treking Jeti-Ögüz-Āla-Kul-Altyn Arashan

V tem štiri- ali petdnevnem popotovanju je zgoščeno najboljše, kar premore pokrajina Karakol: rdeče stene, zelene doline, alpski prelazi in eno najlepših ledeniških jezer Osrednje Azije. Pot, na kateri se izmenjujejo zahtevne etape s počitkom v jurtah, kjer srečanja s kirgiškimi pastirji polepšajo vsako etapo.

Prvi dan: Jeti-Ögüz-ekološki tabor 1

Razdalja: 19 km, višinska razlika: 1000 m, čas hoje: 6–7 ur, nočitev: jurta ali šotor

Hoja se začne pod vzhodnim vrhom Jeti-Ögüza, znane verige vrhov iz rdečega peščenjaka, podobnih stolpom z imenom Sedem stolpov (imenovane tudi Skale sedmih bikov, op. ur.), ki označuje vstop v dolino. Steza teče približno deset kilometrov, vse do sotočja s potokom Teleti, vzdolž reke Jeti-Ögüz. Tu se pot začne vzpenjati v stransko dolino, skozi gozdove in travnike, dokler ne doseže 3000 metrov, kjer je pri stičišču z drugim potokom tabor z jurtami. Tu je prvo pravo srečanje z nomadskim življenjem; večerni ognji, živali na paši in vsakdanja, že stoletja nespremenjena opravila.

Šotorjenje na tradicionalnem poletnem pašniku Kok-Bulak Foto Massimo Cappuccio

Sončni zahod v
dolini Kok-Bulak

Foto Massimo
Cappuccio

**Drugi dan: ekološki tabor 1–
prelaz Teleti–tabor Karakol**

**Razdalja: 14 km, višinska razlika: 800 m, čas
hoje: 5–6 ur, nočitev: jurta ali šotor**

Iz tabora se pot vzpenja vzdolž stranskega potoka na prelaz Teleti na skoraj 3800 metrih. Napor je nagrajen s čudovitimi razgledi na zasnežene vrhove in globoke gozdnate doline. Sledi dolg spust v dolino Karakol, kjer se pokrajina spet spremeni. Gosta gozdnata površina obdaja pot, ki nadaljuje proti severu

Neokrnjena divjina
doline Karakol

Foto Massimo
Cappuccio

do prostranega travnika, kjer je pogosto postavljen tabor jurt. Tukaj se *trekingaši* lahko odpočijejo in se neposredno družijo s pastirji, ki v gorah živijo na preprost način.

Tretji dan: tabor Karakol–jezero Ala–Kul

**Razdalja: 6,5 km, višinska razlika: 1050 m, čas
hoje: 5 ur, nočitev: šotor**

Iz tabora se po lesenem mostu prečka reko, nato pot zavije v gozd in kmalu se začne najstrmejši vzpon

Reka Karakol Foto Massimo Cappuccio

trekinga. Morene in skalnata pobočja zaznamujejo vzpon do 3532 metrov, kjer se nenadoma prikaže turkizna voda jezera Ala-Kul, obdanega z zasneženimi vrhovi. Tiho in odmaknjeno je in tako dih jemajoče, da se številni pohodniki odločijo prav tukaj postaviti svoj šotor in uživajo v nepozabni samoti noči ob enem najlepših alpskih jezer v Kirgizistanu.

Četrty dan: jezero Ala-Kul-prelaz Ala-Kul-Altyn Arashan

Razdalja: 12 km, vzpon: 400 m, čas hoje: 5–6 ur, nočitev: vaška gostišča ali jurta

Od jezera se pot vzpenja proti prelazu Ala-Kul, 3860 m, naravnemu balkonu nad pogorjem Terskey Alatau. Tu se popotnikom jezero še zadnjič zablešči. Med spustom prečkajo poletne pašnike, kjer pastirji postavljajo jurte, nato dosežejo dolino Altyn Arashan. Pohodnika čaka toplo in preprosto gostoljubje, podeželska gostišča nudijo zavetje in hrano, vroči izviri nagradijo *trekingaše* z zasluženim namakanjem po večdnevni poti.

Neobuezen peti dan: urnitev v Karakol skozi Ak Suu

Razdalja: 20 km, čas hoje: 5–6 ur ali vrnitev s terencem 4WD

Pohod se lahko zaključi peš po makadamski cesti, ki vodi v Ak Suu in Karakol, ali s prevozom z džipom. V enem ali drugem primeru se vrnitev ponaša z eno najbolj pristnih izkušenj potovanja – konji se prosto pasejo, otroci tekajo med jurtami, oster okus kumisa med zajtrkom in dim, ki se ob zori dviguje iz peči na drva. ○

Praktične informacije

Kako do tja? Glavno letališče je Biškek-Manas, ki je okoli 30 kilometrov oddaljeno od prestolnice. Od tam je z notranji poleti in minibusi povezava do večjih mest. Karakol, izhodišče za treking, je po cesti ob južni obali jezera Issyk-Kul oddaljen okoli 6 ur vožnje.

Viza in formalnosti Turisti iz mnogih evropskih držav ne potrebujejo vize, če njihov obisk ne bo daljši od 60 dni. Potni list mora biti veljaven vsaj še šest mesecev. (Slovenski državljani za vstop v Kirgizistan ne potrebujejo vizuma za bivanje do 60 dni v obdobju 120 dni. Za podrobnejše informacije se obrnite na Veleposlaništvo Kirgizistana v Budimpešti. Več na <https://www.gov.si/drzave/kyrgyzstan/> op. ur.)

Nastanitev in transport V mestih, kot sta Biškek in Karakol, so popotnikom na voljo gostišča, majhni hoteli in hostli. V dolinah pa je na razpolago gostoljubnost v taborih jurte ali podeželskih zavetiščih. Prevozi se opravljajo s skupinskimi taksiji, z *maršrutkami* (minibusi) ali zasebnimi terenskimi vozili 4WD.

Varnost v gorah V Kirgizistanu ni organizirane gorske reševalne službe, kot jo poznamo v Evropi. Zato sta samozadostnost in primerno zavarovanje, ki krije visokogorske aktivnosti na prostem, bistvenega pomena. Za dolge ali zahtevnejše ture je najbolje najeti lokalne vodnike.

Divje živali in narava Treking poteka skozi divje predele: svizci, ptice roparice in jaki so vsakdanji prebivalci. Rjavi medvedi so prisotni, vendar so srečanja z njimi redka in nenevarna, če je razdalja dovolj velika. V travi ali na toplih skalah je pogosteje videti majhne neškodljive kače.

Hrana in pijača Jedi v gorah so preproste: meso, juhe, svež kruh in sir. Čaj je vsepovsod, često s *kumisom*, ki ima značilen močan vonj in okus.

Najprimernejši čas Idealna sezona za trekinge je od junija do septembra, ko so visoki prelazi kopni, nomadske družine pa na pašnikih prebivajo v svojih poletnih jurtah.

Trajnostni razvoj in slovenska gorska narava

O ranljivih gorah in vožnji

Podnebne spremembe stopajo v naše življenje. Posledice so v vse večji meri opazne tudi za ljubitelje gora, ki se jim že prilagajajo, vendar pa prilagoditve ne bodo vedno zadoščale – treba je spremeniti način življenja in s tem tudi pristop k obiskovanju gora.

Čeprav so slišni glasovi dvomljivcev, ki zani-kajo škodo, ki naj bi jo v okolju povzročili toplogredni plini, so dejstva, oprta na znanstvena predvidevanja, vse bolj prepričljiva. Polovica ledu na alpskih ledenikih bo izginila že do leta 2050, medtem ko bodo zanamci okrog leta 2100 na površinah, ki jih zdaj prekrivajo ledeniki, naleteli le še na posamezne zaplate snega in ledu. Pri tem je bistveno, da ledeniki niso le v okras podobi visokogorskega sveta, temveč pomemben dejavnik v življenju gore in dragoceno skladišče (pitne) vode ter ohlajevalniki planeta. Proces, ki vodi k zmanjšanju ledenikov zaradi segrevanja ozračja, ni nezaustavljiv in premočrten. To pomeni, da Evropejci iz alpskih držav (enako kot tudi Azijci iz držav pod visokimi gorstvi) nismo postavljeni pred dejstvo in prave rešitve ni več. Namreč da posledic enormne

rasti toplogrednih plinov na tem območju, ki zadeva dve milijardi Zemljanov, ni več mogoče zaustaviti.

Priložnost prihaja s spremenjenim obnašanjem današnjih posameznic in posameznikov, ko gre za ravnanje z okoljem, kajti odpirajo se možnosti drugačnih vzorcev in oblik življenja, ki vključujejo potrošnje alternativnih surovin in oblik energije, namenjenih tako industriji kot tudi gospodinjstvom. Tu so pomembne pobude, ki poudarjajo pomen lokalnega, kar – na primer – pomeni uporabo lesa iz bližnjega gozda, pridelavo, predelavo in uporabo lokalne hrane ipd.

Za gorsko okolje je pomemben tudi prehod od analogne paradigme k prijaznejši, digitalni, še posebej ko gre za les in papir, ki ju nadomeščajo podatkovne zbirke, mreže in aplikacije umetne inteligence. Digitalizacija kulturnih vsebin postaja kulturno dejanje

*Z ledeniki pokrit gorski svet so ena najbolj občutljivih in spreminjajočih se pokrajin, na katere v veliki meri vpliva tudi človek (ledenik Morteratsch, Švica).
Foto Miha Pavšek*

v pravem pomenu besede oziroma njena najvišja stopnja. Pri tem je treba opustiti naivno idealiziranje virtualnega in podatkovnih zbirk, kajti ob analognih se srečujemo tudi z digitalnimi podatki in zato tudi z digitalnimi smetmi. Ko gre za digitalne vsebine, podatkovne zbirke, mreže in svetovni splet, premalokrat uporabljamo gumb (ali drug vmesnik) za brisanje.

Planinci in plezalci se ne gibljemo samo v analognem svetu, prek mobilnih prenosnih naprav posegamo tudi v digitalnega, katerega odpadke, svetlobne vire in hrup je prav tako treba »očistiti«. Pri tem je bistven predvsem boj proti hrupu, povzročenem s človekovo prisotnostjo, kajti hrup je tudi velik sovražnik življenja živali. Srečujemo se torej s svetlobnim in zvočnim onesnaževanjem, ki znižujeta kakovost življenja tudi v gorah. Ko gre za odpadke embalaže in naprav (recimo baterijskih vložkov), uporabljenih v gorah, je nujno njihovo vračanje v dolino. Gore so občutljivo in ranljivo okolje, dovzetno tudi za poškodbe. Veliki podori v Julijskih Alpah, na primer v Prisojniku, Jalovcu in Rogljici, nas opozarjajo na ranljivost gorske pokrajine. Predvsem krušljive stene v slovenskih Alpah (na primer Rzenikova v Kamniško-Savinjskih, zahodna v Dovškem Gamsovcu v Julijskih Alpah) kažejo na krajevno lahko tudi veliko intenziteto sprememb gorske pokrajine. V Dovškem Gamsovcu (2440 m) v Julijcih je prišlo 6. avgusta 1995 v zahodni steni do velikega skalnega podora. Burno vremensko dogajanje je pogosto generator sprememb, ki lahko povzročijo že na daleč vidne rane na gori (te vključujejo tudi poškodbe v nekaterih plezalni smerih ali celo njihovo uničenje (na tujem je znano sesutje Bonattijeve smeri v Druju), kar pa ljubiteljev gora in narave med obiskovanjem ne moti. Podori in odlomi sodijo k življenju gore, saj so del naravnega ravnovesja, vanj pa vnašajo tudi dinamiko, tokove in prekinitve, vredne opazovanj, obiskov in, ko gre za strokovno javnost, tudi meritev.

Razglednice statičnih gorskih prizorov so motivno prjazne, zato jih upravičeno srečamo prav na planinskih koledarjih, vendar pa je lahko tudi v gorah izziv opazovati oko tornada (letalci ga skušajo doseči in prečkati), še pogosteje pa se možnosti opazovanja ekstremnih vremenskih pojavov odpirajo tako rekoč vsakemu obiskovalcu. Tudi v gorah lahko srečamo »jahalce neviht« (angl. *riders on the storm* – o njih pojejo člani rock skupine The Doors) kot pravcate navdušence za visoko adrenalinske doživljajske vožnje.

Zapisi smo vožnje, ker označujemo z vožnjo dinamično kulturno vsebino v omejenem času, ki celostno spodbudi njenega udeleženca. Vožnje na doživljanje so tudi v športu in umetnosti, v zabaviščnih parkih in na potovanjih. Pisec tega besedila je avtor v ZDA izdane knjige *Besedilo kot vožnja* (*Text as Ride*, Morgantown, West Virginia University Press, 2016), v kateri je opozoril na najširši koncept vožnje. Ta vključuje tako kratko besedilo, prebrano kot angl. *elevator pitch* v smislu nekajsekundnega zgoščenega in mobilizacijskega nagovora bralca, kot tudi dolgotrajno prečkanje velikih literarnih del in njihovih svetov,

kakršni so Bratje Karamazovi. Vožnja je tam, kjer se nekdo ali nekaj premakne od točke a k točki b, lahko pa vmes to gibanje prekine s premikom k točkama c in d. Vožnja v fizičnem svetu je lahko izvedena z vozilom, lahko pa gre tudi za mentalne premike, za vožnjo, oprto na domišljijo ali v sanjah.

Če poskusimo pojasniti gorski vzpon kot vožnjo, s tem pridobimo doživljajsko globino, širino in kulturni kontekst, preprosto rečeno pademo v film ali se potopimo v okolje virtualne resničnosti. Ta misel ni samoumevna, vendar z njo opozarjamo na »več«, ki si ga pričaramo, če med vzponi (in sestopi) vključimo vse doživljajske registre. To pomeni, da si domišljamo tudi podobe lastnega gibanja, se recimo kar vidimo med vzponom, se pravi, da vožnjo vzpona nadgradimo v film o njem. Gibanje v gorskem svetu poteka v časovnih okvirih, je tekoče ali prekinjeno, prav zato je, podobno kot umetniške instalacije in performansi, vredno dokumentiranja. Dokumentacija je bistvena spremljevalka početij v gorah. Škoda je, da veliko dejanj v gorah zapade pozabi, ne da bi kljubovalo minevanju časa s čim bolj natančnim dokumentiranjem, kar bi privedlo do položaja, da je vzpon vedno vzpon v fizičnem pomenu besede ter hkrati njegova miselna in doživljajska nadgradnja; prav tako pa o njem ostanejo tudi fizične sledi, in sicer zapisi, fotografije in film (video).

Srečujemo se torej s svetlobnim in zvočnim onesnaževanjem, ki znižujeta kakovost življenja tudi v gorah. Ko gre za odpadke embalaže in naprav (recimo baterijskih vložkov), uporabljenih v gorah, je nujno njihovo vračanje v dolino. Gore so občutljivo in ranljivo okolje, dovzetno tudi za poškodbe.

Vzpon kot vožnja je izziv za bogato zaznavanje, ki se upira rutini in si prizadeva za trajnost. Gorska narava je zgledno trajnostno okolje, zato je pogosto motiv gorniške literature, filma in TVoddaj (tudi nadaljevanj) z gorsko tematiko. Ko gre za film, smo pri sekvenciranju, rezih in montaži, torej celoviti dejavnosti oblikovanja in urejanja, o kateri je pisal teoretik Jonathan Beller v svoji knjigi o filmskem produkcijskem načinu (*The Cinematic Mode of Production*, 2006) in poudaril, da je zgodnja filmska montaža razširila logiko tekočega traku do čutnih stanj in privedla industrijsko revolucijo k očesu. Filmska montaža je tudi uporabno orodje pri aranžiranju filmov in videov z gorsko tematiko.

S tem zapisom ne opozarjamo le na vplive enormne rasti toplogrednih vplivov na gore, ampak umeščamo to problematiko v širši kontekst narave kot trajnostnega okolja, v katerem se bistvene aktivnosti osredotočajo na modalnost vožnje, ki vključuje vrsto kompleksnih predstav, gibov, orientacije in občutij. Zato ga lahko razumemo tudi kot prispevek k novemu pogledu na gorski vzpon kot na svojevrstno vožnjo v okviru različnih, z gorami povezanih zvrsti umetnosti. ●

Miran Hladnik

V takšnem
gorskem okolju sva
planinarila: Drstve
na Vito, zadaj
Bjelašnica.
Foto Miran Hladnik

Visočiška kronika

Pogorje Visočica v Hercegovini

Romantično, divjeromantično! Ta izraz je postal tako domač, da se rabi čestokrat brez potrebe. Marsikdo tako vzklika, ako vidi le količkaj bolj nenavadnega v naravi, bodisi veliko skalo med zarastlim gorovjem, ozko brv, ki pod njo žubori gorski potoček, ali če zasliši zvonec, ki ga nosi veliki oven okoli vratu.

Divja romantika se je priljubila gospodi, ki pride le redkokdaj na deželo, osobito našim gospicam, ki se izprehajajo med letom po gladkem mestnem tlaku in v senčnatem drevoredu, o počitnicah pa prihajajo s svojimi mehкими čreveljčki k nam hribovcem poizkušat kamenje in jest kislo mleko. Ako mi hočeš slediti, peljal te bom sedaj skozi res divjeromantične kraje, ki bi jim še v naših planinah težko dobil enakih. Od Konjice proti Mostaru nas sprejme tako veličastna, skoro bi dejal grozna narava, da si jo more prav predstavljati le tisti, ki jo je videl. Po pravici jo prištevajo najbolj glasovitim skalnatim soteskam v Evropi. To je dežela kakor nalašč za predrzne načrte turistov in planinsko društvo bi imelo tukaj hvaležno nalogo, da zaznamuje pota ter napravi zavetišča ali kočice izletnikom. V tem oziru so hercegovske gore sicer zapuščene, a ravno to jih dela toliko bolj interesantne.

Pri nas je postalo hribolazstvo že običajen šport, ki je razne udobnosti, znane poprej le omikancem, prene-

sel v najbolj odljudne doline. Ni je skoro steze, ki bi ne bila označena s tako ali tako barvo, v najbolj skritih kotih se stavijo turistovske hiše in hoteli se gradijo prav v obližju ledenikov. Drugače je v južnem delu Dinarskih planin, ki jim pripadajo hercegovske gore. V ondotnih gozdih se izprehajajo še kosmatili medved, ki je pri nas redka prikazen, po tamošnjem skalovju skače divja koza, ki nanjo ne preži svinčenka, v sinjih višavah pa plava brkast orel, ki ni dosti manjši od kondorja, pa je večinoma že preganjen iz Evrope, le tukaj ima še varno zavetje. Od Konjice do Mostara je 79 kilometrov, a na vsej daljavi ne vidiš drugega nego visoke gore. Neretva prihaja vedno večja in silnejša, ker jo polnijo šumeči dotoki.

(Josip Lavtižar, Pri Jugoslovanih, 1903; iz potopisa tega duhovnika in pisatelja so tudi ostali navedki.)

V Hadžićih pod Sarajevom se je tranzitni del voznje v Bosno končal. V obcestnem *restoranu* sva se okrepčala, potem pa zavila v breg proti smučarskemu središču Bjelašnica v pogorju Igmana. Opuščene stavbe pod skakalnicami kažejo žalostno podobo, od olimpijskega hotela Igman so ostale samo ruševine. Hotelsko naselje Babin do na višini 1300 metrov je bilo zgrajeno za smučarske množice.

Hotel Maršal na njegovem jugovzhodnem robu (poimenovan po maršalu Titu), ki ga planinski vodnik *Forgotten Beauty* navaja kot izhodišče, je bil po zadnji vojni obnovljen, vendar je ponovno zaprt. Spomenik legendarnemu igmanskemu maršu spominja na krvavi davek med drugo svetovno vojno, številni spomeniki ob cesti pa na vojno 1992–1996. Informacijska tabla ob nekropoli stečkov v kraju Šabići (lokacija Han) prizadeto sporoča, da je francoski bataljon UNPROFOR-ja pri gradnji ceste uničil pet stečkov iz 15. stoletja.

Bjelašnica (2067 m) [...] je pristen snežnik, do poznega poletja pokrit z belo odejo, odtod ime Bjelašnica. Turisti zahajajo radi na njen široki vrhunec, od koder se jim nudi daljen pogled. Pot menda ni težavna; ako se ne zaneses na svoja pljuča, dobiš lahko konjička, da ga jahaš tja gor. Kdo se je zmenil pred nekaterimi leti za bosenske in hercegovinske planine? Nobena človeška noga menda ni hodila po njih; stale so nedotaknjene, kakor so bile ustvarjene, le grom in strela sta jim bila gosta. Sedaj je tudi v tem oziru drugače. Marsikak izletnik pride na Bjelašnico, da se ozre z njenega vrha po jugoslovanskih deželah. Pa tudi postrežbo dobi na tej višini, kajti zgrajena je na njej hišica za vremensko opazovanje in za sprejem tujcev.

Na pot

Namenila sva se v pogorje Visočica južno od Sarajeva. Na severu meji na Igman z Bjelašnico, na vzhodu je pogorje Treskavica, na zemljevidu še vedno z označenimi minskimi polji, na jugu je Crvanj, na zahodu je Prenj, še naprej preko Neretve pa Čvrnsnica. Najavila sva se v planinskem domu Vrela, 1215 m, v zaselku Tušila pred vasjo Sinanovići. Od Sarajeva do tja je dobrih 50 kilometrov. Stoji ob asfaltirani cesti, mimo teče bistra Tušiočka rijeka, ki se v smeri proti Bjelašnici izliva v divji kanjon Rakitnice. Oskrbujejo ga v izmenah skozi celo leto dežurni oskrbniki.

Najin je bil prijazen in zgovoren, svojčas je podajal sidra na bjelašniški vlečnici in tam srečal vrsto poznanih Slovencev. Pokazal je lepo urejen knjižnični kot s planinsko literaturo, tudi *Planinski vestnik* je bil tam. Širokogrudno naju je oskrbel z dvema ličnima brošurama o Vii Dinarici ter drugimi prospekti. Malo naju je potrl, ker ni upošteval najinih planinskih izkaznic – po novem BiH ni več na seznamu držav, ki nudijo popuste članom PZS. Motovili smo se okrog cene, pri kateri skraja ni bilo jasno, ali je na osebo ali na sobo, ali je v bosanskih markah ali v evrih. Izjasnilo se je tako, da je bila cena skromne sobe v primerjavi s turistično ponudbo v okolici dokaj visoka, umerjena pač po zahodnih popotnikih, ki jim je kočja točka na kolesarskem ali pohodniškem romanju po Vii Dinarici. Polovica gostov je vegetarijancev, je poročal oskrbnik. Bosno in Hercegovino prečkajo tri linije ene najzahtevnejših veznih poti po Evropi, Vie Dinarice; vse se začenjajo v Sloveniji in končajo v Albaniji oziroma na Kosovu: najdaljša in še v zametku je zelena, najstarejša

in najbolj označena je bela linija, speljana malo bolj proti jugu, ob obali Jadranskega morja pa je načrt za modro linijo. Visočica, ki z večino svojih vrhov spada v Hercegovino, je vključena v belo pohodno črto.

"Hercegovci so nenavadno čvrsto ljudstvo," povzame starejši, ko si je nalil kave iz ibrika v porcelanasto skledico.

"Možakov tako velike in lepe rasti, pa hkratu tako samozavestnega vedenja še nisem videl. Čuditi se je finesi priprostih ljudi, ki niso obiskovali nobene šole, a kažejo dovršeno kavalirsko kretanje."

"Žal," pravi uni, "žal, da rimskonemški cesar Friderik III., nekdanji pokrovitelj Hercegovine, ni mogel dosti pomagati. [...] Pokazal pa je svojo naklonjenost s tem, da je podelil Štefanu Kosači naslov „herceg“ in da je ohranila Hercegovina to ime do današnjega dne."

"Kosača je," tako sem mu odvrnil, "gotovo rad sprejel ime nemškega vojvode od mogočnega vladarja Friderika III. Toda veliko bolje bi bil storil, ako bi bil živel v prijaznosti z bosenskim kraljem Štefanom Tomažem. Kakšen dobiček je imel Kosača od tega, da se je sprl s svojim sosedom in si rajši izvolil turškega sultana za variha? Slovanska needinost je bila tudi tukaj povod, da sta prišli obe deželi Turkom v oblast."

Po vrhovih pogorja Visočica

Slabih pet asfaltnih kilometrov od doma proti jugu se na sedlu na meji med Sarajevskim kantonom in Hercegovsko-neretvansko županijo začne pot na najhitreje dosegljivi vrh v pogorju Visočice – na istoimensko Visočico, 1736 m. Ker je višinske razlike malo, lahko vzpon opraviva kar takoj, sva si rekla in krenila na markirano pot; v spodnjem delu so orientacijo lajšale zastavice Vučko *traila*. Zahajajoče sonce je presvetlilo panoramo vrhov, ki so bili v načrtu za naslednje jutro, poglede je pritegoval ožarjeni stožec markantnega Puzima, 1778 m, na nasprotni strani sedla; s te strani je bil videti težko dostopen, nanj se da priti po ovinku z druge strani. Že v mraku sva bila nazaj v koči.

Planinski dom
Vrela, Tušila
Foto Miran Hladnik

Stečki na Poljicah
pri Velikem jezeru
Foto Miran Hladnik

Solnce je ravno zahajalo, zato so bile gore toliko intenzivneje in skoro bajno razsvetljene. Planine so kazale zeleno barvo, skalnate stene pa so se kar lesketale v zadnjih žarkih nebeške luči. V bregovih so posejane hišice, ki se vzdiguje nad njimi kot sveča ravni stolpič turške džamije. Zdelo se mi je, da me pozdravlja tako prijazno, kakor gorska cerkvice pri nas.

Naslednjo noč sva nameravala prebiti v Bivaku Zoran Šimić. Do tja sva izbrala daljšo pot čez vrhove v grebenih, ki se nizajo nad kanjonom Rakitnica: Drstva, 1808 m, Malo in Veliko brdo, 1884 m, Vito, 1960 m, Delelaš, 1910 m, Parić, 1941 m. Markacije vodijo od kočice kar povprek čez pašnik po bližnjici. Tako se izognemo ograjam ob počitniških hiškah vzdolž širokega kolovoza, po katerem je pravzaprav primernejše začeti pot, saj je tudi tam markirano. Še nadležne, stalno lačne potepuške pse je treba omeniti: dva sta nama vztrajno sledila od kočice in neprijazno sva se morala znebiti njune družbe. Pod grebenom, poraslim z brusničevjem, se odpira širok travnati amfiteater, bogat z izviri, pravi raj za črede ovac. S hrbta se odpirajo razgledi na vse strani: na severu čez kanjon Rakitnice dominira Bjelašnica z observatorijem in dobro vidno serpentinasto cesto, ki pripelje vse do vrha.

Moderni bivač stoji na sedlu med Parićem in Babin vrhom na višini 1775 metrov. Štirim ljudem zagota-

Visočica, gorovje iz apnenca in dolomita v osrednji Bosni in Hercegovini, je del Dinarskih Alp. Zaradi neporoznih tal ni tipičnih kraških pojavov, poznanih iz bližnjih hercegovskih gora, tako da je vode dovolj, izviri so tudi na višinah okoli 1500–1700 metrov, spomladanska jezera pa se proti poletju precej izsušijo. Nekateri manjši potoki se izpod Visočice izlivajo v sosednje reke, v Ljuto, Rakitnico ter Neretvo. Pomembni vrhovi so: Džamija, 1974 m, Vito, 1960 m, Veliki Ljeljen, 1963 m, Crveni Kuk, 1733 m, Drstva, 1808 m, Visočica, 1736 m, Veliki Toholj, 1837 m, itd. V tem pogorju ni nevarnosti zaradi min.

Živilske trgovine ni, kmetje prodajajo sir, med, meso, volnene ter druge lokalne proizvode. V okolici je nekaj domačih restavracij in zasebnih nastanitev; več ponudbe je v 24 kilometrov oddaljenem smučarskem in pohodniškem centru Bjelašnica (Babin do).

Znamenitosti v bližini: stečki na več mestih, Jelenjača, kjer spomladi nastane jezero, vodnjaki (*hair česme*) ob cestah.

vljajo udobno prenočevanje štirje jogiji, prostor pa je še za dodatne štiri osebe. Ko sem Đurđo¹ vprašal, ali ima kakšno naročilo, je rekla, naj položiva dlani na tablo z njegovim imenom in se spomniva lepih trenutkov, preživetih skupaj na večdnevni pohajanjih po pogorjih Čvrnsnice in Bitovnje oz. Vranice; Zoran je namreč tam na Đurđino pobudo v letih 2005 in 2011 vodil ljubljanske slaviste, ki so obe turi zabeležili med svoje vsakoletne Kekčeve poti. Prezgodaj umrlega bosansko-hercegovskega planinskega organizatorja in publicista, ki mu je Planinska zveza Federacije BiH posvetila bivač, zgrajen leta 2019, sem vpisal v slovensko Wikipedijo.

Do bivaka sva hodila dobre štiri ure, dan je bil še visok, naslednji cilj Džamija, 1967 m, najvišji vrh v pogorju, pa je bil po oznaki na smerokazu oddaljen samo slabi dve uri hoje. Kar danes bova opravila z njo, sva si rekla. Markirana pot se od bivaka najprej spusti v izvir bogato dolino Dolovi, kjer imajo pastirji na 1500 metrih ograjeno njivico, in šele potem se vzpne proti vrhu. Še preden sva dosegla Dolove, je markacij zmanjkalo. Nič hudega, saj je bilo lepo vreme in vidljivost dobra. S kolovoza skozi Dolove je bila na *AlpineQuest* zarisana bližnjica na markirano pot, ki gre z vzhoda na vrh Džamije. Pa to ni bila nikakršna pot, še smer komaj, saj bi človek sam lahko izbral lažjo in bolj naravno prečko. Bilo je vroče in steza čez škraplje mukotrpna, zato sva na vrhu potrebovala več počitka. Z vrha sta se na drugo stran spuščali še dve markirani poti vse do makadama, ki se je vil okrog gore 300 metrov nižje. Na zemljevidu *OpenStreetMap* (OSM), od koder zajemajo podatke številne kartografske aplikacije, je neučakan prostovoljski kartograf z vzdevkom |MisterY| pred dobrim letom z vrha na cesto potegnil ravno črto in pod oznako *fixme* pozval, naj kdo namesto te linije vriše svojo natančno GPS-sled (*"The direction is right. The exact path is missing."*)² Do tega trenutka njegovo naročilo še ni bilo uslišano, ravna črta, kot da bi šlo za žičnico, pa se je samodejno znašla še na drugih spletnih zemljevidih, *Leaflet*, *Bergfex*, *Outdooractive* ... Pogosto planinci dostopajo do Džamije po neoznačeni poti čez Mali in Veliki Ljeljen.

Do bivaka sva se vračala drugje. Ravno kjer se je odcepila najina povezava do bivaka, sva zagledala nekropolo s srednjeveškimi stečki. Začudil sem se, da tako velikega kulturnozgodovinskega objekta ni na nobenem zemljevidu, in se že veselil, kako ga bom tja vpisal sam, pa mi je pogled v urejevalni način OSM pokazal, da je nekropola tam že popisana: nagrobnikov na lokaciji Poljice–Veliko jezero naj bi bilo 49, dodana je povezava na geslo na Wikipediji itd. Domnevam, da je na zemljevidih prikaz prikrit zaradi nevarnosti vandalizma, saj se da do tja pripeljati s terenskim vozilom, naložiti kamnite plošče in jih prodati "kulturnim interesentom" po svetu.

¹ Đurđa Strsoglavac je prevajalka iz južnoslovenskih jezikov in predavateljica južnoslovenskih književnosti na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani.

² Smer je prava. Manjka natančno zarisana pot.

V ozadju Bivak Zoran Šimić Foto Miran Hladnik

Visočica
Foto Miran Hladnik

Vzpon po nemarkiranem širokem hrbtu je bil s pomočjo navigacije lahek, vendar steza ni bila povsod dobro vidna, v megli pa bi se brez sodobnih pripomočkov lahko zakompliciralo. Na OSM je prostor za natančen opis težavnosti, vidljivosti, označenosti poti, ali je blatna, travnata, kamnita, koliko je široka, ali je primerna tudi za konje, kolesa, invalidske vozičke itd., vendar si prostovoljski popisovalci ne vzamejo vedno časa za izpolnitev vseh rubrik. Morda jih v deževnem vremenu dopolnim sam. Sicer so poti odlično označene s smerokazi in večinoma tudi s Knafelčevimi markacijami.

V bivaku sva bila edina gosta. Že iz zavetišča Jezerce v Prenju sva navajena najprej pospraviti po hišici, kar rada narediva v zahvalo za zavetje. Zložiti je bilo treba pločevino in deske, ki so se valjale pod pogradi po zadnjih popravilih, pobrati odloženo embalažo in pomesti. Pred nama so bili v bivaku očitno veseli ljudje; eden si je tja gor prinesel ribo in jo spekel, posebno mrežo za peko rib pa pustil v kotu za naslednjega gorskega ribjega gurmana. Na srečo je okoli bivaka dovolj vodnih izvirov, voda mezi izpod vsake druge skale, da se čistilec po akciji lahko umije. Noč v pometenem in prezračenem bivaku vendarle ni bila mirna: spanje je prekinjalo škrabljanje polha, ki si je urejal bivališče nekje pod zavetiščem.

Po zajtrku sva se po najkrajši poti spustila do ceste pri Bojadžinem dolu. Računala sva, da se bo že kdo pripeljal mimo in naju vzela s sabo tistih osem kilometrov do doma Vrela. Pa je v pravo smer peljal samo eden in še ta je imel čez oba zadnja sedeža zleknjeno žalostno ovco, namenjeno žrtvovanju in pojedini ob kurban bajramu.³ K sreči vsaj žeje nisva trpela; ob cesti je več zidanih vodnih korit (*hair česma*) z napisi, kdo jih je kdaj postavil v spomin na katerega pokojnega sorodnika. Bolje bi storila, če bi se z bivaka vzpela nazaj do Vita in se od tam po markirani poti vrnila do kočice.

Srečanja

Ampak potem pod bivakom ne bi srečala Muamera. Muamer je doštudiral na sarajevskem DIF-u, si z

dekletom iz Švice, ki je delalo na veleposlaništvu v Sarajevu, omislil družino in se preselil k njej domov v bližino St. Gallena, kjer kmetuje na domu njenih staršev. Ko zahrepeni po gorah svoje mladosti, skoči na ta ali oni domači vrh, poleti peš, pozimi s smučmi. (Za orientacijo v snegu so postavljeni rdeči drogovi, tako kot med Voglom in Komno; Visočica je namreč priljubljena tudi med turnimi smučarji.) Tokrat je imel v načrtu greben med Ljeljenoma in Džamijo, lahko pa ga je v lepem dnevu zaneslo tudi kam drugam. Kakorkoli, v planinski koči se je pojavil že, ko sva presušena od korakanja po asfaltu naročala drugo pivo, in pomignil oskrbniku, naj gre na njegov račun. Strinjali smo se, da se tako *častenje* kje v Švici ne bi moglo zgoditi, saj v nemščini niti besede za to ni mogoče najti. No, tudi v slovenščino smo jo morali uvoziti, pa še ta ima le pogovorni značaj.

Srečanja v gorah imajo svoj čar. Mira vsakogar ogovori in večinoma se ljudje radi spustijo v pogovor, čeprav se od daleč zdi, da niso za družbo. Ob poti sva srečavala tujce, največ iz Nemčije. Ko sem Mareka iz Nemčije vprašal, če je morda poljskega porekla, je povedal, da je iz židovske družine, priseljene v Nemčijo iz Poljske. S prijateljem Davidom sta prenočevala kar v avtomobilu ob cesti; morda ju je od prenočevanja v koči odvrnila palestinska zastava, ki je družno z zastavo Bosne in Hercegovine vihrala na sedlu. Tam ob cesti sredi zelenine sva četrtega dne, po slovesu od kočice Vrela, pri zajtrku zalotila Zijada iz Velenja, organizatorja trekingov po azijskih gorstvih, in njegovo dekle Andrijano iz Bačke Palanke. Poslovlili smo se s požirkom njune *meko rakije*.⁴ Dan prej je v strmino proti sedlu kolesarila razširjena belgijska družina. Brez električne pomoči, ver-

⁴ *Meka rakija* je žganje po prvi destilaciji, z okrog 25 % alkohola za razliko od *prepečenice*, ki nastane po drugi destilaciji in vsebuje vsaj 40 % alkohola.

Turističnega urada za Visočico ni, največ informacij se dobi v domu Vrela, sicer pa je vse na internetu: zemljevidi z vrisanimi potmi, GPS-sledi, popisi v forumih in blogih. Na topografskih kartah so označeni številni izviri, ki v sušnem obdobju večinoma presahnejo in pustijo za seboj blatne luže. Mobilni ali wifi-signal delujeta tudi v hribih, avtobus Sarajevo–Sinanovići pripelje poleti dvakrat, pozimi pa enkrat dnevno.

³ Štiridnevni muslimanski praznik, 70 dni po ramazanu.

Lukomir, najvišje
ležeča bosanska vas
Foto Miran Hladnik

jetno jih je kje na cilju čakal kombi s potrebno oskrbo. Kako nič ne veva o sodobnih turističnih navadah, sva dokazala z butastim povabilom mladima tujima pohodnikoma s težkima nahrbtnikoma, ki sta jo mahala proti Kalinoviku, naj prisedeta: "Midva sva vendar pohodnika, ne pa štoparja," sta odgovorila.

Ah, Visočica, komaj okusila sva jo. Če bi bila bolj planinsko zagrizena, bi se spustila še v kanjon Rakitnice (bodisi od bivaka bodisi iz vasi Bobovica) in se na drugi strani povzpela do turistično popularne vasi Lukomir, 1460 m, do koder sicer z dveh strani vodi dolga prašna cesta; iz smeri Konjica preko Džepov je tako zelo grda, da sva leto poprej obupala nad njo. Tokrat sva se do te najvišje ležeče bosanske vasi pripeljala iz Umoljanov. Slikovitost vasi motijo roji obiskovalcev na motorjih, štumfe iz ovčje volne pa lahko

kupiš ob cesti tudi kje nižje; midva sva jih nabavila od vdove Hibe v zaselku Gradine.

Na dolgi vijugasti cesti z Visočice proti Mostarju moram omeniti naselje Glavatičevo v zgornjem toku Neretve. Porušene zgradbe v samem kraju pričajo, da so pred 30 leti tam potekali hudi boji. Bil je ravno čas za kosilo, tabla za gostilno je kazala čez most na drugo stran reke. Ker sva bila v gostilni, romantično ugnezdjeni v prepadni rečni breg, edina gosta, sta naju gospodinja Mirsada in njen mož Mensud ob naročeni postrvi razvajala na račun hiše še z drugimi, pravkar pečenimi dobrotami, morda tudi zato, ker smo iz sednjih generacij Titovih pionirčkov.

Gostilničarja [...] bi imenoval vzor gospodarja ter ga dal v vzgled vsem krčmarjem. Imel je še dva pomagača, ki sta se podvzivala, kolikor je bilo mogoče, sam pa se je sukaj najbolj urno in imel povsod pazno oko, kjer se je zahtevala postrežba. Dosti nas je bilo, ki smo želeli to in ono, a takoj, ko smo zasedli prostore, je bilo vse na mizi. Dobila se je izvrstna juha, razne pečenke in okusne postrvi, ki so švigale še zjutraj v bistri Neretvi, sedaj pa leže na kroznikih popotnikom na razpolago. Pri plačilu, ki je bilo popolnoma primerno temu, kar se nam je dalo, je hodil gostilničar od gosta do gosta ter povedal vsakemu račun. Videl sem, da so gosti plačevali z zadovoljnim, ne s kislim obrazom, pač zato, ker jim je vse ugodilo.

V bosanske hribe greva tudi naslednje leto. ○

Informacije

Dostopi: Po avtocesti M17 se iz smeri Sarajevo (Ilidža) peljemo do Hadžićev, kjer na krožišču zavijemo levo pod železniško progo na regionalno cesto R442a proti Igmanu in nato po R960 proti Bjelašnici. V turističnem naselju Babin do peljemo mimo zaprtega hotela Maršal vse do Šabićev. Nadaljujemo desno in v križišču za Umoljane krenemo levo čez most na Rakitnici ter sledimo kažipotom za Sinanoviće. Malo prej je v zaselku Tušila na levi Planinski dom Vrela, glavno izhodišče in center transverzale Via Dinarica.

Za vzpone na nekatere vrhove Visočice nadaljujemo in na koncu vasi Sinanovići zavijemo desno na cesto proti krajem Bjelimići, Luka, Ježeprosina, Glavatičevo, Boračko jezero, Konjic. Asfaltirana panoramska cesta, ki v snežnih razmerah ni prevozna, vodi mimo Puzimskega *grobља* (grobišča) tik pod pečino Puzima. Če želimo na Džamijo, nadaljujemo vožnjo čez sedlo pod Crvenim Kukom in Baturakom vse do stečkov v Bojadžinem dolu. Ob cesti je dovolj prostora za parkiranje.

Literatura: Zehrudin Isaković: *Planine Bosne i Hercegovine: 50 izabranih uspona: [multimedijalni vodič]*. Advantis Konsalting, Banja Luka, 2020 (edicija Outdoor B & H).

Matias Gomez: *Forgotten Beauty: A hiker's guide to Bosnia and Herzegovina's 2000 metre peaks and other selected adventures*. Buybook, 2005.

Spletne strani: Visočica. Planinarenje.ba (<https://planinarenje.ba/planinarske-ture/visocica/>)

Bjelašnički dragulji – Umoljani i Šabići. Visit B&H (<https://visitbih.ba/bjelasnicki-dragulji-umoljani-i-sabici/>)

Routes. Via Dinarica (<https://trail.viadinarica.com/en/routes/>)

Planinarski dom Vrela. Bergfex (<https://www.bergfex.si/tl/ba/planinarski-dom-vrela/touren/wandern/>)

Zemljevid v pripravi, izid planiran za leto 2026

Sarajevo 3–4, Vojnogeografski institut, 1 : 25.000. (https://www.topografskakarta.com/jugo/download/srb_25/sarajevo_12/sar_12.html)

Spletni zemljevidi *OpenStreetMap*, *Leaflet*, *Bergfex*, *Outdooractive*, *AlpineQuest* idr.

Koristni kontakti: Gorska reševalna služba (GSS) Trnovo: +387 62 206080; gss@gss-sarajevo.com

122 – policija; 123 – gasilci; 124 – klic v sili; 1282 – pomoč na cesti

Nastanitve: Planinarski dom Vrela, Tušila 28, 71220 Trnovo, 35 postelj, telefon +387 33 437 872, +387 61 213 278, spletna stran www.facebook.com/pdvrela; e-pošta pdtreskavica@gmail.com, info@greenvisions.ba.

Restoran Šabići, Šabići 34, 71220 Trnovo, telefon +38 761 566 859, spletna stran <http://restoransabici.com>, e-pošta seminpintol@gmail.com.

Restoran Tiha luka, Rakitnica, 71000 Sarajevo, telefon +387 63 89 5051, +387 62 913 258.

Koliba kod Muće (restavracija in B & B), Umoljani 58, 71000 Sarajevo, +387 61 511 323.

Visočica, 1736 m

pogorje
Visočica

V pogorju Visočica obstaja tudi gora s tem imenom. Je ena od najlažje in najhitreje dostopnih vzpetin, primerna za družine z otroki. Vseeno nas nagradi s širnimi pogledi na ostale vrhove: Mokre stijene,

Crveni Kuk, Puzim ... Teren je v času ugodnih snežnih razmer primeren za turno smučanje.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot

Oprema: Običajna oprema za visokogorje

Višinska razlika: 250 m

Izhodišče: Cesta pri Puzimskem grobišču med Sinanovići in Bjelimići,

Gora Visočica Foto Miran Hladnik

Drstva, 1808 m

pogorje
Visočica

Drstva je lahko dostopen in zelo razgleden vrh, primeren za manj izurjene planince in za družine z otroki.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot

Oprema: Običajna oprema za visokogorje

Višinska razlika: 600 m

Izhodišče: Dom Vrela, Tušila, 1215 m
WGS84: N 43.620823°, E 18.254179°

Koča: Planinski dom Vrela, Tušila, 1215 m, telefon +387 33 437872, +387 61 213 278, e-pošta pdtreskavica@gmail.com

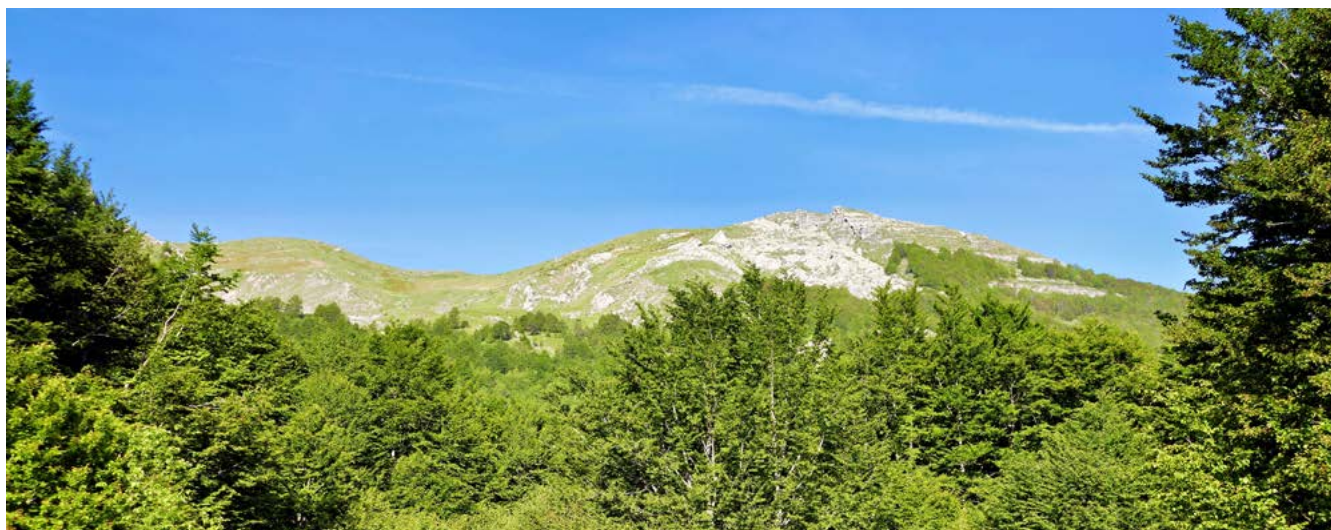
Časi: Dom Vrela–Drstva 2 h

Sestop 1.30 h

Skupaj 3.30 h

Sezona: Celo leto

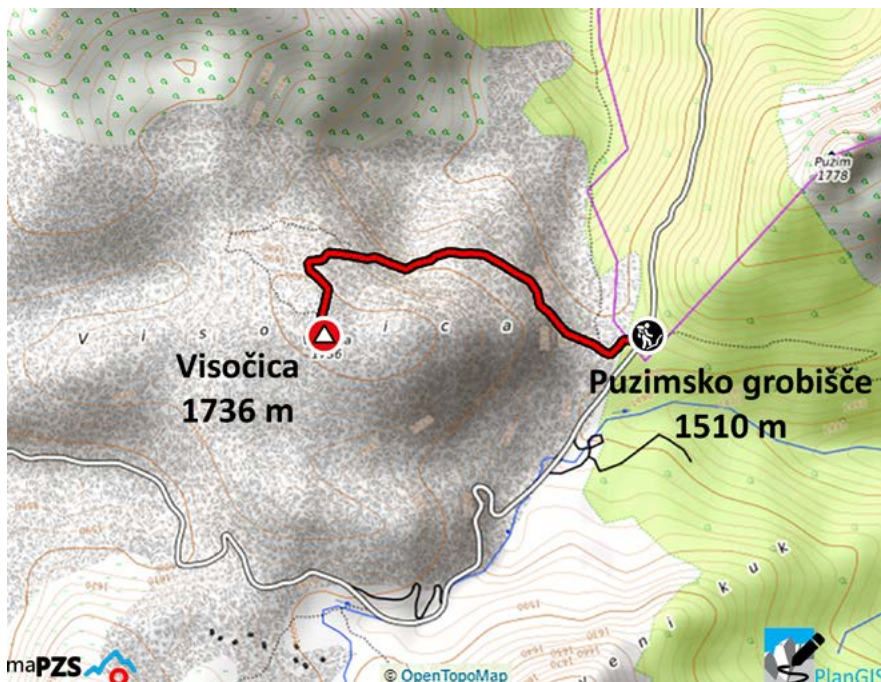
Vodnik: Zehrudin Isaković: *Planine Bosne i Hercegovine*. Advantis Konsalting, 2020.

Drstva – skalnati vrh je na desni. Foto Miran Hladnik

Visočica, 1736 m

pogorje
Visočica

Časi: Cesta-Visočica 1 h

Sestop 40 min

Skupaj 1.40 h

Sezona: Celo leto

Vodnik: Zehrudin Isaković: *Planine Bosne i Hercegovine*. Advantis Konsalting, 2020.

Vzpon: Pot, imenovano *Jasminina staza*, začnemo na razpotju (levo je pot za Puzim, 1.45 h), mi pa krenemo v nasprotno stran proti steni Visočice, ki jo obidemo po desni, čez melišča in po travah med skalami. Na sedelcu nas markacije obrnejo levo in navzgor. Odcep desno vodi na vrh z južne strani, torej je možen krožni obisk. Najvišjo točko označuje vzdana bela marmorna plošča z vklesanim imenom gore in njene višine.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Opomba: Z južne strani gore je mogoče nadaljevati proti Vitu.

1510 m, sedlo pod steno Puzima, pribl. 4,5 km od doma Vrela, Tušila. Ob cesti je dovolj prostora za parkiranje.
WGS84: N 43,587436°, E 18.263964°

Koča: Planinski dom Vrela, Tušila, 1215 m, telefon +387 33 437872, +387 61 213 278, e-pošta pdtreskavica@gmail.com

Mira Hladnik

Drstva, 1808 m

pogorje
Visočica

navzgor (desni odcep vodi do vasi Đulbašići in Ozimine). Pred nami se odpre širok amfiteater, sredi katerega je bolj ali manj osušeno jezero, kjer se po navadi pasejo ovce. Po desni strani kotanje se povzpne na vrh Drstve, 1808 m, ki ga označuje marmorna plošča z imenom in višino vrha. Odprejo se nam široki razgledi v kanjon Rakitnice, na Bjelašnico, Treskavico ...

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Opomba: Z vrha lahko sestopimo po markirani poti proti zaselku Bobovica, ki je izhodišče za kanjon Rakitnice in dalje za najvišje ležečo naseljeno vas v BiH – Lukomir (1460 m). Iz Bobovice je možno po južnem, precej strmem bregu kanjona priti vse do Bivaka Zoran Šimić. Na levo pa z Drstve lahko nadaljujemo po ostrem grebenu čez Malo in Veliko brdo (1884 m) do Vita ter še naprej do Bivaka Zoran Šimić ali celo do najvišje Džamije. Celotna trasa je ustrezno markirana.

Vzpon: Pri sosednji restavraciji Visočica se levo odcepi pot za Vito, mi pa gremo kratek čas po kolovozu do naslednjega odcepa: desno vodi pot proti vasi Pervizi, mi pa zavijemo

naravnost navkreber, hodimo po travnatem kolovozu ob gozdnem obronku, nato skozi gozd, ki ga prekinjajo jase. Pri koritu za živino (izvir Očkovića, 1541 m) krenemo strmo

Mira Hladnik

Vito, 1960 m

pogorje
Visočica

Vito – vrh s cepinom, zadaj je Bjelašnica. Foto Miran Hladnik

Vito je zaradi svoje elegantne, nekoliko zašiljene oblike najbolj prepoznaven v grebenu Drstva–Parić in, tako kot sosednji vrhovi, ne skopari z razgledi.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot

Oprema: Običajna oprema za visokogorje

Višinska razlika: 410 m

Izhodišče: Cesta Sinanovići–Bjelimići pribl. 7,5 km od doma Vrela, 1553 m. Na asfaltu je velik napis VITO. To je tudi izhodišče za Bivak Zoran Šimić in sosednje vrhove. Ob cesti je dovolj prostora za parkiranje.

WGS84: N 43.584626°, E 18.241734°

Koča: Planinski dom Vrela, Tušila, 1215 m, telefon +387 33 437872, +387 61 213 278, e-pošta pdtreskavica@gmail.com

Časi: Cesta–Vito 2 h

Sestop 1.30 h

Skupaj 3.30 h

Sezona: Celo leto

Vodnik: Zehrudin Isaković: *Planine Bosne i Hercegovine*. Advantis Konsalting, 2020.

Džamija, 1967 m

pogorje
Visočica

Najvišji vrh Visočice Džamija je umaknjen v notranjost pogorja in je zato redkeje obiskan. Vzpon zaznamujejo travnata prostranstva, vodni izviri, stečki, balvani, planinska flora, širni razgledi.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot

Oprema: Običajna oprema za visokogorje

Višinska razlika: Pribl. 500 m

Izhodišče: Bojadžin do, pri stečkih Poljice, 1474 m; približno 8,5 km od doma

Vrela v smeri naselja Bjelimići
WGS84: N 43.578996°, E 18.236519°

Koča: Planinski dom Vrela, Tušila, 1215 m, telefon +387 33 437872, +387 61 213 278, e-pošta pdtreskavica@gmail.com

Zaobljena Džamija Foto Miran Hladnik

Vito, 1960 m

pogorje
Visočica

Vzpon: Pešačiti začnemo ob cesti Sinanovići-Bjelimići kakšen kilometer pred stečki v Bojadžinem dolu. Dvigamo se polagoma, na desni so

pobočja Visočice, 1736 m, na levi Oteklíč, 1816 m. Približno na višini 1650 metrov v bližini ruševin pastirskih stanov zavijemo desno (levi krak

vodi do bivaka, 1 h) in se mimo Mokrih stijeni in Špijonika na naši desni kmalu znajdemo v odprti dolini – amfiteatru z vodnim virom. Po jugozahodnem grebenu prispemo na vrh, ki ga označujeta velik cepin ter vzdignjena bela marmorna plošča z napisom imena gore in njene višine.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Opomba: Za sestop lahko izberemo pot proti domu Vrela, Tušila, ki vodi direktno z vrha. Z leve nas med povratkom vabi Subar, 1820 m, ki nam vzame dodatnih 40 minut za vzpon in 30 minut za sestop. Še preden se strmo spustimo z grebena v smeri vasi Tušila, se lahko podamo še desno na Špijonik, 1920 m ali pa na Mokre stijene, 1878 m. Sam spust z vrha do doma brez stranpoti traja okrog dve uri.

Mira Hladnik

Džamija, 1967 m

pogorje
Visočica

Časi: Bojadžin do–Veliko jezero–Džamija 3 h
Sestop 2.30 h
Skupaj 5.30 h

Sezona: Celo leto

Vodnik: Zehrudin Isaković: *Planine Bosne i Hercegovine*. Advantis Konsalting, 2020.

imamo na levi Mali in Veliki Ljeljen, 1963 m, na desni pa Uteklíč, 1816 m. Polagoma pridemo do Velikih jezer, ki v sušnem obdobju skoraj izginejo. Na planoti je več izvirov, a se ob suši spremenijo v nepitne luže, še najbolj zanesljiv je Točak. Na planoti nad jezeri desno zagledamo nekropolo stečkov, imenovano Poljice - Veliko jezero, 1690 m. Tu se odcepi

pot za Mali Ljeljen. Nadaljujemo levo v smer Dolovi, markacije so redke, a je pot večinoma dobro vidna. Vzpenjamo se po kamnitem, škrapljestem pobočju proti vrhu Džamije, 1967 m. Na sedlu pod vrhom se nam pridruži grebenska pot z obeh Ljeljenov. Vrh označuje v tla vzdignjena bela marmorna plošča z imenom in višino gore.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Opomba: Na južno stran usmerja markacija proti makadamski cesti pribl. 300 metrov nižje ter desno k pastirskemu naselju ter naprej k zaselku Grušča. Markacije so tudi v smeri vzhodnega grebena, na spletnem zemljevidu pa ta del Bjelašničke transversale ni natančno vrisan. Pri povratku se lahko odločimo za prenočevanje v Bivaku Zoran Šimić, 1775 m, če naslednji dan nameravamo še kam. Od stečkov, 1690 m, do bivaka imamo približno eno uro hoje po nemarkirani in mestoma slabo vidni poti. Za orientacijo si moramo pomagati s spletnimi zemljevidi.

Mira Hladnik

Eva in planinski muc Kapučino

Skozi okna planinske kočee je posijalo jutranje sonce. Nagajivo je posvetilo na leseno klop, na kateri je dremuckal maček Kapučino. Tako ga je poimenoval oskrbnik kočee Lovro, ker ga je barva mačkove dlake spominjala na kavo s spenjenim mlekom: umazano bela barva trupa se je prelivala v rjavkaste tačke, uhlje in rep. Kapučino je počasi odprl oči, ko ga je sončni žarek počegetal po vekah, in se zadovoljno pretegnil; mislil je še malo podremati – pa je v jedilnico privršala Eva.

»Dobro jutro!« je na ves glas razigrano pozdravila, čeprav je bila jedilnica prazna. Iz kuhinje se je slišalo ropotanje loncev. Kuharica Fani je pripravljala zajtrk za planince. Najzgodnejši so odšli proti vrhovom že ob svitu. Evi pa se ni nikamor mudilo; z mamom in očkom se bodo povzpeli le na pol ure oddaljeni vrh, potem pa počasi odšli v dolino.

»Hej, muc!« je vzkliknila Eva in stekla h klopi, na kateri je še trenutek pred tem mirno počival Kapučino.

»Kako si lep! In kako mehko dlako imaš,« mu je pravila in ga nežno božala od glave proti hrbtu.

»Na, pa je šel mir po gobe,« je zagodrnjal zaspani Kapučino. »Kako lepo je bilo te dni, ko še ni bilo planincev! Nihče me ni motil pri dremanju; če vso noč lovim miši, ki so se čez zimo razpasle v koči, imam pravico do dopoldanskega počitka!«

»No, no, ne bodi tako slabe volje,« se je oglašila Eva. »Sem mislila, da imate mucki radi božanje!«

Kapučino je presenečeno dvignil glavo.

»Čakaj malo – razumela si, kar sem rekel?! Le kako? Saj vendar nisi mačka!«

Eva se je zahihitala.

»Še nisi slišal, da če ljudje na kresno noč najdemo praprotno seme, lahko razumemo govorico živali? Včeraj smo proti koči hodili čez gosto praproto. Zvečer sem v gozdarjih našla kup semen! Mogoče je še vedno kakšno zataknjeno za nogavice.«

Ne, česa takega Kapučino ni ne slišal ne doživel. Bil je mlad muc; komaj dva meseca je imel, ko ga je k Lovru in Fani – prezeblega, lačnega in

polnega bolh – prinesla njegova rešiteljica Darja. Če ga ne bi našla, bi se prav lahko zgodilo, da bi končal v gobcu kakšne sestradane lisice.

To morajo biti pa res čarobna semena, si je mislil Kapučino. Vsak dan se je poskušal pogovarjati z Lovrom in Fani, ampak nista prav razumela njegovega mijavkanja.

»Ti si prvi planinski muc, ki sem ga srečala,« je rekla Eva. »Kako to, da živiš v planinski koči?«

»Fani in Lovro sta tukaj kuharica in oskrbnik. Nista me mogla pustiti doma, pa sem prišel z njima,« je radovedni Evi odgovoril Kapučino.

»Celo pot si prehodil sam?« se je začudila deklica. Prejšnji večer so jo po štiriurni hoji iz doline majčkeno bolele noge.

»Pa ja,« je dejal muc. »Saj ni daleč od pristajališča za holiklepter do kočee!«

Eva je bruhnila v smeh: »Helikopter misliš?« nato pa osuplo vprašala: »S helikopterjem si priletel?«

»Ja. Skupaj s hrano in pijačo za planince so me pripeljali!«

»To je moralo biti pa krasno,« je bila navdušena Eva. »Tudi jaz bi se enkrat rada peljala s helikopterjem!«

»Prav nič ni bilo krasno! Stlačili so me v plastično kletko, ropotalo je in treslo, da me je bilo skoraj tako strah kot takrat, ko so pobalini metalni kamne vame!« Muc se je kar stresel ob spominu na strašni dogodek.

»Kaj??« je zavpila Eva. »Obmetavali so te s kamenjem? Kako so mogli?!«

Deklica je stisnila pesti. Uuuh, kako bi jih nakričala, te pobaline! Tako se ne dela z živalmi!

Kapučino je nadaljeval: »Ko sem bil majhen, sem imel veliko bratcev in sestic, ampak ker so bile pri hiši že tri odrasle mačke, niso hoteli imeti še nas. Zato so nas nekega dne stlačili v vrečo in nas pustili na smetišču. K sreči je bila v vreči luknja, skozi katero smo se splazili ven. Sploh ne vem, koliko časa smo se potikali tam, preden so nas našli neki fantje in začeli tekmovali, kdo nas bo večkrat zadel s kamnom. Skril sem se pod zabo; bratci in sestrice so se razbežali in nikoli več jih nisem videl.«

Ko je končal svojo pripoved, je Kapučino malo posmrkal.

»O, ti revček!« Eva ga je stisnila k sebi. »Zdaj je vse v redu!«

Kapučino se je dobro počutil v Evinem objemu – tako kot takrat, ko ga je ob smetnjakih našla Darja in ga vzela v naročje.

Kakor da bi Eva začutila, da Kapučino razmišlja o svoji rešiteljici, ga je vprašala:

»Kako pa si potem prišel do Fani in Lovra?«

»Našla me je Darja, ki rešuje zapuščene mačke. Odnese me je k njima, ker je vedela, da rada pomagata živalim. Peljala sta me k veterinarju Primožu, da me je oskrbel, in potem sem ostal pri njiju.«

»Pa si imel res srečo,« je zamišljeno dejala Eva.

»Moja mami je tudi veterinarica. Večkrat jo poslušam, kako se doma jezi na lastnike mačk. Pravi, da so neodgovorni, ker ne sterilizirajo samičk, potem imajo pa težave z mladički.«

»Kaj pomeni sterilizirati?« je bil radoveden Kapučino.

»Veterinar naredi majhno operacijo, da mačka ne more imeti več mladičkov,« mu je razložila Eva. Kapučino je utihnil in malo tuhtal.

»Hm ... ampak če bi mojo mamo sterilizirali, potem mene ne bi bilo!«

»Res je,« je mehko rekla Eva in ga pobožala po svetleči dlaki. »To bi bila škoda! Ampak – pomisli na vse tiste mucke, ki niso imeli take sreče kot ti! Mogoče jih sploh ni več ali pa se klatijo naokoli kot sestradane potepuške mačke! Ker ljudje ne morejo oddati mladičkov, sami pa jih nočejo obdržati, se jih poskušajo znebiti. Mami mi sploh ni hotela povedati, kaj vse počnejo z njimi. Pravi, da je preveč grozno.«

Evi je glasno zakrulilo v želodcu.

»Divji prašič!« je prestrašeno poskočil Kapučino in se ozrl okrog.

»Ti si pa res hecen muc! Nobenega prašiča ni! Lačna sem, pa se mi je začel oglašati želodček,« ga je pomirila Eva. »Misliš, da ima Fani že kaj za zajtrk?«

»Seveda,« je prepričano odvrnil Kapučino. Stekel je v kuhinjo in glasno zamijavkal:

»Hej, Fani, tale prijazna punčka bi rada zajtrkovala. Saj imaš že pripravljeno, kajne?«

Fani je iz pečice ravno vlekla pladenj s sveže pečenim jabolčnim zavitkom. Ko je zaslišala Kapučina, ga je prijazno pozdravila:

»O, mačji zaspanček, te je sonce spravilo pokonci, kaj? Zdaj si pa gotovo lačen, kajne? Ne mijavkaj, no, saj boš takoj dobil svojo porcijo!« mu je prigovarjala Fani.

V tistem je v kuhinjo pokukala Eva.

»Gospa kuharica, imaš kaj hrane? Strašansko mi kruli po želodcu!«

Fani se je nasmehnila: »Jasno, mlada dama. Imam kruh z maslom in medom, domača jajca na oko in jabolčni zavitek. Lahko dobiš pa tudi žgance z mlekom!«

Eva se je nakremžila in vprašala: »A tortice in vroče čokolade pa ne?«

Fani je zajela sapo, da bi Evi razložila, kako je s tem, pa se je mala nagajivka že zasmejala:

»Pa sem te! Saj vem, da mladi planinci ne jedo preveč sladkega! Ker jim potem bakterije delajo karies na zobeh!«

»Ti si pa strašno razgledana gospodična,« se je čudila Fani, medtem ko je pripravljala mizo.

»Moja mami veterinarica raziskuje bakterije,« je razložila Eva, potem pa poklicala mačka: »Pridi muc, boš tudi ti kaj pojedel?«

Kapučino se je podrgnil ob njene noge in mijavknil:

»Svojo skodelico imam na hodniku. Fani mi bo vsak čas natresla brikete vanjo.«

»Kapučino je pravi mali požeruh,« se je oglasila Fani. »Nikoli mu ni dovolj hrane. Najbrž se mu še vedno pozna, da je bil kot mladiček sestradan!« Eva je že hotela pritrditi in reči, da je bilo res grozno, kaj so tisti pobalini počeli z njim, pa se je ugriznila v jezik – le kako bi lahko Fani razložila, od kod pozna njegovo zgodbo? Saj ji ne bi verjela, če bi rekla, da razume mijavkanje!

»Kapučino?« se je namesto tega zahihitala. »Kako hecno ime!«

Kapučino je k sreči ni slišal, saj je že hrustal brikete iz posodice na hodniku.

Fani je Evi postregla na mizi, prekrito z rdečim karirastim prtom. Eva se je z užitkom lotila zajtrka; kot bi mignil, je pospravila tri kose kruha z medenim maslom in dve skodelici planinskega čaja.

Čprav je med visoke vrhove prihajalo poletje, je bilo zunaj še sveže; Fani je že zgodaj zjutraj zakurila v veliki peči sredi jedilnice, da bi prepodila vlago, ki se je čez zimo zalezla v zidove koče. Eva je zlezla na klop ob topli peči. Udobno se je namestila na odejeh, ki so prekrivale klopi, in brskala po zabožku s knjigami in revijami. Niti trznila ni, ko je nanjo skočil Kapučino.

»Si se najedel, muc? Moj trebuh je kot boben,« se je Eva zadovoljno pobožala po napetem trebuščku. »Mrnjav, sit sem kot ... lev! Zdaj bi spet malo počival,« je zagodel muc in se zleknil k Evi.

»O, glej, *Planinski vestnik* imajo! Moja mama pravi, da je to najstarejša revija pri nas, ki še izhaja!« je vzkliknila Eva. »Veš, da so v njej tudi zgodbe za otroke? Čakaj, da vidim, mogoče je tudi tu kakšna ... Ja, je! Zgodba o Mišku in miškah¹, piše tukaj. Ti jo preberem?«

»Mnja-ja,« je zacmokal Kapučino, ki je že mižal. Eva je začela brati:

Od takrat, ko je gospodična s planinskega pohoda na Kriške pode v svojem nahrbtniku poleg osebnih reči in smeti nevede prenesla tudi vso družino Mišjeritk, je minilo že precej časa.

Po strugi Belega potoka je odtlej preteklo ogromno vode. Minila je pomlad, zamenjalo jo je poletje, ki je ob izteku naredilo prostor jeseni, in ta se je umaknila zimi. Ko pa se je tudi ona naveličala svojih zimskih opravil, je celo v prezebli zadnji dolini pod Triglavom zadišalo po novi pomladi.

Eva je brala in gladila muca, ki je tako glasno predel, da je kar odmevalo. In vse je bilo lepo in prav. Zgodba o mačku Kapučinu, ki bi mimogrede lahko končal kot smetiščni muc ali večerja za lisico, je imela srečen konec. ●

"Pa si res imel srečo," je dejala Eva, ko ji je muc Kapučino povedal svojo zgodbo.

Ilustracija Nina Špolar

¹ Zgodba avtorice Kristine Menih je bila objavljena v *Planinskem vestniku*, št. 7-8/2019.

Otroci se z veseljem udeležijo pohodov mladinskega odseka.
Foto Mojca Brezovec

Bogata zgodovina radovljiških planincev

130 let Planinskega društva Radovljica

Načrtno in organizirano planinstvo v Sloveniji se je začelo ob ustanovitvi Slovenskega planinskega društva (SPD) v Ljubljani leta 1893. Le dve leti zatem, 10. marca 1895, je bil v Radovljici ustanovni občni zbor radovljiške podružnice. Iz matičnega radovljiškega društva izhajajo tudi vsa pozneje ustanovljena društva na Gorenjskem.

Radovljiški planinci so prebrodili dve svetovni vojni, gospodarske krize in kadrovske težave. V prvih letih obstoja so usklajevali interese in ideje planincev vse od Kranja do Bele peči. Bili so aktivni graditelji koč in markacisti poti, v kar jih je spodbujal narodno-obrambni interes. Seveda so se ob tem razvijale tudi druge planinske aktivnosti, kot so izleti, družabna srečanja ter pozneje skrb za razvoj odsekov. V dolgotermnem obdobju delovanja društva želim omeniti nekaj oseb, ki so društvu pustile še posebej močan pečat.

Uodstveni stebri društva

Prvi načelnik radovljiške podružnice SPD je bil dr. Janko Vilfan, načelnik je bil v letih od 1895 do 1898 ter od 1903 do 1911. Ni naključje, da so se prvi planinski organizatorji zbrali v Radovljici. Nemški pritisk v Julijskih Alpah je bil namreč velik in odborniki so pripomogli h gradnji koč, markiranju planinskih poti in družabnemu življenju. Pri delu je veliko pomagal Jakob Aljaž, ki je bil nekaj časa podnačelnik podružnice.

Dr. Vilfana je od leta 1898 do 1903 zamenjal Hugon Roblek. Markiral je poti in bil društveni propagandist. Skrbel je za množično udeležbo na različnih izletih, tako planinskih kot kolesarskih. Njegovo življenje se je končalo tragično 14. julija 1920 ob požigu Narodnega doma v Trstu. V oporoki je premoženje v večini zapustil radovljiški podružnici. Del tega kapi-

tala se je uporabil pri gradnji Roblekovega doma na Begunjsčici.

Dr. Jakob Prešeren je objavljajl prispevke v *Planinskem vestniku*, odmevno je bilo njegovo zanimanje za imenoslovje na Begunjsčici, ki jo je dobro poznal, saj je bil domačin. Vodenje podružnice je prevzel leta 1926 do 1930, v tem obdobju so začeli graditi Roblekov dom. Po drugi svetovni vojni je ostal zvest pisanju v planinsko revijo, aktivno je sodeloval tudi v društvu.

Takoj po končani drugi svetovni vojni je prevzel vodenje v Planinskem društvu (PD) Radovljica Pavel Olip. Društvo je vodil kar 17 let. V času pomanjkanja materiala in denarja je bil že leto po koncu vojne obnovljen Roblekov dom, jeseni 1951 pa dograjen Pogáčnikov dom na Kriških podih, ki je še danes ponos društva. Takoj so začeli delovati različni odseki, ki delujejo še danes.

Tone Tomše je bil več kot 30 let član upravnega odbora društva, kar 28 let je bil načelnik markacijskega odseka, ki je v tistem obdobju aktivno deloval. Dolga leta je bil podpredsednik društva, šest let predsednik. Svoje projekte je opravljal odgovorno, natančno, skrbno in vestno. Močno je poudarjal planinstvo in pohodništvo ter skrbel za urejene planinske poti.

V vseh letih delovanja se je v vrstah prostovoljcev, ki so sodelovali v društvu, zvrstilo veliko število imen, ki si zaslužijo omembo, vendar bi zapis močno podaljšalo.

Pohodništvo v društvu

PD Radovljica ima razvejano dejavnost, združeno po odsekih. Tu so mladinski, vodniški, alpinistični, športnoplezalni in gospodarski odsek.

Namen **mladinskega** odseka je voditi otroke v naravo, jih navduševati za hojo v gore, jih učiti varne hoje ter spoštovati naravo. V odseku deluje okoli 20 mentorjev in vodnikov, ki na pohodih letno združujejo od 150 do 180 otrok. Pohode organizirajo preko treh matičnih šol (OŠ Antona Tomaža Linhartaradovljica, OŠ Frana Saleškega Finžgarja Lesce ter OŠ Staneta Žagarja Lipnica) in njihovih podružnic. V vsaki od teh šol je v okviru odseka v šolskem letu organiziranih in izvedenih 9 pohodov, običajno enkrat na mesec. Izjemna organizacija zajema veliko število otrok s celotnega šolskega okoliša.

Poleg rednih pohodov je vsako leto organiziran poletni planinski tabor, zadnjih nekaj let tudi zimski tabor. Osnovni cilji taborov so spodbujanje ljubezni do gora, narave in zdravega načina življenja. Organizirani so različni pohodi, prilagojeni starosti in sposobnostim udeležencev, pri čemer otroci spoznavajo planinske poti, naravne znamenitosti in se učijo o življenju v gorskem okolju. Vodniki in mentorji skrbijo, da se vsi počutijo vključeni, spodbujajo pozitivne odnose in samostojnost ter otrokom nudijo priložnosti za učenje skozi izkušnje.

A aktivnosti še ni konec. V zadnjih letih je organiziran nagradni pohod na Triglav za tiste planince, ki so se planinskih izletov udeleževali vsa leta osnovnega šolanja. Mladi pripovedujejo o nepozabnih občutkih in spominih, Triglav ostaja zanje simbol vztrajnosti, poguma in doseženih ciljev.

V **vodniškem** odseku je trenutno aktivnih devet vodnikov, ki letno organizirajo približno dvajset pohodov v domače gore in tujino. Pohodi so dobro obiskani, planinci pogosto povejo, da so z vodniškim odsekom obiskali že vrsto gora, ki jih sami zagotovo ne bi nikoli. V vodeni skupini se počutijo varno, zaupajo vodnikom, ki prav zaradi varnosti in dobrega počutja zahtevajo, da se planinci držijo osnovnih pravil varne hoje, da skupina hodi skupaj, da planinci povejo, če imajo kakršne koli težave. Poleg tega je vzdušje v skupinah vedno prijetno, kar planinskim turam doda doživetost in zanimivost.

Organiziranih pohodov se redno udeleži tudi nekaj planincev s posebnimi potrebami in radovljiški planinci so jih srčno sprejeli.

Alpinisti in zlati cepin

Alpinistični odsek redno organizira alpinistične šole, kjer starejši izkušeni alpinisti mlajšim pomagajo s prenosom znanja, tako preko literature kot tudi z osebnim znanjem in izkušnjami. Člani odseka spoznavajo tuja gorstva in pridobivajo dragocene izkušnje tudi z organizacijo plezalnih taborov v Sloveniji in tujini.

Potrđilo, da odsek dobro deluje, so zahtevni vzponi, ki že dolga leta presegajo meje naše domovine. Patagonija, Karakorum in Himalaja so gorstva, kjer so člani

alpinističnega odseka dosegali ponovitve zahtevnih smeri in prvenstvene vzpone na neosvojene vrhove. Člani odseka so še posebej ponosni na prvenstveni vzpon po smeri Sanjači zlatih jam na vrh K7 West v Pakistanu leta 2011. Zanj sta Nejc Marčič (AO PD Radovljica) in Luka Stražar (Akademski AO) leta 2012 prejela največje priznanje v svetu alpinizma, zlati cepin. Poleg vseh kriterijev je komisija poudarila njun raziskovalni alpinizem, minimalističen in čisti lahki alpski slog, strast, predanost, srčnost, skromnost in njun timski duh. (<https://www.pzs.si/novice.php?pid=6797>)

*Pohod vodniškega odseka na Preber
Foto Jana Remic*

Omembe vredna je tudi društvena odprava v Kirgizijo v dolino Ala Arche julija 2024, ki je bila organizirana z namenom, da starejši izkušeni alpinisti delijo svoje znanje z mlajšimi in perspektivnimi člani odseka. Alpinisti so poudarili, da jim je dal tabor nadomestljive izkušnje in znanja, za kar so zelo hvaležni. Tako uspešnih odprav si želijo tudi v bodoče. (<https://www.pzs.si/novice.php?pid=17251>)

*Člani alpinistične odprave v Kirgiziji
Foto Benjamin Zupan*

Plezalni center
Podvin
Foto Klemen
Humerca

Alpinisti radi povejo, da jim sodelovanje v odseku omogoča razvijati plezalne ideje in dosegati cilje, sanje. S tem, da odsek alpinistom omogoča živeti njihove sanje, je njegov namen dosežen!

Športni plezalci v svetovnem vrhu

Športnoplezalni odsek je bil ustanovljen leta 1989. V sodelovanju z AO PD Radovljica je bila postavljena prva plezalna stena v Osnovni šoli A. T. Linhartaradovljica v veliki telovadnici. To je bila ena prvih sten v Sloveniji, visoka osem metrov. Skupaj s steno so dobili tudi prve člane odseka, ki so na tekmovanjih v naslednjih letih posegali po najboljših rezultatih na državnem nivoju, saj so imeli za ta čas zelo dobre pogoje za treniranje.

Infrastruktura plezalnih sten v naslednjih obdobjih pogosto ni zadoščala pogojem za vrhunski trening, zato so se v odseku poleg plezanja odvijale tudi aktivnosti za zagotovitev dodatnih plezalnih prostorov. Začelo se je obdobje prostovoljnih delovnih akcij, v katerih so na več lokacijah sčasoma zgradili infrastrukturo, ki omogoča pogoje za plezanje vseh starostnih skupin in kvalitet plezalcev.

V športnoplezalnem odseku je v vrhunske športne plezalce zraslo kar nekaj fantov in deklet, ki dosegajo odlične rezultate v svetovnem pokalu in se uvrščajo tudi na olimpijske igre. Vsem, ki jih športno plezanje le malo zanima, so znana imena mladih plezalcev – Domen Škofic, Vita Lukan, Luka Potočar ...

Spodbujanje plezanja otrok in mladih v odseku veliko prispeva k aktivni in zdravi družbi.

Športno plezanje združuje 23 odgovornih športnih plezalcev inštruktorjev, ki na plezalnih stenah učijo osnov plezanja 122 otrok. Športno plezanje spodbuja gibalne sposobnosti otrok, njihovi dosežki so pogosto odlični. Otroci se učijo varovanja, odgovornosti, druženja, vse skupaj pa je v današnjih časih, ko se vsi gibljemo premalo, odlično za telesni razvoj.

Na Kriških podih Foto Jana Remic

Najmlajši **kolesarski** odsek ima precej bogato zgodovino, saj je bila kolesarska sekcija v društvu aktivna že kmalu po ustanovitvi društva.

Turnokolesarski odsek je bil uradno ustanovljen leta 2018. Članstvo počasi, a vztrajno raste, zanimanje za kolesarjenje v naravi je veliko. Odsek vsak teden organizira skupne kolesarske ture, redno organizirajo delovne akcije in s tem skrbijo za izgradnjo in vzdrževanje kolesarskih poti.

Planinske postojanke ponos društva

Ponos PD Radovljica so planinske postojanke, za katere skrbijo člani gospodarskega odseka. Delo s planinskimi postojankami je za vsako planinsko društvo pravi izziv, gospodarska dejavnost, ki skozi obdobja zahteva veliko dela. Skrben odnos do stavb in delo z njimi, razvijanje idej, kako čim bolj zadovoljiti želje planincev, kako gospodarno skrbeti za koč v visokogorju, za transport, za redno vzdrževanje, za upoštevanje zakonskih zahtev, kako pridobiti odgovorne, sposobne in srčne oskrbnike – res veliko izzivov se postavlja na pot društvenim delavcem, ki so v večini le srčni prostovoljci.

Vodnikova koč je bila prva koč, ki jo je zgradilo PD Radovljica in je bila slovesno odprta 19. avgusta 1895, le pet mesecev po ustanovitvi PD Radovljica. Po drugi svetovni vojni je koč prevzelo PD Srednja vas v Bohinju.

Roblekov dom, priljubljena planinska postojanka pod vrhom Begunjščice, je bil med drugo svetovno vojno požgan. Kljub velikemu izzivu, predvsem pri nabavi gradbenega materiala, so ga prostovoljci s požrtvovalnim delom obnovili že leta 1946.

V naslednjih desetletjih je dom zahteval nenehne prenovne, pri čemer je bilo veliko truda vloženega v

ureditev oskrbe z vodo. Planinsko društvo je skozi leta skrbelo za posodobitve in udobje obiskovalcev. Tako ima dom danes nameščeno sončno elektrarno, obnovljeno električno napeljavo, posodobljeno kuhinjo, veliko jedilnico in urejena skupna ležišča.

Roblekov dom je priljubljena točka med planinci, pohodniki in ljubitelji narave. Od tu se odpira čudovit razgled na Gorenjsko, ki dodatno nagradi vsakogar, ki se povzpne do te legendarne kočice.

Pogačnikov dom na Kriških podih je v skupini gora od Razorja do Škrlaticke edina planinska postojanka, kjer utrujen popotnik lahko prenoči. Leta 1948 je Kriške pode obiskal dr. Jakob Prešern, ki je predlagal najvarnejši kraj za gradnjo, na Grivi. Prve priprave so se začele leta 1949, gradnja kočice po vrsti birokratskih zapletov pa konec junija 1950. Ves material za gradnjo so vrli Trentarji znosili na Kriške pode na svojih hrbtih. Oktobra 1951 je potekala slovesnost ob odprtju doma, imenovali so ga Radovljiški dom pri Kriških jezerih. Pozno popoldne je prišla vest o nesreči pod Razorjem, zvečer pa, da se je tam smrtno ponesrečil Jože Pogačnik. Na vse je legla globoka žalost. Odbor je v globoki žalosti dom dva dni po slovesnosti soglasno preimenoval v Pogačnikov dom. Starši pokojnega so darovali društvu denar za sliko, ki še danes visi v jedilnici doma. Do leta 1983 je kočico oskrboval Viktor Kravanja s svojo ženo Marijo, najprej so tvorili z osli, pozneje pa s konji. Leta 1983 je društvo zgradilo tovarno žičnico, s katero se je zaključilo naporno oskrbovanje kočice s konji. PD Radovljica ves čas skrbi za izboljšave in posodobitve kočice in tovarne žičnice.

Valvasorjev dom pod Stolom stoji pod severozahodnim delom Stola, na mestu, kjer je nekoč stalo rudarsko upravno poslopje. Pred prvo svetovno vojno je bila v njem nemško-avstrijska planinska postojanka. Pred drugo svetovno vojno je Kranjska podružnica SPD zgradila nov dom, ki pa je bil med vojno požgan. Poimenovali so ga po Janezu Vajkardu Valvasorju, znamenitem slovenskem polihistorju in raziskovalcu.

Leta 1954 je PD Radovljica na pogorišču zgradilo nov dom. Pomemben mejnik v zgodovini doma je bilo leto 1967, ko so napeljali elektriko od nekdanje karavle do doma. Že leto pozneje, leta 1968, so do doma zgradili cesto, kar je omogočilo lažji dostop in oskrbo. Skozi desetletja so dom večkrat prenavljali, dograjevali in posodabljali, da ustreza potrebam sodobnih planincev in obiskovalcev.

Danes Valvasorjev dom ponuja prijetno urejene sobe, sanitarije in tuše, prostorno jedilnico, pokrito teraso ter predavalnico za organizirane skupine in izobraževalne dogodke. Pred domom je lepo urejena zelenica s klopmi, kjer se obiskovalci v topleni vremenu lahko sprostitjo in uživajo v razgledu na mogočna južna pobočja Stola. Dom je priljubljena izhodiščna točka za vzpon na Stol in druge planinske ture po Karavankah.

Aktivnosti v društvu združujejo in razveseljujejo

PD Radovljica trenutno združuje skoraj tisoč članov v različnih dejavnostih. Združuje otroke, mlade, odrasle in starejše. Združuje jih v aktivnostih, ki ljudi zanimajo in jih veselijo, kjer skušajo prispevati s svojim delom, idejami, prisotnostjo. Združuje ljudi, pa naj gre za skrb za planinske postojanke, za kolesarjenje, plezanje, pohodništvo, za izobraževanje ali druženje. Združuje tudi posameznike, ki so varuhi gorske narave, ter nekaj markacistov. Vsem je skupna ljubezen do gora, do narave. Mnogi so se zato s ponosom udeležili prazničnih prireditev ob okrogli obletnici društva. ●

Viri:

- Zbornik 120 let Radovljiškega planinstva
- Poročila načelnikov odsekov ob 130-letnici društva

*Valvasorjev dom je priljubljeno izhodišče za ture na Stol, Vajnež ...
Foto Jana Remič*

*Roblekov dom na Begunščici, od tod se odpira čudovit pogled na Julijce.
Foto Jana Remič*

Tadeja Zupančič

Prostor planinske skupnosti

50 let Bivaka pod Špikom

24. septembra 2025 je Bivak pod Špikom praznoval abrahama. Člani društva Planinskega društva (PD) Gozd Martuljk pa smo praznovali očitno znamenje prostovoljstva, poguma, ponosa, idealizma, ustvarjalnosti, sodelovanja in vztrajnosti.

Kljub izjemno slabi napovedi se nas je nekaj že navsezgodaj zjutraj podalo do bivaka. Osrednje srečanje pa smo imeli na Jasenjah, pri Ingotu, da smo se lahko povesečili in izmenjali anekdote s tistimi legendami društva, ki so najbolj zaslužne za gradnjo in vzdrževanje. Anton Oman - Breznov (mlajši), slavnostni govornik ob odprtju, je nekaj mejnikov gradnje in opremljanja bivaka omenil tudi ob obletnici. Obujali smo spomine na čas, ko je bil tudi v našem društvu aktiven alpinistični odsek, in raznovrstne osebne izkušnje, povezane z bivakom. Želimo si, da bi vsi obiskovalci bivaka čutili ljubezen do gorske narave in drobnega zavetišča v njej ter zanjo skrbeli tako kot mlada družina, ki smo jo srečali na praznični dan, ko je odhajala iz bivaka.

Od ideje do izgradnje bivaka

Ideja o izgradnji bivaka je vzniknila leta 1967 v novoustanovljenem Alpinističnem odseku (AO) PD Gozd Martuljk, ki so ga osnovali dotedanji pripravniki AO PD Jesenice na pobudo mentorja Janeza Krušica. Krušič je priskrbel načrt za bivak, ki je bil s pomočjo iste mladine takrat že dokončan na Zadnjem Voglu. Če danes pogledamo načrt Bivaka pod Špikom, shranjen je v državnem arhivu med gradivi PZS, lahko vidimo,

da je ob prenosu in izvajanju ideje prišlo do nekaterih prilagoditev. Lokacijo so izbrali člani društva na takrat državnem zemljišču, na vzpetini, ki naj bi bila varna pred plazovi. Začetek gradnje sega v leto 1968. Delo se je začelo z izravnavo terena in z gozdarjevim izborom dreves v dolinici za bivakom. Naslednje leto so sledili posek, žaganje, transport do izbrane lokacije. Bruna za stene in ostrešje so bila stesana kar pod Špikom. Material je bilo treba v glavnem znositi: pesek iz bližnjega melišča, vodo iz več kot pol ure oddaljenega studenca, skodle od odcepa proti Mrzlim vodam, cement za temelje oz. ploščo ter deske za opaž iz doline oz. od zadnje točke na gozdni vlaki, ki jo je zmožal konj Antona Omana - Breznovega (starejšega).

V zborniku ob 70-letnici društva je Anton Oman - Breznov (mlajši) zapisal: »Spomnim se, da smo v eni izmed delovnih akcij pri bivaku videli tudi konja in osla, s katerim je pomagal tovoriti material. Grajenjekov Peter s svojimi takrat še majhnimi otroki. Spomnim se, da je med tovorjenjem cementa sredi poti osel odpovedal, cement smo morali do konca prinesiti sami, osel pa je smeje prišel tudi do bivaka.«¹ Čez nekaj let je sledilo opremljanje. Spet s prostovoljnimi transportom in delom članov društva, v vseskozi pičlimi sredstvi iz dotacij, iz podarjenega ali za minimalno plačilo pridobljenega materiala: deske za notranji opaž, pogradi, rabljene blazine in odeje iz hotela Špik, okna, vrata in omare, opeka in tuljave za dimnik. Članom društva PD Gozd Martuljk so s prostovoljnimi delom v času gradnje pomagali tudi alpinisti odsekov iz PD Trzič, Jesenice, Kamnik in Ljubljane Matica. Tako se je ob delu soustvarjala skupnost in se povezovala tudi navzven. V času gradnje se je na pisanje prošenj za finančno podporo odzvalo nekaj posameznikov in podjetij, npr. Železarna Jesenice, Gradbeno podjetje Sava, Vatrostalna, v veliki meri pa tudi Gospodarski odbor PZS. Ob zaključku je prvič pomagal tudi helikopter, ki je pripeljal štedilnik. Na odprtje leta 1975 so bila ob dnevu planincev pova-

Zbrani pri bivaku ob 50-letnici njegovega odprtja

Foto Vlasta Vidmar

¹ Anton Oman: Poti, kot se jih spominjam. V: Po planinskih poteh že 70 let. Zbornik Planinskega društva Gozd Martuljk, 2019, str. 58–60.

Priložnostna pomoč pri transportu materiala sta bila tudi Grajenjekova osel in konj. Foto Kristijan Robič

bljena vsa slovenska planinska društva. Zbrala se je zavidljiva družčina.

V letu 1983 je postalo jasno, da v razmerah pod Špikom skodlasta streha ne bo več dolgo zdržala. Sledila so prva sanacijska dela: zamenjava skodel s pocinkano pločevino, s podaljškom strehe proti zahodu je nastala še drvarnica. Takrat je bil že možen transport pločevine s pomočjo helikopterja, ki je pozneje pripeljal še leseni opaž za ureditev skupnih ležišč na podstrešju. Bivak je dobil tudi novo stopnišče na podstrešje. Poleg mnogoterih delovnih akcij je bila npr. zanimiva organizacija športnega dne na poklicni šoli v Kranju, ko je Kristijan Robič pripeljal dijake, da so pod Špik znosili ležišča.

Marca 1987 pa je postalo jasno tudi to, zakaj je drevje v okolici bivaka precej mlado. Piš plazuz v Velike Ponce, ki je zdrvel do konca ravnice Pod Srcem, je polomil drevje vse do bivaka, premaknil pa je tudi bivak. Sledilo je dodatno zavarovanje bivaka z jeklenicami, utrditev brun s težkimi železnimi sponami – ki jih je bilo treba že spet znositi – popravilo dimnika ter pleskanje zunanosti. Ko je Oti Mertelj leta 1997 prevzela predsedovanje društva, je spodbudila ponovno pleskanje, zajetje kapnice in postavitve stranišča. Helikopter je pripeljal peč za ogrevanje in kuhanje, cisterno za meteorno vodo ter material za stranišče. Tehnološka modernizacija je bivak zajela leta 2004 z montažo solarnega sistema za razsvetljavo. Pred praznovanjem 50-letnice je bilo treba prvič zamenjati akumulator, skupaj z nekaj dodatnimi minimalnimi posodobitvami.

Bivak ustvarja spomine

V petdesetih letih je h gradnji, opremljanju, vzdrževanju ali preprosto k ustvarjanju dobrega vzdušja pri bivaku prispevalo toliko posameznikov, da bi bil vsak poskus nastevanja pomanjkljiv. Nekateri so ob opisih pomembnejših akcij izpostavljeni v javno dostopnih spominskih zbornikih društva, iz katerih so povzeta tudi pomembnejša dejstva. V gradivih najdemo še

Ob slavnostnem odprtju pred petdesetimi leti se je zbrala zavidljiva družčina planincev. Foto Kristijan Robič, vir: Fototeka Slovenskega planinskega muzeja – Gornjesavski muzej Jesenice

celo vrsto utrinkov iz »življenja« z bivakom. Šale pri bivaku niso poznale meja: »Spomnim se, da smo domačinki, ki je prišla Pod Špik kar v sandalah, pribili sandalo na prag...«²

² Anton Oman: Bivak pod Špikom. V: *Po planinskih poteh že 70 let*, Zbornik Planinskega društva Gozd Martuljk, 2019, str. 55–57.

*Lokacija bivaka
Arhiv PD Gozd
Martuljk*

Posledice piša plazu
z Velike Pance
Arhiv PD Gozd
Martuljk

Zamenjava strehe
na bivaku
Foto Kristijan Robič³

Ob jubileju me spomin vrača v osebno doživljanje društvenega dogajanja v zvezi z bivakom. Od odprtja mi je ostal sicer bežen, a neizbrisen spomin na slavnostno vzdušje zanesenjakov. Ob menjavi strehe sem se pri učenju puljenja žebeljev in čim bolj natančnega zlaganja starih macesnovih šinkeljnov počutila že bolj koristno; še posebej po pranju mastne posode za tridesetimi udeleženci z minimalno količino vode. Prav poseben dogodek pa je bil za smučarje Slavkov memorial, spomin na mladega člana domačega alpinističnega odseka, ki se je ponesrečil v Pirenejih. Memorial je prerasel v smučarsko tekmo zgornjesavskih planinskih društev. Kot otroci smo neizmerno uživali, ko smo npr. 4. julija pobirali kamenje s proge in se potem pomerili med seboj. Za marsikoga je bila bolj kot osebna zmaga pomembno, da so bile ekipe popolne in je veliki pokal pristal (ali ostal) v rokah Rutarjanov in Rutaršč ter zakrožil ob skupni mizi pred bivakom. Žal že dolgo ni več dovolj snega in energije za tekme pod Špikom v zgodnjem poletju. Ostale pa so vsakoletne delovne akcije 26. junija, ko vsak udeleženec najde svoje mesto v organizaciji delovnih aktivnosti, ki potekajo, kot da so same po sebi umevne, zaključijo pa se s praznovanjem, z dobrim občutkom in s ponosom na opravljeno delo.

³ Kristijan Robič: Bivak pod Špikom, 1424 m. V: *Naših petdeset let, jubilejna knjižica*. PD Gozd Martuljk, 2009, str. 27–31.

Gospodarji bivaka

Bivak pod Špikom je nekaj izjemnega tudi z vidika oskrbovanja. Premore zvesto oskrbnico – gospodarico Mihaelo Oman, ki skrbi za bivak in vse, kar je v njem.⁴ Sicer pa je obiskovalec prepuščen gorskemu miru. Lahko prespi v zimski sobi, ki je stalno odprta, ali pa si v dolini pri oskrbnici priskrbi ključe in privošči nekaj več udobja. "Če je bila zame to na začetku obveza, je z leti postala vse bolj navezanost in predanost nečemu, kar me je napolnjevalo z novo energijo," piše Mihaela.⁵ To počne že od leta 1999 in je četrta v vrsti gospodarjev bivaka. Nasledila je Erno Lovrenčič, Kristijana Robiča - Kocjanovega in Branka Robiča - Vahovega.

Čeprav so bivaki sinonim za uživanje samote in v zadnjem obdobju žal tudi hribovskih zabav, je najbrž prav Bivak pod Špikom za marsikoga še marsikaj drugega. Za PD Gozd Martuljk je kolektivni dosežek in najbrž tudi soustvarjalec skupnosti samoiniciativnih domačinov, ljubiteljev gorske narave.

Bivak v prihodnje

Ob 50-letnici bivaka smo v društvu kar precej razpravljali o tem, kako si naše gorsko zatočišče predstavljamo v prihodnje. Nihče ni omenil glampinske hišice na luksuzni lokaciji, čeprav premnožični gorski turizem prodira v vse bolj skrite koticke gorskega sveta. Nihče tudi ni omenil radikalne prenove, ki bi izbrisala sledi pre mnogih rok, ki so zanj doslej skrbele. Glede na to, da je bil bivak zgrajen in vzdrževan z bolj ali manj drobnimi, a vztrajnimi koraki domačinov, smo tudi ob zdajšnjih obnovah uporabili takšna načela. Če je bil v prvih desetletjih Bivak pod Špikom poleg enega pomembnih jeder društvenega življenja predvsem domena alpinistov ob plezalskih ambicijah, so v sodobnem času obiskovalci bistveno bolj pestra družina. Zahteve marsikoga so vedno večje, po drugi strani pa še vedno obstajajo skromni ljubitelji gorskih lepot, ki za svoje udobje in varnost ne potrebujejo veliko. Iščejo predvsem avtentičnost bivanja z minimalno mero udobja. Takšne, nekoliko romantične duše z veseljem zakurijo stari gašperček in po nepotrebnem sredi poletja ne zapravljajo drv, pripravljenih za zimo. Takšni obiskovalci tudi ne pogrešajo enakomerne temperature, saj se znajo zaviti v odeje in spalne vreče ... Mali solarni sistem, ki ima po novem celo vtičnico USB, jim pomeni luksuz, morda tudi dodatno varnost. Ne puščajo neprijetnih sledi za seboj. Zanje niti ni treba pisati hišnega reda ali risati puščice v smer zimске sobe. Takšni v bivaku zares uživajo. Slutijo pa tudi sledi duha soustvarjalcev skromnega zavetja, ki ga ni mogoče izoblikovati s še tako prefinjenim okusom posameznika in v enem kosu pripeljati s še tako sodobnim helikopterjem. ●

⁴ Intervju z njo je pripravil Dušan Škodič za *Planinski vestnik* 7/2010, str. 15. Tema meseca: bivaki.

⁵ Mihaela Oman: Gospodarji bivaka. V: *Po planinskih poteh že 70 let*, Zbornik Planinskega društva Gozd Martuljk, 2019, str. 57–58.

Še en člen v poslanstvu SPD Trst

Ob petdesetletnici Vertikale

Vertikala, planinska pot, ki simbolično povezuje območja s slovenskim življenjem v Italiji, letos slavi svojo petdesetletnico.

To je tudi priložnost za spoštljiv priklon nemajni zavzetosti Slovenskega planinskega društva Trst (SPDT), ki ideološko usmerja in združuje vrste slovenskih ljubiteljev gora na Tržaškem že več kot sto dvajset let (okrogli jubilej je podčrtal tudi *Planinski vestnik*).¹ Ne gre zgolj za planinsko, ampak tudi širše narodno poslanstvo, ki v tej vlogi stopa vstrijc z ostalimi slovenskimi organizacijami onstran nekdanje meje. Ne nazadnje je bilo prav to društvo leta 1954 ustanovni član Slovenske kulturno-gospodarske zveze v Italiji (SKGZ), samostojne in nadstrankarske organizacije, ki od svojega začetka odpira vrata vsem sestavnim delom naše narodne skupnosti v Italiji. S sedeži v Trstu, Gorici in Čedadu združuje, podpira in usklajuje dejavnosti številnih slovenskih društev, organizacij in ustanov v Italiji.

Globlji in širši razmisleki ob teh dveh pomembnih jubilejih nas prepričajo, da Vertikala nima le rekreativnega cilja, pač pa tudi učno, vzgojno in ozavešče-

valno poslanstvo. Vodi nas v kraje na zahodni etnični meji in nas seznanja s kulturo tamkajšnjih ljudi. Je torej osvežitev polstoletne trase te vezne poti, ki jo je v občilih spremljala odmevna izdaja novega vodnika leta 2023, zgolj slučaj ali morda premišljen uvod v jubilejno leto minule stodvajsetletnice društva? Gotovo je, da so s tem dejanjem slovenski tržaški planinci še bolj prepričljivo označili in potrdili dolgoletni obstoj društva in svojo dejavnost izdatno promovirali tudi skozi lepo obiskane predstavitve novega vodnika.

Pol stoletja od zamisli

Med vidnimi člani SPD Trst je že leta 1972 vzniknila zamisel o planinski pešpoti, ki bi obiskovalce vodila od Tromeje med Trbižem in Ratečami po hribih in krajih, ki jih naseljujejo Slovenci v Italiji. Sledilo je izbiranje poti, določitev poteka z markiranjem na terenu in vrisovanje na zemljevide. Potek nove poti od Peči čez najvišje vrhove Zahodnih Julijcev na severu do doline Glinščice na jugu opravičuje ime Vertikala, ki so ga izbrali. Dele trase, ki se prelijejo iz dveh visokogorskih v gričevnato etapo in v zadnjem delu potekajo po senožetih, travnikih in vinogradih, so poimenovali po nekaterih pomembnih planincih in narodnih buditeljih: dr. Alojzu Dolharju, dr. Henriku Tumi, Martinu Čedermacu, dr. Klementu Jugu in Zorku Jelinciču.

V letu svečanega odprtja (5. oktobra 1975), ki se ga je udeležila petstoglavna množica planincev z obeh strani takratne državne meje, je izšel tudi vodnik.² Za pot je vladalo veliko zanimanje, še posebej med tržaškimi planinci. Številni so prejeli posebno značko za celotno prehojeno pot, veliko jih je prehodilo posamezne odseke. Po potresu v Furlaniji 1976. leta so se stare stezice ponekod zarasle, druge so jih uničili različni posegi v obstoječo krajino. Pot, ki je klicala po osvežitvi, je društvo pred dobrimi dvajsetimi leti povsem približalo morju z dodatnim odsekom med Glinščico in Lazaretom (danes poimenovan po dolgoletnem

Nov znak Vertikale oblikovalca Rada Jagodica
Arhiv SPD Trst

Priložnostni spominski žig s slovesnosti v Žabnicah
Arhiv SPD Trst

¹ Rovšček, Ž.: "Šinil je zopet žar novega dneva." PV 2024/5, str. 50.

Na terenu nas bodo spremljale značilne modre oznake. Arhiv SPD Trst

² V nakladi 3000 izvodov ga je uredil Boris Sancin. Določitev in opisi poti: Štefan Bratož, Rafko Dolhar, Sonja Mašera in Slavko Tuta. Recenzija: Pavle Merku, Samo Pahor in odsek za slovenski jezik NSK v Trstu. Grebenske skice 12 odsekov je izdelal Miro Črničev.

društvenem aktivistu in speleologu Stojanu Sancinu). Vizionarska zamisel snovalcev pred pol stoletja je doživela novo različico z različnimi spremembami na terenu. Pospremil jo je nov vodnik članov SPD Trst, zakoncev Jasmin Rudež in Maksimiljana Kralja, ki je bil pika na i prehojene Vertikale vseh članov njune družine. V petnajstdnevem zamahu (114 ur) so prehodili 384 kilometrov s 15.539 metrov višinske razlike. O Vertikali kot zamisli izpred petdesetih let je *Planinski vestnik* že obsirno poročal.³ Predstavil je tudi novejšo različico vodnika po planinski poti SPDT Vertikala iz leta 2023, zato na tem mestu izpuščamo nekatere, že zapisane podrobnosti.⁴ Kot zvesti spremljevalec utripa v zamejstvu je s krajšimi ali daljšimi prispevki o tem poročal časopis *Primorski dnevnik*.⁵ Pridružili so se mu tudi številni drugi mediji.

Stiki z mediji⁶

Del svežnja letošnjih priprav na obletnico odprtja Vertikale, ki jih vodi poseben društveni odbor,⁷ je bila tiskovna konferenca 11. septembra v kavarni San

³ Strojnik, T.: Otvoritev "Vertikale" planinske poti SPD Trst. *PV* 1975/12, str. 722. V nadaljevanju tudi odlomki iz vodnika (dr. Slavko Tuta).

⁴ Habjan, V.: Jasmin Rudež, Maksimiljan Kralj: Vodnik po planinski poti Vertikala. *PV* 2024/5, str. 54. Mihelič, Z.: Nova izdaja Vodnika po planinski poti SPD Trst Vertikala. *PV* 2024/1, str. 75.

⁵ Piccini, E.: Brez prekinitve prehodili Vertikalo SPDT. *PDK* 7. 11. 2021. Piccini, E.: Vertikala dobila osvežen vodnik. *PDK* 9. 12. 2023.

⁶ Petaros, U.: Petdeset let Vertikale z novimi tablam in žigi na poti. *PDK* 12. 9. 2025, str. 20.

⁷ Nika Čermelj, Ester Gomizej, Julija Kralj, Lenart Legiša, Nina Pahor, Jasmin Pečar, podpredsednica SPDT Jasmin Rudež in Jan Zobec.

Marco. Na njej so povzeli glavne značilnosti Vertikale in seznanili javnost z nizom dodatnih aktivnosti. Večletna, z osnovnim načrtom povezana prizadevanja so pravzaprav široko zasnovan načrt, ki ga poleg drugih družbenih in gospodarskih institucij sofinancira dežela Furlanija Julijska krajina. Zajema označevanje celotne poti ter promocijo Vertikale in prisotnosti Slovencev ob njej. Na dvanajstih ključnih točkah bodo table v velikosti 120 x 75 cm (opremljene z besedilom, fotografijami in drugimi informacijami o odseku). Petinštirideset tabel bo nekoliko manjših (40 x 30 cm), poleg njih pa bo še vrsta manjših grafičnih oznach poti. Uporabljen obstojni material zanje naj bi kljuboval tudi bolj surovim vremenskim pogojem. Napisi bodo upoštevali slovenski, italijanski, nemški in angleški jezik. Bolj zvedavi bodo našli dodatne informacije s pomočjo povezave na spletno stran s QR-kodo.

Vzporedna pobuda je izdelava zbirke triinštiridesetih žigov, razporejenih od Peči do Lazareta in tudi *Dnevnik s planinske poti SPDT Vertikala* v štirih jezikih. V njem bo seznam točk in prostor za žige. Kdor bo z žigi, postavljenimi na vrhovih, v kočah ali na za Slovence pomembnih kulturno-zgodovinskih točkah, dokazal prehojeno pot, bo na občnem zboru SPDT prejel značko in priložnostno majico. Dvo-barvni logotip oblikovalca Rada Jagodica simbolizira stičišče dveh držav, jezikov in kultur vzdolž Vertikale. Ponovi se tudi na žigih in na znački.

"Vertikalna abeceda, to je osnovni jezik gora ..."

Spominska slovesnost bi morala biti 5. oktobra na Peči, na dan, ko so pred petdesetimi leti odprli novo

Simbolično odkritje prve informacijske table, ki bo stala na vrhu Peči, na prireditvi v Žabnicah. Arhiv SPD Trst

pot. Takrat je bilo vreme planincem bolj naklonjeno kot letos, ko je zima pokazala prve zobe in stičišče treh državnih mej prekrila s snegom. Jubilejno slavje so organizatorji predvsem zaradi varnostnih razlogov prestavili v prostore Kmetijskega konzorcija v Žabnicah.

Predsednica SPDT Loredana Gec je v uvodnem nagovoru opozorila na veliko vložnega dela v načrt, ki še ni dokončan, obenem tudi na nadčasno sporočilnost in daljnovidnost snovalcev Vertikale, ki so ji dali pomenljivo oznako "Pot Slovencev v Italiji", in nadaljevala: "To je bila, je in bo naša pot, ki nas bo združevala, morda bodrila, krepila v zavesti, da smo na tej zemlji akterji, protagonisti, polnopravni člani večjezične, večkulturne, večetnične družbe."

Občutja tega spominskega dne je najbolje izrazil slavnostni govornik, slovenski alpinist, filozof, sociolog in tržaški rojak Igor Škamperle. Po njem ima vsak, ki hodi v gore, lepše življenje, "ker nas gorski svet vedno znova nagovarja, da smo radovedni in pozorni, saj so hribovi z vsakim metrom, ki ga prehodimo, različni in drugačni". Nadaljeval je z mislijo, da ime Vertikala ustreza svoji zemljepisni trasi, hkrati pa je "tista temeljna lastnost, ki nas spremlja na poteh v gore". [...] "Vertikalna abeceda, to je osnovni jezik gora in simbolne vsebine njihovega sveta." Poudaril je tudi, da je dodana vrednost Vertikale prav njen narodnostni značaj. Poleg tega da predstavlja spodbudo, naj te kraje in njihove ljudi obiščemo in jih spoznamo v živo, ima pa ob boku drugih pohodnih poti v Evropi tudi svoje posebnosti. Te so dragocene in smo nanje

lahko ponosni. Prav je, da to dediščino vrednotimo in posredujemo naprej."

Vera Tuta Ban je obudila spomine na očeta Slavka Tuto, enega od snovalcev Vertikale pred petdesetimi leti. Senatorica Tatjana Rojc je prisotnim sporočila željo, da bi bil ta praznik "predvsem vezilo za bodočnost, saj nam sedanjí čas ponuja skrajno negotovost". Sledili so še pozdravni nagovori deželnega svetnika Slovenske skupnosti v FJK Marka Pisanija, generalnega konzula RS Gregorja Šuca, kranjskogorske županje Henrike Zupan, podpredsednika PZS Martina Šolarja in nekdanjega predsednika SPDT Pina Rudeža.

Prireditve v Žabnicah je bila obogatena s kulturnim programom pevskega zbora Rdeča zvezda iz Saleža ter harmonikarskega dueta Ivane Krešević in Lare Fortunat. Odkritje prve informacijske table, ki bo stala na vrhu Peči, sta na prireditvi opravila predstavnika najmlajšega rodu in s tem simbolično sporočila, da ima Vertikala svetlo prihodnost. Ob glavnih snovalcih celotnega podviga, ob Jasmin Rudež in Maksiju Kralju, se je pred občinstvom zbrala številna skupina mladih članov SPDT.

Vertikala je torej spet eden izmed načrtov, ki prevevajo nemirni in ustvarjalni duh naših planinskih prijateljev iz Trsta, jim dajejo nov organizacijski polet in energijo na poti razvoja slovenskega planinstva na Tržaškem. Kdo ve, s kakšnimi pobudami nas bodo presenetili v bodoče? Planinstvo ostaja slej ko prej združevalni del narodne biti in kolektivnega čustvenega dožemanja Slovencev, tako na eni kot na drugi strani meje. ○

Številni planinci in gostje na slavnosti ob 50-letnici odprtja poti v Žabnicah. 5. oktober 2025. Arhiv SPD Trst

Teja Močnik

Geometrija in požrešne ovce

Pen y Fan, Wales

Na Pen y Fan je mogoče priti iz različnih smeri.
Foto Teja Močnik

Tukaj bo užival človek, ki ima rad oblike. Zaobljene in odsekane vrhove, podobe krogov in trapezov, v mehko, od ovc pomuljena travna prostranstva ovite like. Takšni so pogledi z njega in takšen je Pen y Fan (valižanska izg. penivan), z 886 metri najvišji vrh Walesa.

Z izhodišča Pont ar Daf, kjer je center za obiskovalce, avtobusno postajališče in veliko parkirišče, ki je ob lepem vremenu še vedno premajhno za vse, ki bi se radi povzpeli nanj, je Pen y Fan videti kakor velikansko nakovalno, ki hote ali nehote ponuja asociacijo na industrijsko preteklost Walesa, te samostojne dežele znotraj Združenega kraljestva, ki je razcvet doživela prav z rudarsko in metalurško industrijo. A motili bi se, če bi mislili, da tudi vrh ponuja zgolj spomin na dediščino zlatih železarskih časov, kajti zgodovinska, in navsezadnje železarska, preteklost kaže na še mnogo starejše čase. Na samem vrhu je namreč postavljena rekonstrukcija grobne gomile, v kateri so našli človeške posmrtno ostanke ter predmete in orožje iz bronaste dobe.

Gomila je tudi vse, kar je na vrhu, saj razen od neštetihih nog prehojenega in steptanega terena vrh ni kultiviran in na njem ni ničesar, kar bi pohodniku ponudilo zavetje; nobene kočice ali zavetišča, kamor bi se bilo mogoče zateči pred vetrom, ki neprestano šiba. Toda navsezadnje je to, kot nas opominja ostanek grobišča, vendarle sveti kraj, ki bi se mu morali predati v tišini in obilici lepih pogledov, ki se, če le imamo srečo z vremenom, razprostirajo čez širna območja narodnega parka Brecon Beacons (valižansko Bannau Brychei-

niog), v katerem leži Pen y Fan, pa vse tja do Bristolkega kanala, zalivov in otokov razvejane valižanske obale. Kot na Pen y Fanu tudi na bližnjih vrhovih, ki jih je mogoče doseči s prečanjem, ni koč in nemara je ravno to najosupljivejši pogled, ta razprostirajoča se divjina, kjer kraljujejo vrhovi v svoji prvobitni, popolnoma neposeljeni podobi, kjer se v dolini ob žarku, ki se izmuzne iz zajetnih črnih oblakov, naphanih z enormnimi količinami vode, zablešči jezero prav kot oko pokrajine.

In pokrajina – ta ves čas spreminja svojo barvno paletu, kajti travnata pobočja, ki jih nenehno češe veter, so kakor platno, ki se razgalja zdaj v razposajeno zelenih, zdaj spet v bolj melanholično rjavih odtenkih, odvisno od tega, kaj bi nebo rado odslikalo nanje. Včasih tudi sneg; čeprav vedo domačini povedati, da zapade vse redkeje, če pa že, postane hribovje okrog Pen y Fana turnosmučarski raj. Mehke travnate površine se spremenijo v širna smučišča, a v neugodnem vremenu tudi v skrajno nevarne poljane, kjer se je v zasneženih in neoznačenih prostranstvih kaj hitro mogoče izgubiti. Pen y Fan je lahko dosegljiv vrh. Nanj vodi široka pot, domala v širini kolovoza, vendar nas to ne bi smelo zavesti, kajti vzpenjamo se na goro, na kateri ljudje, ob podcenjevanju pravih gorskih razmer, zmrzuje-

jo, se izgublajo in umirajo. To se dogaja celo najbolj izurjenim (denimo pred nekaj leti je na Pen y Fanu med urjenjem umrla skupina vojakov). Čeprav gora kot taka ni zahtevna, je primerna opremljenost kljub temu na mestu, kajti kratke hlače in kombi s sladoledom pri centru za obiskovalce morda res odražajo mile temperature v dolini, toda ko se začnemo vzpenjati, tudi v toplem poletju nahrbtnik prav kmalu olajšamo oblačil. Seveda tudi tekočine in prav na koncu še malice – če imamo srečo, da nam sendviča ne izmakne in požveči kakšna od ovac, ki se rade prikrajujejo v človeško bližino. Kajti spričo mikavne hrane, s katero smo živali razvadili pohodniki, jim bržčas trava ne tekne več, njihova predrznost pa se poži-

Na vrhu Pen y Fan je gomila iz bronaste dobe. Foto Teja Močnik

V centru za obiskovalce, pri izhodišču Pont ar Darf, so na voljo vse informacije o poteh, ki vodijo na Pen y Fan in okoliške vrhove. Foto Teja Močnik

Pri izhodišču Pont ar Darf je teren precej zamočvirjen. Foto Teja Močnik

žga na človeško mahanje in nerganje, ko arogantno pridejo po svoj delež.

Pen y Fan je oblegana gora, kdor išče mir in tišino, bo vsaj na najbolj znanem izhodišču s centrom za obiskovalce, Pont ar Dafu, od koder, kot pravijo domačini, vodi na hrib pravcata "avtocesta", bržkone razočaran ali vsaj nejevoljen, ko bo moral kos poti prehoditi s trumo ostalih pohodnikov in naključnih turistov.

Toda k sreči to nikakor ni edina pot. Na vrh se da priti tudi po drugih, manj obleganih, samotnejših, daljših in zahtevnejših poteh. Kdor jih bo poiskal, da bi goro spoznal od blizu, jih bo našel in hodil po njih domala sam. Kdor pa ne, bo morda malce trpel, a bo kljub vsemu lahko potolažen, še preden bo prišel na vrh.

Na sedlu, malo pod vrhom, kjer se široka cesta kot ožilje razcepi na tanke potke, od katerih nekatere vodijo na sosednje vrhove, se namreč velika množica nekoliko razkropi. Tako lahko vsakdo najde del gore zase, se ustavi, morda usede in v njenem objemu postane del tamkajšnjih prostranstev, vetra, ki vrši v tišino, upogibajočih se trav, orla v preletu, vlažnih oblakov, ki se že skoraj dotikajo površine hriba. Ob tem ni mogoče biti razočaran. Najbolj množična pot, ki je obenem tudi najkrajša in najlažja, je sicer idealna za družinski izlet z manjšimi otroki. ●

Informacije

Do izhodišča vodi cesta A470. Parkiramo na plačljivem parkirišču pred centrom za obiskovalce Pont ar Darf, na goro pa se povzpemo s 440 metrov nadmorske višine. Do vrha moramo torej premagati približno še enkrat toliko. Skupna dolžina poti meri 6,5 kilometra in jo je z otroki, vajenimi hoje, brez večjega napora mogoče prehoditi v treh urah v obe smeri; približno ura in pol do vrha in ura hoje nazaj. Pot ni izpostavljena, je odprta in razgledna, na več mestih se sreča z vodnimi izviri in majhnimi potočki, ki žuborijo iz njih. Drobni postanki ob žuboreči vodi krasijo hojo navkreber in so prijetna spodbuda malim pohodnikom, da lažje pristopljajo na vrh.

Kdor si želi večji izziv, se lahko odpravi na eno izmed preostalih, zahtevnejših tur, kot je 18 kilometrov dolga krožna pot čez grebene Corn Du, Pen y Fan, Cribyn in Taf Fechan s približno sedmimi urami hoje. Z izhodišča Cwm Gwdi vodi na Pen y Fan 12-kilometrski pot čez greben Cefn Cwm Llwh, za najtežjo pa velja 16-kilometrski pot Horseshoe Ridge.

Vse informacije in napotke je mogoče dobiti tudi v centru za obiskovalce.

Pen y Fan z bližnjima vrhovoma Cribyn, 785 m, in Corn Du, 873 m, je vsekakor pogorje, s katerim bodisi začneš bodisi končaš izlet, zagotovo pa kronaš svoje pohode po Walesu. Pokrajina, ki je zelo drugačna, a ravno tako impresivna, – kot so tudi obmorska pohajanja po robovih valižanskih klifov, ki se pnejo tik nad morjem –, se kakor keltsko izročilo ulega vate z mehkobo, a tudi z od vetra prebičano neizprosnostjo.

Božične kanarske poti

Cene Udovič

La Gomera in La Palma

Pogled na Tenerife
(najvišji vrh je vulkan
El Teide, 3715 m)
Foto Lara Zgonc

Za Kanarske otoke sem večkrat slišal predvsem v kontekstu deskanja na valovih, množičnega turizma in divjih zabav. Dolgo sem narobe razumel pomen imena največjega otoka. Če je kdo rekel, da odhaja na Tenerife, sem si pod tem predstavljal celotno otočje in ne le enega samega otoka. Za vse otoke sem si ustvaril posplošeno sliko, ki morda velja le za del največjega in najbolj naseljenega otoka.

Velike množice me ne privlačijo, zato si do nedavnega nisem predstavljal, da bi Kanarski otoki lahko bili cilj, ki bi me zanimal in prevzel. Po naključnem pogovoru z znancem je beseda nanesla na La Gomero, enega najmanjših kanarskih otokov. Omenil je, da na njem obstaja markirana pot, po kateri lahko po neokrnjeni naravi, sredi katere je le nekaj manjših krajev, obhodiš celoten otok. Naslednji dan sem pobrskal po spletu in odkril pot GR 132, ki obkroži otok v več etapah. Po pregledu nekaj fotografij in videa na Youtubu, v katerem je opisan potek poti in podatek, da brez večjih težav prespiš tudi na prostem, sem vedel, da je ta cilj kot nalašč za našo družbo. Pregledali smo možne letalske povezave in našli najugodnejšo – Ryanairov let Benetke – Treviž (Treviso) – Tenerife Jug (South). Zaradi idealnega kombiniranja dopusta in praznikov smo za potovanje izbrali božični čas, kar se je izkazalo kot ugodno tudi zaradi cenejših letalskih kart.

La Gomera, december 2022

Iz Tenerifeja na La Gomero smo potovali s trajektom (povezava Los Cristianos–San Sebastian de La Gomera). Otoke med seboj sicer dobro povezuje tudi

lokalni letalski prevoznik Binter, s konkurenčnimi cenami v primerjavi s trajektom, a le pod pogojem, če letalske karte kupiš dovolj zgodaj.

V glavnem mestu otoka San Sebastianu smo nakupili vse potrebno in po dveh dneh počitka začeli s hojo po poti GR 132. Pot je krožna, kar pomeni, da lahko začneš v katerem koli mestu ali vasi ob poti. Z logističnega vidika se nam je zdelo najbolj praktično začeti v San Sebastianu, kjer smo pri prijaznih gostiteljih za teden dni shranili vso odvečno prtljago.

V osnovi je pot zastavljena tako, da jo prehodiš v osmih dneh in vsak dan spiš v kraju ob poti. Zadali smo si izziv, da jo prehodimo v šestih dneh in spimo pod milim nebom, kar je pohodu dodalo pridih avanture. S seboj smo imeli podloge, spalne in bivak vreče. Šotorov nismo vzeli, da so bili nahrbtniki lažji. Prednost takega načina hoje je, da nismo potrebovali rezerviranih prenočišč, hodili smo v svojem ritmu, kašen dan več, drugi manj, kot je bilo prvotno načrtovano. Občutek popolne svobode. Ko smo imeli hoje dovolj, smo začeli iskati primerno mesto za bivakiranje in pripravo ležišča.

Pot je zelo razgibana, na 127 kilometrih narediš tudi približno 7000 metrov vzpona. Razlog za tako razgi-

banost so kanjoni (špansko *barrancos*). Gre za geološke formacije, značilne za Kanarske otoke, predvsem za La Gomero, La Palma in El Hierro. Nastali so tako, da padavine, ki se z vrhov zlivajo v morje, na vulkanskem terenu povzročajo erozijo. Običajno so kanjoni zelo strmi in ozki, pogosto po njih curljajo sezonski vodotoki ali rečice, ki se napolnijo le po obdobjih močnejših padavin.

Kanjoni so tudi razlog, da se je na otoku razvil prav poseben žvižgajoč jezik *silbo*, ki je značilen samo za La Gomero. Gre za starodaven način komunikacije, kjer se sporočila prenašajo z žvižganjem, kar omogoča učinkovito komunikacijo na dolge razdalje, tudi čez globoke *barrance*. Ta način je bil nekoč ključen za pastirje in prebivalce otoka, saj jim je omogočal sporazumevanje v težko dostopnih predelih. Danes je *silbo* zaščiten kot del Unescove svetovne kulturne dediščine, poučujejo ga v šolah, kar prispeva k ohranjanju te edinstvene tradicije. V lepem spominu mi bo ostalo srečanje s *silbom* v eni izmed restavracij, kjer je dedek med čakanjem na hrano svoje vnuke učil te posebne umetnosti žvižganja.

GR 132 je srednje zahtevna in zelo dobro označena pot. K zahtevnosti lahko pripomoreta močno sonce in pomanjkanje vode. Sončna krema in zadostna količina vode sta zato obvezni del vsebine nahrbtnika. Hitro smo ugotovili, da se na izvire ob poti ne gre zanašati, zato smo nosili s seboj zalogo vode vsaj za en dan. Domačini La Gomeri v šali rečejo tudi Otok presahlih fontan, ker so vodnjaki na otoku zaradi pomanjkanja vode praviloma prazni.

Decembra je pri nas vreme po navadi že kar žalostno, na La Gomeri pa smo imeli ves čas sonce in čez dan poletne temperature. Hodili smo v kratkih rokavih in

z nasmeški na obrazu (ter z nekaj malega privoščljivosti) pošiljali fotografije domov v Slovenijo, kjer so bile razmere že povsem zimske.

La Gomera nas je tako navdušila, da smo raziskali možnosti še za daljše pohode po preostalih Kanarskih otokih. Leto pozneje smo za cilj izbrali La Palma, Gomerino zahodno sosedo.

La Palma, december 2023

La Palma slovi kot eden izmed najslikovitejših in naravno najbogatejših Kanarskih otokov. Zaradi svoje čudovite pokrajine, bujnih gozdov in vulkanov jo imenujejo tudi La Isla Bonita, Lepi otok. Podnebje je subtropsko, z blagimi zimami in toplimi poletji. Zaradi svoje višinske razgibanosti prihaja do nastanka mikroklim; nižji deli otoka so topli in suhi, medtem ko so višje lege, zlasti v osrednjem delu, bolj vlažne in pogosto prekrute z oblaki.

La Palma ima bogato kulturno dediščino, ki se kaže v tradicionalni arhitekturi, lokalni umetnosti in običajih. V mestih so dobro ohranjene kolonialne stavbe s svojimi značilnimi lesenimi balkoni.

Zaradi čistega zraka in majhne količine svetlobnega onesnaženja je La Palma ena izmed najboljših lokacij na svetu za opazovanje zvezd. Na najvišjem vrhu Roque de los Muchachos, 2426 m, je observatorij, kjer raziskujejo astronomi s celega sveta.

Po otoku sta speljani dve daljši pohodniški poti. GR 130 otok obkroži ob obali, GR 131 pa poteka po sredinskem, bolj hribovitem delu otoka. Zaradi ugodnejših vremenskih razmer v nižjih predelih otoka smo za naš pohod izbrali obalno pot Camino Real de la Costa, ki je v osnovi razdeljena na osem etap. Dolžina markirane poti je 159 kilometrov. Zaradi

Dolina s krajem Vallehermoso
Foto Cene Udovič

*Vzpon nad plažo
Playa de la Guancha
Foto Cene Udovič*

izbruha vulkana Cumbre Vieja leta 2021 je del poti na zahodnem delu otoka nepreghoden in ga moraš obvoziti ali obhoditi po lokalni cesti. Podobno kot na La Gomeri je tudi na tej poti veliko vzponov in spustov; vsega skupaj smo prehodili približno 145 kilometrov in ob tem naredili še dobrih 7000 višinskih metrov.

Pokrajina med hojo prehaja od vulkanskih predelov do gosto zaraščenih gozdov, od razglednih vrhov do globokih dolin. Nekajkrat smo se spustili vse do plaž ali naravnih bazenčkov, v katerih smo se okopali. Pot na več delih prečka borove in lovorjeve gozdove, ki omogočajo senco in svežino ter obogatijo izkušnjo z naravo. Pogledi z vrhov na ocean in obalne predele otoka so čudoviti.

Za razliko od La Gomere je bilo ob poti nekaj izvirov pitne vode, na katere pa morda ne gre računati v daljših sušnih obdobjih. Skoraj vsak dan smo se ustavili v baru ali restavraciji in pojedli kakšno okusno lokalno jed. V manjših krajih je bar pogosto združen s trgovinico, kjer lahko dopolniš zaloge hrane in vode. Z iskanjem primernih lokacij za prenočišče nismo imeli večjih težav; veliko je namreč zapuščenih teras,

*Prečkanje vulkanske
pokrajine
Foto Cene Udovič*

na katerih so nekoč uspevale trte in drugi pridelki. V skrajnem primeru lahko prespiš tudi na poti, saj pohodnikov ni veliko. Običajno smo prenočili izven krajev, tako da nismo motili nikogar. Dosledno smo upoštevali načelo "ne puščaj sledi za seboj". Na nobenem kanarskem otoku, z izjemo Gran Canarie, ni kač ali drugih strupenih živali, zato smo bili lahko v tem pogledu povsem brezskrbni. Tudi komarjev in drugega mrčesa ni bilo veliko.

Na otoku gojijo širok izbor lokalnega sadja, ki na bogati vulkanski zemlji uspeva preko celega leta. Ob poti smo na več mestih lahko kar s tal pobirali okusne pomaranče in avokade. Veliko je nasadov banan, papaj in manga. Vse sadje je sočno in izvrstnega okusa. Obisk tržnice z lokalnimi pridelki je obvezen. Večdnevni pohodi, kot sta zgoraj opisana, mi predstavljajo možnost za popoln odklop in vzpostavitev sproščenega načina preživljanja časa. Spremeni se fokus, ugotoviš, kako malo potrebuješ za preprosto, skromno in polno življenje. Na Kanarskih otokih je velika prednost mila klima, ki dejansko vse leto omogoča spanje na prostem tudi brez šotora. Hodiš v čudoviti naravi, obkrožen z Atlantskim oceanom. Ko si lačen, ješ, ko si žejen, piješ, ko si utrujen, spiš pod zvezdami. Naslednji dan vse to ponoviš. Rutina, ki pomirja. Problemi in dileme, ki so del običajnega delovnega ritma doma, izginejo ali se zdijo veliko manj pomembni. Odpadejo številne motnje, ki nam sicer obremenjujejo že tako omejene možganske kapacitete, kot na primer gneča na cesti na poti v službo, agresivni vozniki, nesmiselni sestanki, elektronska pošta, socialna omrežja, brezplodni prepiri zaradi malenkosti, reklame, bombastična medijska sporočila.

Po vrnitvi z daljšega pohoda sem praviloma veliko bolj zadovoljen in umirjen, svet se mi zdi lepši. Pohodniški izkušnji na La Gomeri in La Palmi glede omejenih pozitivnih posledic nista bili nobena izjema, celo presegli sta vsa moja pričakovanja. ○

Pozabite na mraz

Jakna Fjällräven je zasnovana tako, da vam služi desetletja – kasneje se lahko preda naslednji generaciji ali proda na trgu rabljenih oblačil. Na ta način se proizvede manj novih izdelkov, porabi manj energije in nastane manj odpadkov. A da bi to res delovalo, potrebujemo vašo pomoč.

Boste svojo jakno izkoristili do njenega polnega potenciala? Jo boste nosili dolga leta in je ne boste

zamenjali že po nekaj sezonah? Morda bo sčasoma potrebna dodatna skrb ali kakšno popravilo, a dolgoročno se bo izplačalo. Tako vam – kot tudi okolju.

fjallraven.com

Matjaž Čuk

Prelaz Hans Gali

U dolini Kaghan, zadnji del

Večer ob jezeru Saiful Muluk. Pojemajoča dnevna svetloba, sončni žarki in rahel vetrič, ki se je poigral z gladino vode, so uprizorili osupljivo predstavo. Valovi so oživel. Igra svetlobe in senc z bogastvom svojih odtenkov je pričarala nezemeljsko lepoto. Samo čakal sem še, da se izza kraljice Malike Parbata prikaže sedem vil z najlepšo med njimi, pravljичno Badri Jamal. Nič se ne čudim, da se je egiptovski princ Saif ul Malook po legendi prav tu zaljubil vanjo, kajti kraj je bil v tem večeru zares pravljичno lep.¹

"Gospod, tale prelaz je pa težak," mi je včeraj rekel Sultan, ko sva sedela ob večerji in strmela navzgor na današnji cilj. "Da, pa res ni videti šibke točke." Zelo strme trave, prekinjene s skalnimi pragovi in ostrimi grebeni. Le kod gre pot? Pa naju je vodnik pomiril z besedami: "Saj ni težko!" Bomo videli. Sedlo Hans Gali mi je po vseh razočaranjih v preteklih dneh, ko se mi je podrl načrt, da bi se povzpел čez zelene prelaze vzhodno nad dolino Kaghan, ki so me vabili z razgledi na neznane gore ter s čudovitimi ledeniškim jezeri, ob katerih bi si spočil oči in nabral energijo za naslednje zahtevne poti, pomenilo nekakšno uteho. Tolažbo, pravzaprav rešilno bilko,

da bi končno vsaj čez en prelaz prišel v novo dolino. S strahom in napetostjo sem zrl v strmine in iskal sled, ki je ni bilo. Zloveščost so še poostriili grozeči temni oblaki, ki so se z mrakom pripodili bogve od kod. Čeprav je bil večer ob Jezeru Saiful Muluk pravljичen in se je rahel vetrič komaj slišno poigral z valovi, ki bi me morali zazibati v odrešujoč spanec, pa tega dolgo ni bilo. Šele proti jutru mi je uspelo zaspati. Zbudi me zvok zadrge na šotoru. Skozi odprtino pokuka Sultanova glava s pladnjem in skodelico vročega, dišečega čaja. Neprespan in zvoljen ga pogledam, a že v naslednjem trenutku se mi oči zaiskrijo in usta razležejo v širok nasmeh. Metin čaj, tisti, ki sem ga prinesel od doma, da bi preprečil zasičenost s črnim čajem, ki je edini, ki se ga da tu dobiti, mi pričara čudovito jutro. Z užitkom še v topli spalni vreči srkam vroč čaj in prav nič se mi ne mudi iz trenutnega udobja.

Lep pogled na
jezero Saiful Muluk
Foto Matjaž Čuk

¹ Zgodba o ljubezni, pustolovščini, veri, magiji, trpljenju in izdaji – zgodba o množici človeških strasti obstaja v veliko različicah.

Jutro je čudovito. Brez oblaka, prav takšno, kakršnega sem si želel. Zato se po čaju ne obiram. Vreme se v Pakistanu spreminja hitreje od misli in lepo jutro še zdaleč ne pomeni lepega dopoldneva, kaj šele dne. Prelaz ni daleč. Sultanu zaukažem čimprejšnji odhod. Vidljivost je za uspešen vzpon v težkem svetu ključnega pomena. Zelo si želim tega prelaza in zajtrk bo danes moral počakati. Privoščili si ga bomo tam zgoraj, na vrhu.

Zahodna stran gore nam ponuja jutranjo senco. Vzpenjamo se v prijetnem hladu. Danes mi ne gre tako dobro kot včeraj. Magneta, Solzice, ki me je včeraj vlekel navzgor, danes pač ni.² Pobočje je vedno bolj strmo. Poti ni. Na višini 3800 metrov se ustavimo. Prečiti moramo neprijetno drnasto strmino z nekaj metrov širokim ledenim jezikom. Na drugi strani je na videz neprehodno pobočje s strmimi žlebovi in ostrimi grebeni. Tu ne more voditi pot! Še eno neprijetno presenečenje v tej dolini? Še nekdo, ki ne pozna poti? Sultanu povem svoje mnenje. Prebije se čez nekajmetrski kočljivi odsek: "Saj bo šlo, gospod."

"Kaj pa naprej? Sultan, poglej navzgor, ali vidiš kje pot?" Sultan molči. Ne, jaz tod ne grem!

Slabe volje sem. Pot na drugo stran mi preprečuje dobrih dvajset metrov širok, strm leden jezik, ki se konča štiristo metrov niže. Pot v večnost.

Najprej dol, čez in na drugi strani znova navzgor? Sultan, zakaj tega nismo naredili že prej? Z lokal-

nim vodnikom se spustiva sto metrov niže. Pokaže mi, kje bi šla čez. "Si nor?" Najprej petnajst metrov skoraj navpične zemlje, nato nekaj metrov ledenega jezika, pa za njim še eden. Pravi, da bi poskusila. No, pa pojdi! Bomo videli, kako daleč boš prišel ... Spretnost teh preprostih ljudi v kočljivih položajih me je vedno znova navduševala. Počasi, a odločno leze po na videz neprehodnem svetu.

Prišla sva na drugo stran. Pomagal mi je. Brez sramu priznam, da se brez njegove pomoči tega ne bi lotil. Pa nisem nespretni začetnik, še zdaleč ne. Številni krušljivi plezalni grebeni so za menoj, navpične trentarske trave. A po tako čudnem svetu še nisem hodil. Nevarno je bilo. Pod stopinjami, za katere se mi je zdelo, da le na videz držijo, so na napačen korak

*Kočljiv in nevaren del vzpona na prelaz
Hans Gali*

Foto Matjaž Čuk

*Prijetne trate na drugi strani prelaza
Hans Gali*

Foto Matjaž Čuk

² Ansoo Lake, visokogorsko jezero v obliki solze, v težko dostopni krnici pod vrhom Malika Parbat je pakistanski vojaški pilot po naključju odkril šele leta 1993.

Odsev gora v jezeru
Lulusar, 3410 m
Foto Matjaž Čuk

prežale strme, trde skale. Toda njegova roka je držala, ko v mehki, navpični prsti nisem našel opore. So sinovi narave, s skromno opremo, a pogumni in preizkušeni. Zdaj je lažje. Vzpenjava se po zelo strmem žlebu naravnost navzgor. Po vseh štirih. Plezanje je naporno, a mnogo varnejše kot tisto spodaj. Sultan naju čaka na ostrem grebenčku. Tista nepregledna zmešnjava skal in žlebov se izkaže za sistem lepih, ponekod izpostavljenih prehodov. Ozka gamsja stezica vodi drzno in varno nad prepadi. Še zadnji strmi žleb in na robu smo. Dobrih 4000 metrov visoki Hans Gali Pass na drugi strani je pravo nasprotje. Kamorkoli pogledaš, kraljujejo zelene položne trave. Zaslužili smo si počitek. Pod nami je jezero Saiful Muluk. Nad njim je visok in dolg, a ne težak greben. Nekje na njegovem koncu, za robom, je moje jezerce Ansoo. Malika Parbat se skriva za visokimi, razbiti grebeni. Dolgo uživamo na sončnih travah. Ne mudi se nam. Vreme je lepo. Dolina mi ne diši. Naran si bom zapomnil po postrvih in nesramno visokih cenah. In po tem, da je tu težko organizirati trekking. Morda pa je prav v tem njegov čar? Danes mi je le uspelo opraviti prav imenitno turo. Po položnih travah se spuščamo navzdol. Beli oblaki se že zbirajo okrog vrhov. Kot po navadi okrog pol dneva. Prečna pot nas pripelje na rob. Pod nami je ravnica Lalazar. Prave poti ni. Je le nešteto stezic, ki jih je izhodila drobnica. Na Lalazarju je kar črno ljudi. Kako drugače kot pred nekaj dnevi, ko smo bili tu sami. Ne maram množic v gorah. Zato se prav kmalu

zavihtimo na strmo stezico, ki nas v slabih dvajsetih minutah pripelje v vas Batakundi. Za rep ujamemo poln džip, v katerem se še najde prostor za tri duše.

Slovo

Pred hotelom me zelo prijazno pozdravi znanec, voznik džipa. Že ve, zakaj ... Moj odgovor je hladen. Še preden se poslovim od lokalnega vodnika in se mu zahvalim za dobro opravljeno delo, je že v moji sobi. Sultan pravi, da se je prišel opravičit. To je že bolje. Naran je raj za voznike džipa. V lepih dneh imajo vsi dovolj dela, zato se požvižgajo na točnost. Tu je tečni Evropejec bela vrana – Pakistanci pa so tako in tako skregani z uro in vedno zamujajo. Zato ga razumem. Nisem pozabil svojih besed izpred dveh dni, toda fant ima v rokah močno orožje. Mojo opremo, ki jo je shranil nekje v vasi Batakundi. In ker se je prišel opravičit, se odločim, da gre z nama v Chilas. Grdo ga pogledam in mu s prsti pokažem – ob sedmih! Brez besed prikima.

Zgodba doline Kaghan se počasi bliža koncu. Čeprav mi ni uspelo uresničiti vsega, kar sem si zamislil, sem dolino vendarle spoznal. Ostajajo cilji, izzivi za prihodnost. In še dve dobri postrvi me čakata. Za slovo in posladek, preden bom odšel na cesto, ki me bo iz doline popeljala čez visoki prelaz Babusar v mesto Chilas, na znano cesto – Karakorumsko avtocesto. Deset minut do sedmih Sultan potrka na vrata. Pogledam skozi okno. Ne morem verjeti, tudi voznik je že tu! Ob sedmih se odpeljemo. Dan je oblačen, siv.

Nisem si želel takega slovesa. Oblaki segajo nizko, modrih krp, ki bi dajale upanje na sonce, ni. V Batkundiju pobereмо opremo in dobimo sopotnika. Sultan pojasni, da je to voznikov brat. "Pot je dolga, potrebujemo dva voznika," odgovori na moj vprašujoči pogled. V vasi Besal, kjer se ustavimo na kosilu, že sije sonce. Naslednja postaja je največje jezero v dolini, Lulusar. Žal mi ne uspe narediti posnetka celega jezera – moral bi se povzpeti visoko na pobočja nad njim – a slikoviti oblaki poskrbijo za nekaj zanimivih fotografij. Gitidas, zadnje naselje, je nekaj zidanih kolib in množica šotorov. Cesta se zdaj strmeje vzpne na najvišjo točko, 4173 metrov visoki Babusar Pass.³ V daljavi se z belimi oblaki zliva beli masiv Nanga Parbata. Kot eno sta, ledene strmine je težko ločiti od snežno belih oblakov.

Pod nami je dolina, ki pripelje v Chilas. Številne dolge serpentine vodijo navzdol do uravnave, kjer leži idilčna vasica Babusar. Na cesti je polno strojev. Cesto širijo in popravljajo, na mnogo odsekih jo delajo na novo. Tik pod prelazom pobereмо delavca, ki se na moje stroške pelje domov. V vasi Babusar naletimo na prvi asfalt. Cesta od tu do doline, skoraj 2000 metrov niže, je solidna. Napredek prihaja tudi v te odročne

³ Prelaz Babusar, 4173 m, je gorski prelaz, čez katerega vodi manj znana povezava, ki skozi idilčno dolino Kaghan pripelje v mesto Chilas na Karokorumsko avtocesto. Vsako leto poročajo o številnih smrtnih žrtvah na njej zaradi okvar zavor in neizkušenosti.

kraje. V Chilasu nas sprejme neznosna vročina. Sultan mi izbere enega boljših hotelov, Chilas Inn. Nekaj minut po prihodu zmanjka elektrike. Imam sobo z nekakšno predpotopno klimatsko napravo, ki pa seveda brez elektrike ne dela. Termometer v sobi nameri 34,7 stopinje, zunaj je čez 40 stopinj. Niti sončni zahod in tema ne prineseta olajšanja. Vse je pregreto. Okrog osmih zvečer imamo spet elektriko. Delovanje moje klimatske naprave temperaturo v sobi zniža na znosne 32,8 stopinje.

Sultan mi napove vstajanje ob štirih zjutraj. Vseeno mi je. Tako in tako ne bom nič spal. Dolgo se premetavam po postelji, nato me zmanjka. Iz trdnega spanca me prebudi razbijanje po vratih. Kaj? Sem zaspal? Je ura že štiri? Na hitro se oblečem in odprem vrata. Pred mano stoji malce debelušni Pakistanec s številnimi vrečkami v rokah. Nekaj časa se debelo gledava, nato brez besed odide. Zgrešil je sobo. Zaprem vrata in pogledam na uro. Pol enih. O *sranje!* Besen sem. Prav danes je moral priti, in to ravno v mojo sobo, potem ko mi je po nekakšnem čudežu le uspelo zaspati!

Budilka zazvoni. Neprespan se oblečem in pripravim na odhod. Zgodba doline Kaghan je končana. Nepredvidljiva, polna pričakovanj, upanja, razočaranj in presenečenj, napetih trenutkov, neizpolnjenih sanj in sijajnih doživetij. Zadovoljen sem. Spoznal sem še en skriti biser dežele Pakistan. A hrepenenje po tisti poti, ki je ostala neprehojena, še vedno živi skrito nekje globoko v mojem srcu in mi ne da miru. ●

ZDAJ SEM GORSKI REŠEVALEC!

Matej Ogorevc

Hitro spremenljivo in muhasto

O vremenu v gorah

Po nevihti. Ta vremenska nepravilna planincem pogosto naše strah v kosti.

Foto Peter Strgar

Vreme je trenutno stanje v ozračju na določeni točki in je odvisno od prepleta več vremenskih spremenljivk. Najbolj znane so temperatura, vlaga in zračni tlak. Večina vremenskih pojavov (padavine, oblačnost, moč vetra ...) je odvisna prav od njih.

Vreme in vremenski pojavi so v goratem svetu precej bolj muhasti kot v dolinah. Razgiban teren, visoke nadmorske višine z velikimi razlikami na kratki razdalji in razlike v nebesni legi terena pripomorejo k hitrim spremembam temperature, vetra in vlažnosti. Zato ni čudno, da se v gorah vreme hitreje spreminja, pojavi pa so burnejši, časovno daljši, predvsem pa še težje napovedljivi.

Je vreme res dobro in slabo? Vse je za nekaj dobro in za drugo slabo. Zato raje, recimo, govorimo o manj in bolj primernem vremenu za obisk gora.

Žled – lep, a nevaren okras
Foto Franci Horvat

Planinstvo in vse ostale aktivnosti v gorah potekajo v naravi, v popolnoma nekontroliranem okolju, izpostavljenem številnim naravnim procesom in vplivom. Prav vreme verjetno bolj kot vse ostalo vpliva na naše planinsko udejstvovanje.

Kako nastanejo oblaki

Zakaj je v gorah hladneje kot v dolini? Zrak se segreva posredno prek zemlje oz. podlage, nad katero se nahaja. Temnejša kot je podlaga, bolj se segreva. Zato se zrak v dolinah, kjer je veliko "temne podlage" (prst, gozdovi, morja) segreva bolj od zraka v gorah, ki je nad relativno svetlo podlago (sive skale, beli ledeniki). Pa tudi podlage, ki bi zrak segrele, je precej manj. Upoštevati je namreč treba tudi naklon oz. kot, pod katerim sončni žarki dosežejo podlago.

Topel zrak se zaradi manjše gostote dviguje, ob tem pa ohlaja, zaradi česar se sposobnost zadrževanja vlage manjša. Ob pravih pogojih se zrak lahko ohladi do te točke, da voda, ki je bila prej v zraku v obliki plinastega stanja, kondenzira – preide iz plinastega v tekoče stanje. Tako nastane oblak, sestavljen iz drobnih kapljic.

Če oblak sega do tal, govorimo o megli. Če je v zraku veliko vlage, kapljice rastejo, dokler ne dosežejo tako velike mase, da jih sile dvigajočega zraka ne morejo več obdržati v zraku. Takrat začne deževati, pozimi snežiti.

Proces nastajanja oblakov je v gorah še izrazitejši. Klasičen slovenski primer: vlažen zrak, ki ga jugo prinese iznad Jadranskega morja, prej ali pozneje trči v Trnovski gozd in Julijske Alpe. Ker ne more nikamor uiti, se je prisiljen dvigniti, in to s precejšnjo hitrostjo, ki poskrbi, da je padec temperature zraka še hitrejši. Vlaga, ki je je v tem zraku res veliko – nabral jo je nad morjem – hitro kondenzira, posledično nastajajo oblaki, polni težkih kapelj. Zato ima v Bohinju dež

mlade – greben Bohinjsko-Tolminskih gora predstavlja namreč prvo večjo oviro za zrak na poti proti severu. Tovrstnim padavinam pravimo orografske. V toplejšem delu leta lahko oblaki nastanejo tudi drugače. Zaradi močnega sonca se podlaga hitro in intenzivno segreva, z njo pa tudi zrak nad njo. Posledično se ta dviguje zelo hitro, se s tem hitro ohlaja in kondenzira. Ker je dvig zelo močan, kapljice ne padejo na tla, posledično rastejo, z njimi pa tudi oblak. Tovrstni oblaki – kumulonimbusi – imajo značilno "cvetačno" obliko. Če tak oblak zagledate v bližini, je dobro začeti razmišljati o možnostih umika. Sploh, če ste sredi izpostavljenega grebena. Ti oblaki namreč prinašajo poletne nevihte. Teh pa se moramo zaradi močnih vetrov, nalivov, predvsem pa zaradi smrtonosnih strel, najbolj bati.

O vetru

Zračni tlak z višino pada. Spreminja se tudi glede na lokacijo na Zemlji. V povezavi s tem lahko govorimo o območjih visokega (anticiklon) ali pa nizkega (ciklon) zračnega tlaka. Pomembno je, da vemo, da anticiklon prinaša (dolgotrajno) lepo vreme (poleti ga kvarijo vročinske nevihte), ciklon pa deževnega. Tudi sicer velja, da padanje zračnega tlaka na neki točki pomeni verjetno poslabšanje vremena.

Veter je posledica razlik zračnih tlakov v ozračju. Zrak se premika z območja višjega zračnega tlaka proti območju nižjega zračnega tlaka. Tudi zrak je (fizikalno gledano) tekočina, le da je zaradi plinastega stanja nam neviden. Čutimo pa njegovo premikanje – v obliki vetra. Zaradi posledic vrtenja Zemlje okoli svoje osi in okoli Sonca se veter ne spušča direktno proti območju z nižjim zračnim tlakom, ampak piha

pravokotno nanj, in sicer na severni polobli tako, da je središče ciklona na njegovih levi.

Iz dolin je močan veter v gorah težko prepoznati. Pozimi nam pomaga sneg, ki na grebenih in vrhovih oblikuje t. i. zastave. V kopnem delu leta pa nas na močen veter opozarjajo lečasti oblaki. Nastajajo, ko močan veter piha čez gorske grebene ali vrhove. Ob tem zaradi zdaj že poznanih vzrokov nastajajo oblaki značilne lečaste oblike (*altocumulus lenticularis*). Ko se zrak na zavetrni strani gore začne spuščati, se segreje in kapljice se ponovno spremenijo v zračno paro. Tovrstni oblaki se pojavljajo v vzporednih vrstah z grebenom, saj se zrak zaradi vztrajnosti lahko še nekajkrat dvigne.

Uremenske fronte

Zrak odseva značilnosti območja, nad katerim je – npr. zrak nad Sibirijo je hladen in suh, zrak nad Indijskim oceanom pa topel in vlažen. Ko trčijo zračne mase omenjenih lastnosti, nastanejo vremenske fronte. Kakšna bo fronta, je odvisno od načina mešanja zraka.

O hladni fronti govorimo, ko hladen zrak hitro in z veliko silo izpodriva toplega. Ob tem se zrak dviguje, kondenzira, nastajajo oblaki. Ker gre za hitre in močne dvige, ob tem nastajajo obilne padavine, tudi nevihte. Temperatura na opazovani točki hitro pade, prisotni so močni vetrovi. Hladne fronte so kratkotrajne, običajno preidejo opazovano mesto v nekaj urah. Prav hladne fronte so razlog za poletna sneženja v gorah. Pri toplih frontah se topel zrak počasi nariva na hladnega, zato so pojavi manj intenzivni. Dež ni intenziven, temperature so relativno visoke. Prehod tople fronte traja dlje, lahko tudi nekaj dni.

*Veter na grebenih lahko zgradi mogočne opasti.
Foto Franci Horvat*

*Poznavanje oblakov
nam pomaga pri
predvidevanju
razvoja vremena.
Foto Oton Naglost*

Upliv vremena na planince

Da se lahko ob nizkih temperaturah podhladimo ali celo zmrznemo, je znano. A misliti je treba tudi na ozeblino in omrzline – te niso le križ himalajcev. Tudi v slovenskih gorah prihaja do hudih omrzlin, katerih posledica je amputacija. Zato moramo v mrazu (in vetru) vse periferne dele telesa (udi, nos, ušesa, prsti) pred mrazom dobro zaščititi, mokra oblačila (rokavice, nogavice) pa redno menjavati.

A za naša telesa so nevarne tudi previsoke temperature. V gorah lahko pride do toplotnega udara – tj. stanja, ko se telo tako pregreje, da se ne more več učinkovito hladiti. V skrajnih primerih to lahko vodi v smrt, zato je treba ob pregrevanju hitro ukrepati in prizadeto osebo namestiti v hladno senco.

Podobno nevarna je sončarica, le da gre v tem primeru za pregretje glave in s tem povišanje možganskega tlaka. Preprečujemo jo z umikom v hladno senco in hlajenjem glave s hladnimi obkladki.

Zaradi visokih temperatur smo lahko ogroženi tudi posredno – sonce topi sneg in če se snežna odeja preveč obteži z vodo, lahko pride do talnih plazov, podorov opasti na grebenih, na ledenikih pa do podrtja ledeniških mostov. V mokrem težkem snegu je tudi napredovanje težje. Porabimo več časa in energije, zato potrebujemo s seboj več hrane in pijače. Posledično je nahrbtnik težji, mi pa še počasnejši.

V sončnem vremenu ne moremo mimo pasti sončnega UV-sevanja. Poleti, pozimi pa tudi v snežno

beli zasneženi pokrajini, je kožo treba zaščititi s sončno kremo z visokim faktorjem zaščite ali z lahkimi dolgimi oblačili. Oči zaščitimo s sončnimi očali, da ne pride do poškodb in snežne slepote. Ta je sicer kratkotrajna, a če smo dlje časa izpostavljeni sončnim žarkom in njihovemu odboju od snega, so posledice lahko tudi dolgotrajne.

Močan veter je v gorah lahko zelo nevaren, hitro tudi usoden. V močnem in sunkovitem vetru je hoja otežena, velika je nevarnost padca. V vetru se ohlajamo hitreje – ta stalno odpihuje tanko plast toplega zraka na naši koži, ki je odličen izolator. Le najboljša oblačila nas varujejo pred vetrom, zato z nakupom kakovostne jakne ne gre varčevati. V kombinaciji s hladnim vremenom je veter zato še toliko nevarnejši. A najnevarnejši je morda pozimi, ko prenaša sneg, gradi zamete in klože. Kloža je zaradi vetra zbita plast snega na površju. Pod sabo skriva plasti nepredelanega snega, ki so ob morebitnem predrtju skorje odlična drsna ploskev. Kložasti plazovi so najnevarnejši in tudi najsmrtonosnejši. Kložo težko prepoznajo tudi najizkušenejši gorniki.

Ne moremo mimo padavin oziroma vlage. Tudi v dežju se lahko odpravimo na planinski izlet, a izberemo primeren cilj. Nekega užitka v širnem razgledu verjetno ne bomo deležni, toda nižji neizpostavljeni vrhovi so za moker kondicijski trening vseeno prav zadovoljiv cilj. Obisk visokogorja v mokrem in deževnem vremenu odsvetujemo. Kostni marsikateri noge, roke in glave so popustile ob zdrsu in

hipnemu stiku s skalo. To se zgodi še hitreje, če dež pada na podhlajeno podlago, s čimer nastane tanka, skoraj nevidna plast ledu – žled. Proti njemu ne pomagajo niti najboljše dereze!

Ključna je dobra priprava na turo

Dobra priprava na turo ne vključuje le zbiranja primerne opreme in izbire poti. Najprej se moramo prepričati o napovedanem vremenu, nato izberemo cilj in pot, šele na koncu pripravimo ustrezno opremo. Ker nas vremenska napoved lahko zavede, moramo imeti s seboj vedno kakovostno vetrovko, kapo, rokavice in železno rezervo – visokokalorična hrana z dolgim rokom trajanja, ki jo zaužijemo, če pride do izrednih okoliščin.

Napovedovanje vremena je zapleten in matematičnih formul poln proces. Nobena vremenska napoved ni popolnoma natančna. Spremenljiv, ki vplivajo na vreme, je enostavno preveč. Že najmanjše odstopanje lahko privede do spremembe vremena. Zato si moramo pred odhodom na turo vremensko napoved prebrati pri zaupanja vrednem mediju. Prisegajmo na informacije nacionalnih meteoroloških služb. V Sloveniji ARSO omogoča številne možnosti – enostaven shematični prikaz vremena po urah v dnevni in modelsko napoved ALADIN, primerno za zahtevnejše uporabnike. Za obisk gora pa nam še posebej koristi napoved

za gorski svet, ki jo odlično dopolnjuje napoved za smučišča. V zimskem – bolje rečeno snežnem – delu leta ARSO trikrat na teden izdaja tudi Plazovni bilten. Nikakor pa ne zaupajte hitrim napovedim z nekaj sličicami, ki jih najdete na planinskih spletnih portalih in spletnih portalih lokalnih turističnih ponudnikov. ●

*V megli je orientacija v gorah močno otežena.
Foto Oton Naglost*

BOLEČE GRLO?
ZAČUTI MOČ.
OKUSI KOLO.

Septabene®

- Hitro olajšajo bolečino.
- Blažijo vnetje.
- Odpravljajo vzrok okužbe.

www.septabene.si

KRKA

Peter Mikša

Tri dni zgodb, ki jih pišejo gore

Živeti gore 2025

Gore so prostor, kjer se stikajo poti in misli ljudi, kjer se prepletajo različna doživetja in pogledi. V njih se srečujejo raziskovalci, popotniki, pohodniki, alpinisti – vsak s svojo izkušnjo, a z istim občutkom pripadnosti. Gore povezujejo ljudi z različnimi vprašanji in pogledi, a z isto potrebo po bližini narave in smislu, ki ga prinaša.

Prav ta srečanja je v središče postavil festival Živeti gore 2025, ki je med 21. in 23. oktobrom v Ljubljani povezal razstavo, filmske projekcije, predavanja, pogovore in okrogle mize v dvoranah Zemljepisnega muzeja GIAM ZRC SAZU. Pripravili so ga Središče za javno zgodovino FF UL, Založba Arna, Združenje Retrospektive in GIAM ZRC SAZU.

Odprtje festivala je zaznamovala razstava *Triglav – gora simbol*, ki jo podpisujejo dr. Peter Mikša, dr. Božidar Flajšman in dr. Matija Zorn. Postavitev je obiskovalca popeljala skozi zgodovino simbolnega pomena Triglava – od prvih geografskih upodobitev in narodnega prebujenja v 19. stoletju do sodobnih podob v državnih simbolih in vsakdanjem prostoru. Zgodba razstave je razkrivala, kako je gora iz naravne danosti prerasla v osrednji znak slovenske identitete in postala del vsakdanje kulturne krajine.

Otvoritveni večer je nadaljevala projekcija dokumentarnega filma *YU Everest '79* bosanskega novinarja, alpinista in filmskega ustvarjalca Zehrudina Isakovića. Film prikazuje eno največjih jugoslovanskih himalajskih odprav in prvenstveni vzpon po zahodnem grebenu Everesta, v katerem so slovenski alpinisti odigrali ključno vlogo. Ob filmu so bili predstavljeni dragoceni arhivski posnetki in fotografije iz osebnih zbirk članov odprave ter arhiva TV Slovenija. Projekcije so se udeležili tudi nekateri udeleženci legendarne odprave, kar je dogodek napolnilo z izjemno energijo in občutkom spoštovanja do generacije, ki je tlakovala pot slovenskemu himalajizmu.

Prvi dan se je zaključil s predavanjem dr. Uroša Perka, enega najboljših slovenskih športnih plezalcev s preloma tisočletja, ki danes deluje kot geštalt psihoterapevt. V predavanju *Od vrhunskega športnega*

Okrogla miza Svete in simbolne gore: simboli pripadnosti skozi čas, festival Živeti gore, 22. oktober 2025. Z mikrofonom moderator dr. Peter Mikša; ob njem dr. Matej Ogrin, dr. Igor Škamperle in pater dr. Karel Gržan. Foto Božidar Flajšman

Pogovor Makalu 1975 – prvi slovenski osemtisočak in predstavitev knjig Viki Grošelj: *Makalu 8481* ter Janez Dovžan: *Od Dovjega do Himalaje*, tretji dan festivala Živeti gore, 23. oktober 2025. Od leve: Janko Ažman, Janez Dovžan, Danilo Cedilnik, Bojan Pollak, Ivan Kotnik, Viki Grošelj. Foto Božidar Flajšman

plezalca do psihoterapevta je v retrospektivi svoje športne poti spregovoril o prehodu iz sveta vrhunskega športa v delo z ljudmi v stiski, o odnosu med telesnim naporom, duševnim ravnovesjem in izkušnji presejanja meja. Predavanje je pokazalo, kako tesno sta v svetu športa prepletene telesni napor in notranje iskanje ravnovesja.

Drugi dan festivala se je začel s predstavitvijo knjige Vladimira Habjana *Na samotnih poteh: Peš čez Karnije in skozi življenje*. V pogovoru z Ano Tratnik je avtor spregovoril o povezanosti gorniške poti in osebne življenjske izkušnje, o samoti, preizkušnjah in notranjem iskanju, ki ga spremljajo dolga gorska potovanja. Pogovor je potekal v umirjenem, skoraj meditativnem tonu, kot bi želel potrditi, da so gore res prostor, kjer človek sreča samega sebe.

Sledila je okrogla miza *Svete in simbolne gore: simboli pripadnosti skozi čas*, na kateri so sodelovali dr. Matej Ogrin, dr. Igor Škamperle in dr. Karel Gržan, pogovor pa je vodil dr. Peter Mikša. Razprava je osvetlila gore kot prostore duhovnosti, mitov in narodnih simbolov ter povezala naravoslovne, filozofske, zgodovinske in teološke poglede na človekovo razmerje z goro. Po številu obiskovalcev in odzivih poslušalcev je bila to ena osrednjih točk festivala, ki je pokazala, kako živo in večplastno ostaja vprašanje, kaj pravzaprav pomeni sveta oz. simbolna gora v sodobnem svetu.

Večer je pripadel zamejskemu Slovencu Romanu Benetu, edinemu Slovencu, ki je stal na vseh štirinajstih osemtisočakah. V predavanju *14 + 1: 35 let himalajskih odprav, uspehov in porazov* je predstavil tri desetletja svojega alpinističnega življenja. Ob izjemnih uspehih, ki sta jih dosegla z ženo Nives Meroy, je spregovoril tudi o svoji bolezni, dolgotrajnem okrevanju in vrnitvi v gore – o svojem »petnajstem osemtisočaku«, kot sam poimenuje preizkušnjo, ki ga je zaznamovala kot človeka in alpinista. Občinstvo je prevzela njegova preprostost in skromnost, s katero je pripovedoval o izjemnih vzponih in življenjskih preizkušnjah.

Tretji dan festivala je odprl pogovor *Makalu 1975 – prvi slovenski osemtisočak*, ki je ob letošnji petdeseti obletnici spomnil na enega največjih dosežkov slo-

venskega alpinizma. Na pogovoru so sodelovali Janko Ažman, Janez Dovžan, Viki Grošelj in Ivan Kotnik, ki so leta 1975 stali na vrhu Makaluja. Ob spominih na odpravo sta Viki Grošelj in Janez Dovžan predstavila tudi svoji novi knjigi *Makalu 8481* in *Od Dovjega do Himalaje*. Dogodek je bil preplet spominov, humorja in spoštovanja do časa, ko je bila odprava v Himalajo projekt celega naroda, in je občinstvu ponovno priklical duha tistega časa – vztrajnost, tovarštvo in pogum.

Popoldne je sledila okrogla miza *Gorniške oddaje na radiu in televiziji – včeraj, danes, jutri*, na kateri so sodelovali Marjeta Keršič Svetel, Tine Marenče, Blaž Lesnik in Miha Habjan, moderator je bil dr. Peter Mikša. Pogovor je odprl vprašanje vloge medijev pri ohranjanju gorniške kulture in pomena oddaj, ki so desetletja prinašale gore v slovenske domove. Sogovorniki so poudarili, da so oddaje, kot so *Gore in ljudje*, *Gorske sledi* in radijska *Doživetja narave*, ustvarile živo vez med goro in poslušalcem ter postale del slovenske kulturne krajine. Soglašali so, da nam tovrstnih vsebin danes močno primanjkuje – redke radijske oddaje še vztrajajo, na televiziji pa tovrstnega prostora že dolgo ni več, čeprav bi si ga gore in njihovi obiskovalci oz. občudovalci nedvomno zaslužili.

Festival se je sklenil s predavanjem Polone Kotnik *Stran od poteptanih poti: moje potovanje od Himalaje do Kavkaza*. Predavateljica je predstavila petmesečno potovanje po Indiji, Centralni Aziji in Kavkazu, na katerem je iskala stik z naravo in domačini ter pogum, da prestopi meje udobja. Njena pripoved o zaupanju, preprostosti in moči samote je zaokrožila festivalski niz zgodb o gorah kot življenjskih učiteljicah.

Festival Živeti gore 2025 je v treh dneh obiskalo več kot 400 ljudi. Obiskovalcem je ponudil prostor za razmislek o gorah kot delu kulturne in duhovne dediščine ter kot krajih, kjer se stikata preteklost in sedanjost. Pokazal je, da so tovrstna srečanja nujna – ker imamo o gorah in življenju v njih še marsikaj povedati, raziskati in pokazati. In ker se prav v takšnih pogovorih odpira tudi vprašanje, kako bomo gore razumeli, varovali in živeli v prihodnje. ●

Kjer se tkejo vezi

Festival alpinizma 2025

Simona Nahtigal

Člani odsekov
so se pomerili v
alpinističnih igrah
brez meja.
Foto Simona
Nahtigal

Alpinizem nam ponuja edinstveno doživljanje gora, kjer v steni lahko s polnimi pljuči hkrati vdihavamo svobodo in adrenalin. Medtem ko gre v nekaterih vidikih za povsem individualistično dejavnost, ki bi jo marsikdo utegnil označiti za nepotrebno in egoistično, je po drugi strani močna skupnost dejstvo, ki ga ni moč zanikati. V skupnosti najdemo podporo, se veselimo skupnih uspehov in gradimo nova doživetja. Redko pa se zgodi, da se povezujemo zunaj svojih manjših, domačih alpinističnih odsekov.

Upam si trditi, da je Festival alpinizma pravzaprav dogodek leta za vse alpiniste, pripravnike in simpatizerje. Združuje elemente, ki sestavljajo mozaik te posebne aktivnosti, vse od neformalnega druženja ob jutranji kavi in rogljičkih do izobraževalnih delavnic in predavanj, povezovanja skozi prijateljsko tekmovanje, do resnejših zadev, ki jih obravnavajo višje inštanace z nazivi »alpinistični inštruktorji«, »Komisija za alpinizem« in podobni. In do tihega, sočutnega spomina na vsa življenja, ki so ugasnila v gorah. Ne nazadnje pa tudi do skupnega praznovanja vseh dosežkov. Osapski kamp Vovk nas je že tretje leto zapored dobrodušno sprejel. Vstop na prizorišče je postregel s pogledi na prestopajoče se pristopne čevlje, večkrat polepljene drage puhovke ter nasmejane obraze. Že

v zgodnjih jutranjih urah so ob vznožju kraškega roba odmevali pozdravi in navdušene debate, ki so bile kdaj povsem alpinistično obarvane, spet drugič pa so imele z alpinizmom skupnega toliko, kot ima snežinka s turško savno.

Dobršen del dneva je minil v duhu učenja ali izpopolnjevanja večšin. Udeleženi smo lahko izbirali med šestnajstimi predavanji in delavnicami širokega spektra: vse od različnih tehnik plezanja, načrtovanja tur in orientacije v gorah, spoznavanja različnih varoval in preskušanja zanesljivosti lastne namestitve le-teh, opremljanja športnoplezalnih smeri, do prve pomoči in samomasaze, fotografiranja gorskega sveta, globljih psiholoških tem in še česa. Za alpinistične inštruktorje je bil organiziran licenčni seminar,

načelniki odsekov pa so se seznanjali z novostmi pri Komisiji za alpinizem. Izmenično smo vsrkavali nove informacije, se krepčali z okusno jedačo in pijačo, imeli priložnost prodati ali kupiti kak kos na tržnici rabljene opreme ali preskusiti novosti večjih imen proizvajalcev gorniških pripomočkov na njihovih stojnicah. Za najmlajše je bilo organizirano varstvo in otroške plezalne urice.

Novost letošnjega festivala je bila alpinijada – alpinistične igre brez meja, kjer je sodelovalo devet ekip različnih alpinističnih odsekov (število udeleženi je krepko presegalo številko petdeset). Preostala množica je navdušeno opazovala tekmovalce, ki so se hrabro lotili »cepinometa«, se pomerili v hitrostnem iskanju skrite plazovne žolne in sodelovali v štafeti na plezalsko obarvanem poligonu (to je zajemalo skakanje v bivač vreči, pletenje vozlov s prevezo na očeh in podobno). Gledalci smo napeto opazovali, katera ekipa bo po nareku najhitreje kot sestavljanko zložila skico opisane

Festival je ponujal širok spekter predavanj in praktičnih delavnic. Foto Jure Niedorfer

Zbrani novopečeni alpinisti in alpinistični inštruktorji. Foto Maša Križan

smeri, in glasno navijali ob tem, ko so tekmovalci z nabrušenimi cepini prenašali vodne balone.

Dogodek sta zaokročila podelitev diplom za sveže alpiniste in alpinistične inštruktorje ter predavanje Monike Kambič o njeni alpinistični poti in doživljanju alpinizma. Kakopak brez vsesplošnega veseljačenja v mrzlem večeru ne gre – tudi tokrat so, zdaj že skorajda tradicionalno, za unikatno glasbeno doživetje poskrbeli Bingeldoni.

Festival ni zgolj možnost za učenje ter medsebojno povezovanje, temveč je tudi plod dela neumorne ekipe prostovoljcev in idejnih vodij, kar je nedvomno odraz ene najlepših platí alpinizma – povezanosti v ljubezni do te edinstvene dejavnosti. ●

Skupina Bingeldon vsako leto navduši publiko. Foto Maša Križan

ALPINIZEM

Veterani z novim vodstvom

Tradicionalno se na začetku oktobra v Koči na Gozdu na Vršiču zbere družina alpinistk in alpinistov, ki so pred več desetletji orali ledino in iskali mogoče in nemogoče prehode v strmih domačih in tujih stenah, ostali pa so spomini na pretekla dejanja in prijatelje, ki jih ni več.

Zbrana in izbrana družina 51 prisotnih od 74 članov je 3. oktobra 2025 na 44. zboru alpinistov veteranov med sabo pozdravila ugledne goste, predsednika Planinske zveze Slovenije Jožeta Rovana, podpredsednika PZS Martina Šolarja, županjo občine Kranjska Gora Henriko Zupan, predsednika Planinskega društva Kranjska Gora Aljaža Lavtičarja in predstavnico Slovenskega planinskega muzeja Ano Katarino Ziherl.

Po uvodnem pozdravu predsednika zbora Kazimirja Drašlarja so se udeleženci z minuto molka poklonili spominu v letu 2025 preminulih članov – Danice Blažina, Špele Kristan, Toneta Jegliča, Franca Štu-

pnika, Franca Šušteršiča in Draga Zagorca.

Sledilo je obdarovanje letošnjih jubilarov s priložnostnim darilom, sveže izdano avtobiografsko knjigo Janeza Dovžana, ki so ga prejeli: Andrej Aplenc (95), Peter Ščetinin (90), Janez Golob, Franc Jeromen, Miloš Križaj, Rudolf Rajar, Danilo Škerbinek, Ljuba Trontelj (85 let), Janko Ažman, Janez Dovžan, Tone Oman (80 let), Stane Klemenc, Marjan Olenik, Igor Tekavčič (75 let) ter Jani Bele, Ivan Rejc in Slava Suhač Mrežar (70 let).

Zbor alpinistov veteranov običajno vsako leto v svoj krog povabi nove člane, ki so na kakršen koli način zaznamovali slovenski alpinizem in pustili sled v njem. Na predlog nekaterih svojih članov so sprejeli pet kandidatov: Stojana Burnika, Silva Kara, Franca Pepevnika, Milana Romiha in Marijo Štremfelj.

Predsednik Drašlar je zboru predstavil aktivnosti, ki so povezane z alpinisti veterani iz njihovega preteklega ali zdajšnjega dela. Tako so v tem letu izšle tri knjige, *Mojstranske veverice* Vladimirja Habjana, *Makalu, 8481 m* Vikija Grošlja in *Z Dovjega do Himalaje* Janeza Dovžana. To leto je tudi v znamenju 50-letnice uspešnega prvenstvenega vzpona na Makalu leta 1975, z

njim je povezan tudi muzejski večer alpinistov veteranov in odprtje razstave JAHO Makalu 1975 17. oktobra 2025 v SPM. V prvi polovici leta, 22. maja 2025, je v Muzeju novejšje in sodobne zgodovine Slovenije v Ljubljani potekala okrogla miza ob 90. obletnici rojstva slovenskega alpinista in vodje himalajskih odprav Aleša Kunaverja. Vse aktivnosti, ki potekajo skupaj z alpinisti veterani, so namenjene druženju in vzpostavitvi občutka pripadnosti tej družini, zato so člani vedno vabljeni, da se jih čim večkrat udeležijo.

Na tokratnem zboru so člani potrdili in izvolili novo vodstvo, in sicer bo v vlogo zdajšnjega predsednika Kazimirja Drašlarja, ki je na tem mestu deloval od leta 2011, nastopil Jani Bele, v novem odboru, ki skrbi za organizacijska dela zbora, pa bodo delovali: Kazimir Drašlar, Janko Humar, Ivan Kotnik, Bojan Pollak, Tone Sazonov in Slava Suhač.

Srečanje je proti koncu uradnega dela popestrila razprava o sprejetju osnutka pravilnika o delovanju zbora alpinistov veteranov.

Večerno druženje alpinistov veteranov je dopolnil član komisije za alpinizem Matic Košir, ki je v predavanju predstavil izobraževalni sistem od tečajnika v alpinistični šoli do naziva alpinist, ki poteka v okviru

Alpinisti veterani
zbrani pred
Kočo na Gozdu
Foto Marko Čufar

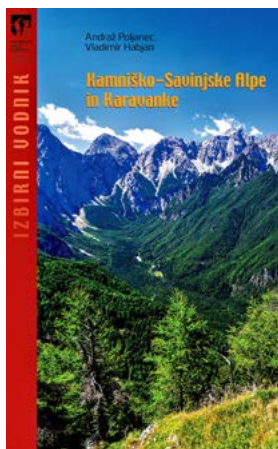

komisije za alpinizem pri PZS. Prijetno druženje alpinistov veteranov se je kot običajno prehitro končalo.

Irena Mušič Habjan

LITERATURA

Andraž Poljanec, Vladimir Habjan: Kamniško-Savinjske Alpe in Karavanke, izbirni vodnik. Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, 2025. 240 str., 31,90 EUR.

Prekaljena pisca vodnikov, vodniške literature in izkušena poznavalca naših gora Andraž Poljanec in Vladimir Habjan nas v novem izbirnem vodniku popeljeta na 45 najlepših tur v Kamniško-Savinjskih Alpah in Karavankah. Kar predstavljam si, kako težko je bilo narediti izbor med vsemi vršaci in hribi teh dveh gorstev, a njima je to delo odlično uspelo. Nanizala sta čudovito ogrlico tur, primernih tako za nekoliko manj izkušene planince kot tudi za tiste gornike, ki so večji najzahtevnejših planinskih poti. In zares dobro izpostavita naslednje navdušujoče dejstvo naše Ljubljane: "Ni ravno pogosto, da se glavna mesta držav ponašajo z razgledom na gore, ki dajejo s svojo podobo pomemben pečat našemu vsakdanjiku, hkrati pa nas neustavljivo privlačijo."

Avtorja sta izbrala 28 tur po Kamniško-Savinjskih Alpah (delo Andraža Poljanca), Vladimir Habjan pa opisuje 17 tur v Karavankah. Seznam vseh tur je zapisan na prvi levi notranji stranici s pripadajočo številko

glede na njeno pojavnost v vodniku, desno od tega, na dvostranskem zemljevidu Slovenije, pa so vse ture označene s svojo številko, tako da turo iz vodnika lahko umestimo v prostor. Pri opisu Grintovec čez Mlinarsko sedlo je dodana *Ferata Češka koča*.

Vodnik je zasnovan na enoten način, kar avtorja povesta takoj za uvodnimi mislimi. Podrobno razložita, kaj je pri opisih tur navedeno, kaj pomenijo določene kratice, kateri podatki so zapisani po vrsti od naslova in podnaslova navzdol. Vsaka tura v podnaslovu je opisana še s kakšno bistveno značilnostjo, tako da pri bralcu vzbudita dodatno zanimanje. Opišeta razvrstitev planinskih poti glede tehnične zahtevnosti. Opremo navajata v dveh različicah: planinsko opremo in opremo za visokogorje, seveda glede na zahtevnost ture. Čas za izvedbo ture pomeni čas povprečnega hodca, na kar tudi opozorita; prav tako namigneta, naj ne pozabimo upoštevati dodatnih dolgih počitkov, kar podaljša trajanje ture. Pri vseh kočah so navedene nadmorske višine in telefonske številke koč. Navajata, kdaj je najprimernejši čas za turo, katere zemljevide potrebujemo za tisto območje in v katerih vodnikih lahko preberemo še kaj več o določeni turi.

Navdušujejo odlične fotografije, ki so dovolj velike, da vidimo naravne lepote, gore, zanimivosti. Precej je tudi dvostranskih fotografij, ki nas vabijo, naj se odzovemo klicu vršacev teh dveh gorstev. Pohvalni so pregledno narisani zemljevidi pri vsakem od opisov, in to s pripadajočo QR-kodo, ki nas poveže na spletno aplikacijo PZS (mapzs.pzs.si). Prav tako je pri vsaki opisani turi QR-koda izhodišča (s povezavo na *Google maps*).

Všeč mi je, da kljub temu da gre za izbirni vodnik, vsebuje dovolj nazorne opise, ki nas zanesljivo usmerjajo po pravi poti. Ker so markacisti letošnjega oktobra popravili od izhodišča do Okrešlja, namestili nova varovala in jeklenice za nekaj lažjih prehodov, kjer jih dotlej ni bilo, bi bilo to smiselno popraviti pri morebitnem ponatisu vodnika. Prav

bi prišel seznam tur, razdeljenih glede na zahtevnost planinske poti od lahkih označenih poti do zelo zahtevnih plezalnih poti, ob koncu vodnika pa abecedno kazalo zemljepisnih pojmov, a to so le dodatki, ki niso nujno potrebni. V generalijah opisov je navedeno, ali je parkirišče plačljivo ali ne, a ta podatek imajo le nekatera parkirišča. Velja opozoriti, da imajo v Logarski dolini člani planinske organizacije PZS do 8. ure v dolino z avtomobilom prost vstop. Pri načrtovanju vzponov v Kamniško-Savinjske Alpe in Karavanke bomo vodnik vzeli v roke z največjim veseljem, zato bi ga priporočila prav vsakemu, saj bodo tisti manj izkušeni s postopno hojo in izbiro tur pridobili oboje, usposobljenost in tehnično podkovanost, izkušeni mački pa bodo lahko le uživali "v gorskih koticah, ki se jim bodo neizbrisno vtisnili v spomin".

Zdenka Mihelič

Simona Glavan, Tone Golnar: Glinščica – Val Rosandra. Večraztežajne smeri. Plezalni vodnik. Prva, spletna izdaja. Samozaložba v obliki PDF, 2025. 92 str.

To je Golnarjev že četrti spletni vodnik. Kot je razvidno iz naslova, ne gre za običajen *frikovski* vodnik. V njem so smeri, ki so večinoma dolge sto ali več metrov, in jih npr. Sidartin športno-plezalni vodnik *Plezališča brez meja* ne obravnava, z izjemo legendarne 110-metrске Comicijeve linije La Grande. Kazalu sledi imeniten Predgovor Jerneja Ščeka, v katerem piše o razmerah med plezalci v Trstu po koncu 1. svetovne vojne, o Emiliju Comiciju in nekaterih slovenskih plezalcih, ki

so plezali z njim, zlasti Jože Cesar in Franjo Marušič, ki »je bil Comiciju najbolj plezalsko dorasel«.

Če imate celinci Frančkove „štirice“, imamo zalivci Emilieve „petice“, prej 6+ kot 6-. [...] Te male stene so naš prvi korak v vertikalo. Glinščica je malo tržaško visokogorje, visokogorje na 0 metrih nadmorske višine ali bolje 82, kolikor je višina najnižje ležeče alpske planinske kočice, poimenovane po brdavsju Premudi.

V Uvodu je opis doline Glinščica in njene narave, zaradi katere so jo leta 1996 proglasili za naravni park in vključili v mrežo Natura 2000, o nevarnostih, ki prežijo na plezalce oziroma alpiniste – klopi so nevarnejši od kačl, kako pridemo v Glinščico, možnosti prenočevanja in nekaj o plezalnih aktivnostih na območju Glinščice. Ste vedeli, da je mogoče v dolini tudi ledno plezati, če slap Supet zamrzne?

Višina večine smeri je od 100 do 200 metrov, nekaj je krajših, po dolžini pa izstopata Desni greben v Muhovi steni, 300 metrov, in Comicijev greben s 600 metri v sektorju Počivenca – Crinale. Nekaj skic ni podpisanih, ostale so narisali Tone Golnar, Simona Glavan, Paolo Pezzolato, Borut Bogatez in še kdo. Zaradi dolžine so opisi smeri podobni alpinističnim, torej so pojasnjena značilna mesta, pri težjih tudi po raztežajih. V nekaj smereh lahko vadite tudi tehnično plezanje oziroma *lojtranje* (A1, A2). V prisotnem vodniku ni težkih

frikovskih smeri, zato so primerne za vse, ki želijo izkusiti, kakšno je, brez dolgega pristopa, plezanje v gorah, in seveda za tiste, ki so se odpovedali današnjemu navitemu športnemu plezanju. Opis vsake stene se začne z dostopom in sestopom ter njenimi variantami, če so na voljo. Nato si v smeri urinega kazalca sledijo plezalne linije. In že se znajdemo pred prvo steno, Muhovo, v kateri sta za začetek dve lažji večraztežajni smeri.

Vodnik je trojezičen, tudi v italijanščini in angleščini. Tokrat ni večjezičnega slovarčka gorniških izrazov kot v prejšnjih spletnih vodnikih. Za seznamom virov se avtorja zahvaljujeta vsem, ki so jima tako ali drugače pomagali pri sestavljanju vodnika. Za lep zaključek poskrbijo fotografski utrinki iz smeri. Po mojem mnenju je ta vodnik od vseh štirih grafično najbolj dovršen in pregleden. Vodnik si lahko brezplačno naložite na povezavi <https://glinscica.mojsevis.net/PDF/plezalni-vodnik-glinscica.pdf>

Mire Steinbuch

PLANINSKA ORGANIZACIJA

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

Upravni odbor (UO) Planinske zveze Slovenije se je 2. oktobra

v prostorih PZS v Ljubljani sestal na 17. seji v mandatnem obdobju 2022–2026. Med drugim se je posvetil planinskemu gospodarstvu, spremembam v katastru planinskih poti in delu komisij. Upravni odbor je potrdil rebalans proračuna PZS za leto 2025, prodajo manjše parcele na Treh Kraljih Republike Slovenije. Prav tako je potrdil namero za včlanitev in se strinja z mnenjem Komisije za športno plezanje za Športno društvo Flapper in Plezalni klub Kočevje; društvi lahko PZS podata vlogo za včlanitev. UO je soglašal, da PD Blagovica odpre odsek planinske poti Reber–Kolvrat in je njegov skrbnik. Soglašal je tudi, da se opusti odseka planinskih poti Mala Savica–Slap Savica in Komarča–Velika Savica, ki se ju v kataster zavede kot opuščena.

PZS je objavila razpis za volitve za organe PZS z mandatom od skupščine 2026–2030, in sicer za predsednika PZS, do štiri podpredsednike PZS, do sedem članov UO, predsednike dvanajstih meddruštvenih odborov planinskih društev ter predsednika in člane nadzornega odbora PZS. Rok za pošiljanje kandidatur za predsednika PZS in podpredsednike PZS je 16. december 2025, za ostale organe PZS pa 3. februar 2026.

Miha Habjan je v novih delih podkasta *V steni* gostil Matjaža in Marušo Terezo Šerkezi, očeta trenerja in hčer športnico na skupni poti do vrhunskih rezultatov, ter Jureta

Spoštovani naročniki Planinskega vestnika,

obveščamo vas, da bodo položnice za letno naročnino na Planinski vestnik poslane februarja 2026. Do konca januarja 2026 imate čas, da si priskrbite članski popust.

Kaj morate za to storiti?

Sklenite ali podaljšajte svojo planinsko članarino v izbranem planinskem društvu do konca januarja 2026 in na položnici bo upoštevan 25 % članski popust. Upravičeni boste tudi do ostalih ugodnosti, ki vam jih prinaša članstvo v eni največjih in najbolj množičnih organizacij v Sloveniji. Planinsko članarino lahko uredite v izbranem PD, na sedežu PZS ali na spletu (<https://clanarina.pzs.si>)

Več informacij dobite na 01 43 45 690, pv@pzs.si, www.pzs.si

Bornška, plezalca, fizioterapevta in olimpijca v ozadju.

Gorniške vasi. Letno srečanje članic mreže Gorniške vasi je letos potekalo od 10. do 12. oktobra v vasi Gschnitztal na avstrijskem Tirolskem, in sicer v znamenju 20-letnice od ustanovitve mednarodne mreže Gorniške vasi. Srečanja se je udeležilo več kot sto udeležencev iz članic mreže, tudi številna zasedba iz Slovenije, kjer so štiri gorniške vasi – Jezersko, Luče, Dovje - Mojstrana in Baška grapa. Prispevki različnih avtorjev so predstavili podnebne spremembe ter njihove posledice v gorah, še posebej vezane na planinske kočice in poti. Izvedene so bile tudi delavnice na temo primernega odnosa do gorskega okolja, varnosti, zdravja in prve pomoči v gorah ter načrtovanja planinskih tur s pomočjo sodobnih aplikacij. Med prejemniki naziva ambasador gorniških vasi je bila tudi Karmen Klaura z Jezerskega, predstavnica prve slovenske gorniške vasi. Organizator srečanja v letu 2026 bo Planinska zveza Švice.

Odbor inPlaninec je 30. septembra pripravil slavnostno prireditev ob 10-letnici delovanja. Odbor vedno znova dokazuje, da v življenju in gorah ni meja. Prehodili so skupno 191.297 kilometrov planinskih poti, kar je malo manj kot petkrat okoli ekvatorja, ter številne predstavitve in izobraževanja, ki so skupaj s pohodi pritegnila kar 47.676 inPlanincev. Med letoma 2020 in 2023 so prehodili celotno Slovensko planinsko pot, leta 2023 so se prvič povzpeli na Triglav, nato pa so se na najvišji vrh Slovenije vrnili letos. Lani so se prvič povzpeli nad 4.000 metrov nadmorske višine in uživali v razgledu s 4.164 metrov visokega zahodnega vrha Breithorna v osrednjem alpskem masivu, na meji med Švico in Italijo. Konec letošnjega julija 2025 so se ponovno povzpeli na Breithorn in 3.883 metrov visoki Mali Matterhorn. Uspel jim je izjemen podvig, saj so vrh Malega Matterhorna v skupini 41 inPlanincev osvojili štirje planinci na invalidskih vozičkih, medtem ko so se na vrh Breithorna povzpeli slepi, slabovidni, dolgotraj-

no bolna oseba in oseba, ki pri hoji uporablja protezo. Kmalu zatem so se podali na 10-dnevno planinarjenje v Srbijo.

Vodja Odbora inPlaninec Jurček Nowack je na praznovanju inkluzije, prijateljstva in planinstva strnil izzive in korake preteklih desetih let: "Naš prvi vseslovenski inkluzijski pohod je bil leta 2017 na Golteh s 124 udeleženci, od takrat pa smo k sodelovanju pritegnili številne prostovoljce, podjetja ter partnerje doma in v tujini. Poleg pohodov izvajamo paraplezanje in spodbujamo aktivno vključevanje vseh – invalidov in ne-

invalidov. Vse, kar počnemo, ustvarjajo ljudje prostovoljci. Brez njihove predanosti, znanja in srčnosti bi naš uspeh ne bil mogoč. Zato je 10. obletnica hkrati praznik dosežkov in praznik ljudi."

Mladinska komisija je med 20. in 27. septembrom izvedla tradicionalni študentski planinski tabor. Slovenske ekipe so na balkanskem prvenstvu v planinski orientaciji, ki ga je od 26. do 28. septembra gostila Severna Makedonija, dosegle tri prva in tri druga mesta ter ekipni pokal za skupno drugo mesto. V štirih starostnih kategori-

Risba Edvard Vuk

jah so se pomerili planinci iz Bosne in Hercegovine, Črne gore, Hrvaške, Severne Makedonije, Srbije in Slovenije. Naslova balkanskih prvakov med seniorji so se veselili v Planinskem društvu (PD) Poljčane, med juniorji v PD Celje Matica in med pionirji v PD Ljubljana Matica (OŠ Sostro). Slovenske ekipe so domov odnesle še tri druga mesta, in sicer PD Polzela med veterani, PD Gornja Radgona med juniorji in PD Tabor (POŠ Tabor) med pionirji.

Gospodarska komisija. PD Dol pri Hrastniku objavlja razpis za zbiranje ponudb za najem Planinskega doma v Gorah, PD Ajdovščina pa daje v najem Kočo Antona Bavčerja na Čavnu. PD Srednja vas v Bohinju vabi vse zanesljive, delavne in naravi predane posameznike k sodelovanju v ekipah v njihovih planinskih kočah, in sicer v Koči pod Bogatinom, v Planinski koči na Uskovnici in v Vodnikovem domu na Velem polju.

Komisija za planinske poti je obvestila vse planince, da je planinska pot med Veliko ravno nad Starim gradom pri Sl. Konjicah in Grofovim štantom zaradi sečnje in spravila lesa zaprta. Zaprta je tudi planinska pot med Žabjo vasjo pri Novem mestu in cerkvijo Sv. Jošta pri vasi Šentjošt.

PD Črna na Koroškem in PD Šoštanj sta 20. septembra organizirala markacijsko akcijo in druženje na Smrekovcu.

Komisija za alpinizem (KA) je drugi konec tedna v novembru organizirala plezalni tabor Zasavje 2025 – plezanje z orodji.

Vsestranski plezalec Jernej Kruder (ŠPO PD Celje Matica), nekdanji skupni zmagovalec svetovnega pokala in evropski prvak v balvanskem plezanju, ki zadnja leta pušča pečat tudi v alpinizmu, je septembra v Kanadi opravil zahteven vzpon v smeri The Shark z oceno 5.14b oz. 8c, ki je ena najtežjih počí v severni Ameriki.

Tržičanoma Urhu Primožiču in Maticu Primožiču je v septembrsko-oktobrski odpravi v severozahodni steni himalajske gore Kongde Ri Nup uspelo speljati težko in kompleksno smer po logični liniji, in to kljub vprašljivim razmeram.

Slovensko-francoska naveza Luka Lindič in Fanny Schmutz je na alpinistični odpravi na Kitajskem v gorovju Genyen oktobra 2025 splezala na dva vrhova, predvidoma po prvenstvenih smereh, saj nista našla znakov, da bi tam pred njima že kdo plezal.

Organizatorji podelitve zlatih cepinov so 12. oktobra na Festivalu športa v Trentu razglasili letošnji prejemnici posebne nagrade za dosežke v ženskem alpinizmu. To sta slovenski alpinistki Anja Petek (Zgornjesavinjski alpinistični klub Rinka) in Patricija Verdev (AO PD Celje Matica) za njun prvi pristop na Lalung I (6243 m). Na himalajski

šesttisočak sta se povzpeli po vzhodnem grebenu po 2000-metrski prvenstveni smeri Here comes the sun (M6+ AI5+), prečili goro ter sestopili po zahodnem grebenu in čez severno steno; vzpon v alpskem slogu sta opravili med 9. in 14. septembrom 2024.

Komisija za športno plezanje (KŠP). Med 20. in 28. septembrom je v južnokorejski prestolnici Seul potekalo svetovno prvenstvo v športnem plezanju in paraplezanju. Slovenska reprezentanca se je vrnila s kar šestimi medaljami. Glavno vlogo je ponovno odigrala Janja Garnbret z dvojnimi naslovom svetovne prvakinja v težavnosti in balvanih, njen uspeh je dopolnila mlada Rosa Rekar s srebrnim odličjem v težavnosti, v finalu pa sta plezali še Jennifer Buckley v balvanski preizkušnji in Lučka Rakovec v težavnosti. Na novinarski konferenci so člani ekipe potegnili črto pod rezultatsko uspešno svetovno prvenstvo, na katerem so osvojili kar šest medalj. Skupaj s tremi odličji slovenskih paraplezalcev pa ima Slovenija v svoji zbirki že devet paraplezalnih odličij s svetovnih prvenstev.

V francoskem Lavalu je med 24. in 26. oktobrom potekala še zadnja tekma sezone svetovnega pokala v paraplezanju. Tanja Glušič in njen vodnik Mitja Proje sta osvojila srebrno medaljo.

Zdenka Mihelič

SPD
1892
PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE
ALPINE
ASSOCIATION
OF SLOVENIA

VABLJENI K NAKUPU

Naročila sprejemamo po e-pošti
koledar@pzs.si

v spletni trgovini
<https://trgovina.pzs.si>

in na brezplačni tel. številki
080 18 93 (24 ur na dan, vse dni v letu)

Cena z DDV: **5,90 €**

U prihodnjih številkah Planinskega vestnika boste lahko prebrali ...

TEMA MESECA

Snežni plazovi in preventiva

INTERJUJU

Jurij Ravnik

Z NAMI NA POT

Goteniški Snežnik

TV Krpan

urednistvo@produkcijakrpan.eu +38640 146 101

www.facebook.com/tvkrpan

TELEVIZIJA Z MERO IN OBČUTKOM

GLEJTE NAS

V DIGITALNI SHEMI TELEMACH (PROGR.MESTO 750)

**PRI KABELSKIH OPERATERJIH
(PROGR.MESTO 30)**

88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,

99,5 MHz, 103,7 MHz,

105,1 MHz in 106,2 MHz.

Primorski val

**Od Trente do Trojan, najbolj poslušana
regionalna radijska mreža na Primorskem.**

**JESENSKA
DOŽIVETJA
NARAVE**

vsak petek ob 17.02 h

na radiu Ognjišče

z Blažem Lesnikom

**RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA**

radijska oddaja

ČEZ HRIBE IN DOLINE

vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

SE SLIŠIMO!

**RADIO
UNIVOX**

**99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz**

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10
F: 01/893 99 24
E: info@univox.si

Podprite nastanek dokumentarnega filma o Planinskem vestniku

Jubilej Planinskega vestnika bomo obeležili z dokumentarnim filmom. Nastanek filma bo z denarnimi sredstvi delno podprla PZS. Na vas, dragi bralci, pa se obračamo z idejo, da reviji ob obletnici namenite finančni prispevek po svoji meri. Z zbranimi donacijami bomo pokrili preostale stroške snemanja dokumentarca.

Svoj prispevek lahko nakažete na TRR SI56 6100 0001 6522 551, sklic 512

Planinska zveza Slovenije, Ob železnici 30a, 1000 Ljubljana
z namenom "Prispevek za PV-dokumentarec".

Za vašo podporo se vam bomo zahvalili z objavo vašega imena v reviji in v odjavni špici filma.

ATMOS AG 65

Udobje in zračnost za dolge ture

Atmos AG 65 je udoben, zračen in pametno zasnovan pohodniški nahrbtnik z AntiGravity sistemom in praktično stransko zadrgo za hiter dostop do glavnega predala.

FACTORY STORE
BIKE & OUTDOOR

www.fastorystore.si

Na voljo v trgovinah: Kibuba, Iglu Šport, Annapurna, Extreme Vital, Intersport, Hervis, Action Mama, Enduro, Elan.